

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра обліку та оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
«Облік, контроль та аналіз витрат на виробничому
підприємстві»

Студентки 2 курсу, 3м групи,
спеціальності 071, «Облік і оподаткування»
спеціалізації «Облік і оподаткування»

Бічевої Ірини
Олексіївни

Науковий керівник
доцент, доктор економічних наук

Мошковська Олена
Анатоліївна

Грант освітньої програми
доцент, доктор економічних наук

Бенько Микола
Миколайович

Київ 2018

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
1.1. Економічна сутність та значення витрат на виробничому підприємстві.....	7
1.2. Економіко-правовий аналіз та огляд спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві.....	19
1.3. Передумови організації та методології обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс».....	27
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	41
2.1. Документальне забезпечення обліку витрат на виробничому підприємстві...41	
2.2. Фінансовий облік витрат на виробничому підприємстві.....	51
2.3. Облік виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень підприємства.....	58
2.4. Собівартість продукції в фінансовому та управлінському обліку	65
2.5. Організація обліку виробничих витрат за умов застосування сучасних інформаційних технологій.....	70
Висновки до розділу 2.....	78
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ І ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ТЕХНО-БАЗІС».....	83
3.1. Джерела, основні показники економічного аналізу виробничих витрат підприємства.....	83
3.2. Аналіз основних економічних показників виробничих витрат підприємства	91
3.3. Організація системи контролю за виробничими витратами підприємства...101	
Висновки до розділу 3.....	118
ВИСНОВКИ.....	123
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	134
ДОДАТКИ.....	144

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена тим, що за сучасних економічних умов підприємства мають змогу самостійно обирати стратегію свого розвитку, але з посиленням конкуренції виникла необхідність забезпечити умови для виживання. Формування доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) у розмірах, необхідних для покриття поточних витрат, сплати податків і отримання прибутку є необхідною умовою функціонування підприємств.

Для дієвого управління витратами виникає потреба в об'єктивній інформації, передусім в деталізованому обліку витрат на виробничому підприємстві для цілей їх діагностування й аналізу.

На сьогодні багато науковців дотримується погляду, що створення адаптивної системи обліку витрат виробництва у форматі фінансового і управлінського обліку забезпечить дієвість аналітично-прогнозних інструментів, здатних посилити ефективність управління за елементами витрат підприємства, сприятиме визначенню ефективних заходів щодо зниження собівартості продукції та, відповідно, здійснювати вплив на посилення конкурентоспроможності підприємств.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. Суттєвий внесок у вирішення облікових проблем виробничих витрат внесли вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Безруких П.С., Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.В., Дерій В.В., Івашкевич В.В., Лень В.С., Мних Є.В., Нападовська Л.В., Партин Г.О., Сопко В.В., Ткаченко Н.М., Чабанюк О.М. та інші. Проте, проблема забезпечення ефективної діяльності підприємств в умовах ринкової економіки вимагає додаткових досліджень, зокрема, з'ясування низки теоретичних та практичних аспектів раціональної організації обліку, аналізу і контролю витрат на виробничих підприємствах.

Процес трансформації системи обліку, аналізу і контролю в ринкове середовище на підприємствах неадекватний сучасним вимогам. До основних гальмівних чинників належать: використання застарілих інструктивних та методичних матеріалів з організації обліку виробництва продукції (робіт,

послуг); невідповідність сучасним вимогам регламентування відображення витрат виробництва в існуючій нормативно-правовій базі; недосконалість первинних документів з обліку виробництва продукції (робіт, послуг); низька оперативність процесів автоматизованої обробки інформації. За таких обставин недостатнє вивчення проблем обліку витрат на виробничих підприємствах та необхідність їх вирішення з врахуванням вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку в ринкових умовах діяльності підприємств зумовили вибір теми випускної кваліфікаційної роботи, мету, завдання і основні напрями дослідження.

Науковою гіпотезою дослідження є припущення, що теоретико-методологічне забезпечення обліку, контролю і аналізу витрат на виробничому підприємстві потребує удосконалення.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є поглиблення дослідження теоретико-методичних основ обліку, контролю і аналізу витрат та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс».

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити економічну сутність та значення витрат на виробничому підприємстві;
- провести економіко-правовий аналіз та огляд спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві;
- дослідити передумови організації та методології обліку, аналізу та контролю витрат на базовому підприємстві;
- розглянути документальне забезпечення обліку витрат на виробничому підприємстві;
- розкрити фінансовий облік витрат на виробничому підприємстві;
- вивчити облік виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень підприємства;
- розглянути питання організації обліку виробничих витрат за умов застосування сучасних інформаційних технологій;

- вивчити джерела, основні показники економічного аналізу виробничих витрат підприємства;
- провести аналіз основних економічних показників виробничих витрат підприємства;
- розглянути питання організації системи контролю за виробничими витратами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обліку, контролю та аналізу витрат виробничого підприємства ТОВ «Техно-Базіс».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних аспектів обліку, контролю та аналізу витрат виробничого підприємства.

Методи дослідження. Методи дослідження ґрунтуються на діалектичному методі наукового пізнання в історичному та логічному поєднанні еволюційних процесів розвитку концепцій обліку витрат виробництва. Теоретичною основою написання даної роботи стало вивчення основних досягнень вітчизняної теорії обліку витрат на виробничих підприємствах в сучасних умовах господарювання. У процесі дослідження застосовуються методи економіко-статистичного аналізу, бухгалтерського та управлінського обліку, контролю, економічного аналізу, математичні методи, методи наукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, статистичних порівнянь, вибіркового обстеження та групування тощо. Опрацювання первинних даних здійснювалося із застосуванням методів техніко-економічного обґрунтування, структурного аналізу, визначення середніх та відносних величин.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з бухгалтерського обліку, нормативні акти і інструктивні документи Міністерства фінансів, Кабінету Міністрів, Верховної Ради України, аналітичні та звітні матеріали ТОВ «Техно-Базіс». При написанні випускної кваліфікаційної роботи проаналізовано монографії та статті зарубіжних і вітчизняних авторів, автореферати кандидатських дисертацій, підручники,

посібники та навчальні посібники з обліку, аналізу та контролю на підприємствах, Інтернет - ресурси.

Практичне значення одержаних результатів полягає в уточненні та доповненні практичної основи організації і методики обліку, аналізу і контролю витрат виробничого підприємства, а саме: посилення контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових та інших виробничих ресурсів; забезпечення оперативного та кваліфікованого економічного обґрунтування управлінських рішень. Результати роботи можуть бути впроваджені в господарську практику ТОВ «Техно-Базіс».

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення дослідження висвітлено у статті «Особливості обліку витрат і собівартості продукції на виробничому підприємстві», опублікованій у Збірнику наукових статей студентів КНТЕУ (2018 р.).

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність та значення витрат на виробничому підприємстві

В процесі господарської діяльності підприємства господарські засоби перебувають у постійному русі, тобто здійснюють кругообіг за відповідний проміжок часу. Основними стадіями кругообігу є такі господарські процеси: постачання, виробництва та реалізації. Будь-який процес виробництва є перетворюючою діяльністю, оскільки в результаті вихідні матеріали й напівфабрикати перетворюються в готову продукцію. При цьому змінюються форма, розміри, фізико-механічні властивості предметів праці.

Під процесом виробництва слід розуміти сукупність господарських операцій, спрямованих на створення продукції (робіт, послуг), необхідних для задоволення людських потреб, шляхом організації та взаємодії факторів виробництва. Для одержання повної і достовірної інформації про собівартість, обсяги, якість, безпеку виготовленої продукції для людини та навколишнього середовища в бухгалтерському обліку слід враховувати економічну сутність процесу виробництва [15, с. 6].

В основу суспільного виробництва покладено зв'язок між виробничими відносинами і продуктивними силами. Протягом еволюції суспільного виробництва трансформувалися способи виробництва, форма власності на засоби виробництва (від общинної до функціонування одночасно приватної, державної й колективної) і форма виробництва (від натурального до розвинутого товарного).

Проблема об'єктивного обґрунтування економічної сутності процесу виробництва знаходиться в сфері вивчення багатьох вчених. Результати їх дослідження свідчать про неоднозначність зроблених ними висновків. Так, В.В. Сопко вказує на те, що процес виробництва необхідно одночасно вивчати в двох аспектах як процес створення нового продукту та як процес виробничого споживання [82, с. 93].

Палій В.Ф. розглядає «процес виробництва як кібернетичну систему виробничого споживання і як процес створення нового продукту в натурально речовій формі і у вартісному виразі» [64, с. 76]. Розглядаючи процес виробництва в натурально речовій формі «на вході» в систему відображаємо ресурси – робочу силу і засоби виробництва, а «на виході» – вироблений продукт. В процесі виробництва відбувається об'єднання засобів виробництва з робочою силою, що витрачає працю, і в результаті цього (виробництва) створюється продукт. В.Ф. Палій зазначає, що «на вході» можна вивчити детально і оперативно кожний окремий елемент засобів виробництва в момент їх виробничого споживання, кожну трудову операцію в момент її здійснення. «На виході» – готовий продукт – це синтетичний результат взаємодії живої праці із засобами виробництва.

Розглядаючи процес виробництва у вартісному виразі, «на вході» відображаємо елементи витрат виробництва як виробниче споживання і «на виході» собівартість продукту як результат створення його в процесі виробництва (рис. 1.1).

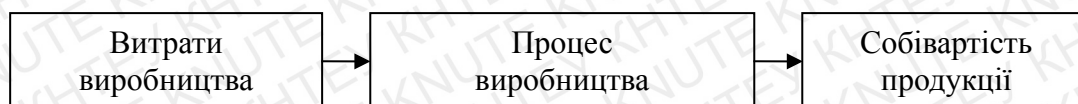

Рис. 1.1 Структурна характеристика процесу виробництва

Головною складовою процесу виробництва є витрати виробництва, які становлять витрати виробничих факторів у процесі цілеспрямованої діяльності. Й. Шумпетер у роботі «Теорія економічного розвитку» [97, с. 116] пише, що ділова людина розглядає як витрати ту суму грошей, яку вона вимушена сплачувати іншим господарюючим суб'єктам для того, щоб одержати свій товар або засоби його виробництва, тобто свої витрати на виробництво або придбання товарно-матеріальних цінностей.

Грошовий вираз суми витрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття «собівартість». Собівартість продукції була й залишається економічною категорією, яка характеризує результати діяльності підприємства

[67, с. 84]. В умовах ринкової економіки України вона набуває особливої актуальності.

Собівартість продукту – це синтетичний показник, який одержують «на виході» процесу виробництва, тобто як результат його. Можливість деталізації показника собівартості досить відносна, вона обмежена процедурою обчислення собівартості - методикою калькуляції.

Під час розкриття економічної сутності витрат виробництва, необхідно прийняти за основу змістовну характеристику виробництва як суспільного явища, що має двоїстий характер: 1) процес виробничого споживання ресурсів; 2) процес створення нового продукту.

Вартісна характеристика процесу виробництва формується із здійснених витрат, що є вартісним виразом затрачених на виробництво ресурсів, в результаті створення нового продукту трансформуються у собівартість. Щоб достовірно визначити собівартість отриманого продукту, необхідно врахувати витрати на його виробництво [67, с. 86].

Аналізуючи різні підходи щодо визначення терміну «виробничі витрати» можна стверджувати, що місце і роль витрат багатьма вченими розглядається не в абстрактному теоретичному аспекті, як в марксистській практичній економії, а мають прояв у прикладному аспекті як складовий елемент ціни, яка формується під дією сукупності факторів у системі функціонування ринку на основі зміни попиту і пропозиції.

Так В.В Сопко у своїх працях вказував, що поняття витрат формують використовуючи у процесі виробництва різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту. Грошовий вираз суми затрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття «собівартість». Зміст термінів «витрати» і «собівартість» пропонується в понятті виробничі витрати. «Виробничі витрати» - це сходінка від абстрактного, якою є вартість, до конкретного - собівартості [82].

В.Г. Швець зазначає, що витрати виробництва – це виражені в грошовій формі поточні витрати матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів

на виробництво продукції. Витрати здійснюються через виплату грошових коштів або зменшення не грошових активів; виникнення заборгованості за прийнятими до оплати й акцептованими рахунками, векселями виданими, зобов'язання за нарахованою оплатою праці; обмін (зустрічний продаж) іншого активу [95, с.204].

Часто під виробничими витратами суспільства розуміють всі витрати праці (живої та уречевленої), пов'язані з виготовленням продукту (тобто поняття «виробничі витрати» ототожнюються з поняттям вартості товару), а під витратами підприємства - витрати, що складаються з вартості споживаних засобів виробництва і витратами на оплату праці.

Проте Бакаєв А.С., Безруких П.С. та Врублевський М.Д. вказують на відмінність між категоріями «витрати виробництва» і «собівартість продукції» [7, с. 254]. Це пов'язано з тим, що період здійснення витрат виробництва, не збігається з часом випуску продукції. Витрати виробництва відображають первинне споживання виробничих ресурсів, пов'язаних з використанням робочої сили, засобів праці і предметів праці, тоді як собівартість продукції відображає, кінцевий результат виробничого процесу і включає всі витрати, що відносяться на випущену з виробництва продукцію і її продаж. Наявність різних точок зору щодо сутності витрат виробництва зумовлена різними підходами в поглядах на природу економічного буття, взагалі, і виробничого процесу зокрема.

З урахуванням вищезазначеного можна виділити два основні підходи. Перший підхід базується на розумінні господарської діяльності з позицій трудової теорії вартості, яка передбачає взаємодію у процесі виробництва трьох основних факторів (робочої сили, предметів праці та засобів праці) з відповідною інтерпретацією поняття вартості, її складових і структури. Вищезазначена орієнтація була переважаючою в розумінні сутності економічного життя у вітчизняній науці і техніці. Паралельно відбувався процес формування поглядів на поняття «витрат виробництва» у бухгалтерській сфері.

Другий підхід базується на ресурсному розумінні природи господарювання, передбачаючи обмеженість всіх видів ресурсів і альтернативність варіантів застосування, специфічно визначає сутність вартості та її складових елементів. Досліджуваний підхід передбачає, що місце та роль витрат виробництва розглядається та розкривається в прикладному аспекті як складовий елемент ціни, що формується під дією сукупності факторів у системі функціонування ринку на основі зміни попиту та пропозиції.

В політекономічному аспекті можна виділити два підходи до розгляду витрат виробництва як економічної категорії: по-перше, з точки зору всього суспільного виробництва витрати виробництва розподіляються на витрати суспільства і витрати його первинних ланок – підприємств; по-друге, на рівні підприємства одночасно існує два підходи до визначення витрат виробництва: бухгалтерський та економічний. В економічних дослідженнях особливу цінність мають економічні витрати, а в господарській практиці - бухгалтерські витрати.

Дослідивши різні погляди багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, можна стверджувати, що виробничі витрати - це всі грошові витрати понесені підприємством, які є і будуть виникати в результаті споживання матеріальних, трудових та інших ресурсів, а також амортизаційні відрахування, пов'язані з експлуатацією обладнання службами підприємства, які пов'язані з виробництвом продукції та реалізації її на ринку збуту для отримання максимального прибутку.

Таким чином, систематизація розглянутих в роботі підходів до тлумачення економічної сутності витрат виробництва дозволяє нам сформулювати наступне визначення даного поняття: як економічна категорія - це сукупність економічних ресурсів підприємства, виражених у грошовій формі, які витрачені за певний проміжок часу для виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт). З бухгалтерської точки зору від виробничими витратами розуміють зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення

капіталу, що пов'язані з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт за певний період часу.

Зміст поняття “витрати” в бухгалтерському обліку пов'язане з визначенням фінансового результату – чистого прибутку або збитку за певний звітний період для складання фінансової звітності. Відповідно до П(С)БО 16 “Витрати” витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені [71]. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

На нашу думку, щоб система управління витратами виробництва працювала чітко, необхідно користуватися однозначно встановленими термінами сутності даних витрат. Для того, щоб уникнути в подальшому неоднозначності тлумачень, варто затвердити їх на рівні підприємства в системі регламентації бухгалтерського обліку та економічного аналізу (обліковій політиці, інструкціях та положеннях із обліку та аналізу).

В управлінні підприємством важливе місце займає обґрунтована класифікація витрат виробництва. Класифікація витрат виробництва має велике значення для обліку, планування, аналізу, контролювання, регулювання витрат, тобто для ефективного управління витратами та управління діяльністю підприємства відіграє важливу роль, оскільки дає можливість визначати особливості формування та розподілу витрат виробництва за певними об'єктами управління. Поділ витрат на різноманітні види за відповідними ознаками класифікації спрямований на вирішення найрізноманітніших завдань управління.

Питанням класифікації витрат виробництва в економічній теорії протягом довгого часу приділялася значна увага, однак, єдиної класифікації таких витрат, яка б задовольнила інформаційні потреби користувачів, досі не розроблено. Тому в практичній діяльності використовуються різні класифікації витрат. При цьому є певні відмінності при обґрунтуванні таких класифікацій в різних країнах світу. Проблема полягає в тому, що важливо вибрати класифікацію

витрат виробництва, яка найбільш повно відповідала б завданням дослідження та напрямкам їх реалізації в системі управління. Класифікація, в загальному понятті, – це один із методів пізнання та вивчення об’єктів. Її суть у розподілі досліджуваних об’єктів на класи на базі визначених загальних властивостей об’єктів та закономірних зв’язків між ними.

Доцільним є дослідження науковців підходів до класифікації витрат, оскільки науково обгрунтоване групування витрат за визначеними однорідними ознаками важливе для цілей обліку, аналізу, контролю, планування та прийняття управлінських рішень стосовно процесу виробництва продукції.

Найпоширенішою є класифікація витрат виробництва залежно від цілей управління за трьома напрямками, викладеними вченими Кондратовою І.Г., Лень В.С. та Партин Г.О. [37, 45, 66], що представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Напрями класифікації витрат виробництва в управлінському обліку

Напрями класифікації	Види витрат
1. Витрати для визначення собівартості продукції і отриманого прибутку, оцінки запасів	Вхідні, спожиті; витрати на продукцію, витрати періоду; основні, накладні; прямі, непрямі; одноелементні, комплексні та ін.
2. Витрати для прийняття управлінських рішень і планування	Постійні, змінні; продуктивні, непродуктивні; релевантні, нерелевантні (безповоротні); середні, граничні та ін.
3. Витрати для здійснення процесу контролювання і регулювання	Регульовані, нерегульовані; постійні, змінні; нормовані, ненормовані; ті, що плануються, ті, що не плануються та ін.

Джерело: складено автором за [37, 45, 66]

Важливе значення в управлінні витратами займає класифікація витрат виробництва за центрами відповідальності, яка використовується для поточного контролю за витратами виробництва і реалізації продукції. Витрати за центрами відповідальності класифікують на витрати виробництва, витрати цеху, технологічного переділу тощо.

Особливе місце в управлінні виробничими витратами продукції займає класифікація витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції. Групування витрат за статтями калькуляції дає змогу встановлювати економію чи перевитрачання ресурсів за місцями їх виникнення з визначенням напрямів

їх зниження, визначати вплив кожної статті витрат на собівартість продукції, а отже, дає можливість менеджерам контролювати виконання планів щодо собівартості продукції не тільки загалом по підприємству, але і за окремими його підрозділами, конкретними виробами та за певним видом витрат.

Разом з тим, класифікація витрат за елементами не може задовольнити інформаційні потреби підприємства про витрати за їх цільовим призначенням, по окремих видах продукції, при здійсненні контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Наявність інших підходів до класифікації витрат зумовлено тим, що підприємство має безліч техніко-економічних, маркетингових, фінансових особливостей, які впливають на формування собівартості.

При формуванні облікової інформації для прийняття управлінських рішень існує дещо інша класифікація витрат, адже кожен керівник або власник підприємства повинен знати, скільки буде коштувати виробництво тієї чи іншої продукції, який прибуток від її реалізації в загальному обсязі прибутку, чи є можливість збільшити або зменшити ціну на цю продукцію і яка ефективність від прийняття управлінського рішення, для цього використовують економічно обгрунтовану класифікацію витрат. В цілях управління вона поділяється за принципом: різні витрати для різних цілей.

Відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості від 09.07.07 р. № 373 [51] передбачена наступна класифікація витрат виробництва (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація витрат виробництва в управлінському обліку

Ознака	Витрати
1	2
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва, цеху, ділянки, служби (відділу)
За видами продукції (послуг, робіт)	Витрати на вироби, типових представників виробів, групи однорідних виробів, одноразові замовлення; на валову, товарну, реалізовану продукцію
За видами витрат (за економічним змістом)	Витрати за економічними елементами, за статтями калькуляції
За способом перенесення на собівартість продукції	Витрати прямі, непрямі

Продовження табл.1.2

1	2
За відношенням до собівартості продукції	Витрати на продукцію, витрати періоду
За залежністю від обсягу виробництва	Витрати змінні (умовно-змінні), постійні (умовно-постійні)
За календарними періодами	Витрати поточні, одноразові
За доцільністю витрачання	Витрати продуктивні, непродуктивні

Джерело: складено автором на основі [51]

Варто наголосити, що багатогранність ознак, за якими групують витрати в обліку для потреб управління, підтверджує необхідність ефективної організації їх облікового забезпечення для формування необхідної інформації з метою задоволення потреб користувачів.

Свою чергою, Л.О. Меренкова групує витрати залежно від таких цілей надання інформації: для визначення собівартості та фінансового результату (основні, накладні; прямі, непрямі; входні, вихідні; витрати на продукцію, витрати періоду); для стратегічного і поточного планування діяльності підприємства (обов'язкові, напівпостійні, напівзмінні; загальні, питомі; релевантні, нерелевантні; реальні, альтернативні, маржинальні, інкрементні, витрати, що не повертаються); для планування поточних витрат (постійні, змінні, змішані; по елементах, по статтях калькуляції; одноелементні, комплексні); для контролю поточних витрат (контрольовані, неконтрольовані; регульовані, нерегульовані)[50].

Мних Є.В. класифікував витрати для досягнення цілей управління, а саме: визначення собівартості продукції і розрахунку фінансових результатів на: вичерпані та невичерпані; на продукцію і витрати періоду; прямі та непрямі; основні та накладні; для раціоналізації витрат та їх планування на: релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні та середні; постійні та змінні; контролю і регулювання витрат за центрами відповідальності на контрольовані та неконтрольовані[58].

Виробничі витрати виступають інструментом цінової політики підприємства, тому що попит визначає верхній рівень ціни, а її мінімальну величину – витрати. Отже, при управлінні маркетинговою діяльністю на

певному етапі процесу ціноутворення, аналізуючи витрати, з метою визначення ціни продукції, їх класифікують на певні види за такими ознаками: залежно від функціональних видів діяльності, з якими пов'язані витрати: виробничі та невиробничі (загальнофірмові); залежно від можливості простежити витрати до конкретного товару: прямі та непрямі; залежно від ступеня усереднення витрат: повні; витрати, які входять до середньої собівартості; залежно від динаміки, яка відповідає функціональним змінам: змінні; - постійні (фіксовані); валові; змішані.

Виділяють також види витрат за певними ознаками для цілей їх планування (рис.1.2).

Види витрат за певними ознаками для цілей їх планування

- за місцем виникнення витрат на підприємстві – витрати по цехах, дільницях, центрах відповідальності, структурних підрозділах та загалом по підприємству;
- за об'єктами господарської діяльності – продукція, роботи, послуги;
- за характером виробництва – основне виробництво та допоміжне виробництво;
- за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат – постійні, змінні;
- за економічним змістом – за елементами витрат;
- за цільовим призначенням – за статтями калькуляції витрат;
- за можливістю регулювання – регульовані, нерегульовані;
- за видами діяльності – витрати виробничої, невиробничої, промислової, непромислової діяльності;
- за єдністю складу – одноелементні і комплексні;
- за терміном обчислення – капітальні, поточні;
- відносно чинних норм – нормовані, ненормовані.

Рис.1.2 Класифікація витрат за певними ознаками для цілей їх планування

Джерело: узагальнено автором за [87]

Що стосується західних класифікацій витрат, то характерною їх рисою є умовність, спрощеність, поєднання різних класифікаційних ознак, заміна одного поняття іншим. На відміну від вітчизняного, в західному обліку не має чіткої класифікації витрат за елементами і статтями калькуляції. При цьому термін “елементи витрат”, що використовуються в зарубіжній літературі, відповідає вітчизняному поняттю “статті калькуляції”.

Так, Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл вважають, що виробничі витрати

складаються з трьох частин, а саме: прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, загальновиробничих накладних витрат. На думку Ч.Т. Хорнгрена і Дж. Фостера, є три основних елемента на виробництво: основні матеріали, прямі витрати праці та непрямі витрати [90, с. 151].

Таким чином, в управлінні діяльністю підприємства важливе місце займає обґрунтована класифікація витрат виробництва, що є важливою умовою ефективного управління ними. За таких умов необхідною є класифікація видів витрат виробництва за такими критеріями, які якнайповніше відображатимуть та характеризуватимуть різні сторони діяльності підприємства, а саме: організаційно-управлінський, обліково-аналітичний, фінансово-економічний, маркетинговий та інвестиційний, що сприятиме глибшому розумінню призначення та функціональної ролі різних видів витрат в управлінні багатосторонньою діяльністю підприємства, надаючи можливість розглядати дані види витрат з позицій системного підходу для їх цілісного розуміння.

Отже, виходячи із вищенаведеного, виробничі витрати містять витрати, пов'язані з виробництвом продукції, тоді як витрати періоду – це витрати, що не входять до виробничої собівартості і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені. Класифікація витрат за відношенням до звітного періоду необхідна для визначення собівартості продукції, виробленої у звітному періоді, хоча до собівартості продукції звітного періоду входять не тільки ті витрати, що мали місце в даному періоді, але й ті, що не здійснені у цьому періоді, але до нього віднесені. Таким чином, класифікація витрат виробництва підприємства представляє собою систематизований перелік, у якому наглядно зображено процес розподілу витрат виробництва за ознаками та характеристиками (дод.Б).

З метою аналізу та планування виробничі витрати підприємства об'єднуються в однорідні групи за різними ознаками. Всі витрати поділяються за 12 ознаками, це основні види витрат які існують на підприємстві. Загалом витрати групуються та обліковуються за ознаками, місцями виникнення та характеристиками витрат, виходячи з діяльності підприємства.

Дана класифікація дозволить оцінити особливості та можливості управління виробничими витратами, визначити найбільш дієві шляхи управління ними. Але на підприємстві не можливо мінімізувати витрати без правильної класифікації, а також без ефективних методів управління.

Ознаки класифікації та види витрат виробництва показані в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Ознаки класифікації та види витрат виробництва

Ознаки класифікації та види витрат виробництва		
1) по відношенню до об'єкта	Прямі	
	Не прямі	
2) по відношенню витрат до процесу виробництва	Основні	
3) за впливом обсягу виробництва на рівень витрат	Накладні: виробничі, не виробничі	
	Постійні	Довготривалі
		Програмовані
		Робітничі
4) по визначенню відносин до собівартості продукції	Змінні: пропорційні, не пропорційні	
	Витрати на виробництво продукції	
	Витрати періоду	Періодичні
		Не періодичні
5) за видами витрат (економічний зміст)	Витрати на продукцію	
	Витрати за статтями калькуляції	
6) за єдністю складу витрат	Однoeлементні	
	Комплексні	
7) за центрами відповідальності	Регульовані	
	Нерегульовані	
8) за календарним періодом	Поточні	
	Майбутніх періодів	
	Майбутні витрати	
9) за доцільністю витрачання	Ефективні	
	Не ефективні	
10) за ступенем узагальнення	Загальні	
	Середні	
11) за відношенням до виробництва	Виробничі	
	Невиробничі	
12) за видами процесів діяльності	Постачальницько-заготівельні	
	Фінансово-збутові	
	Організаційні	

Джерело: узагальнено автором

Отже, основними цілями класифікації витрат виробництва, на нашу думку, можна вважати: калькулювання собівартості продукції підприємств, формування бухгалтерської звітності як для зовнішніх користувачів, так і для

внутрішніх потреб, планування, аналізу та контролю витрат виробництва, вивчення поведінки витрат виробництва та управління ними. Згідно з цілями класифікація витрат виробництва повинна відповідати їм, бути багатогранною та дозволяти побудувати ефективну систему управління всією господарською діяльністю підприємства.

Таким чином, в управлінні підприємством важливе місце займає обґрунтована класифікація витрат, яка є дуже важливою для розуміння того, як ними управляти. За таких умов необхідною є класифікація видів витрат за такими критеріями, які якнайповніше відображатимуть та характеризуватимуть різні сторони діяльності підприємства, а саме: організаційно-управлінський, обліково-аналітичний, фінансово-економічний, маркетинговий та інвестиційний, що сприятиме глибшому розумінню призначення та функціональної ролі різних видів затрат в управлінні багатосторонньою діяльністю підприємства, надаючи можливість розглядати дані види витрат з позицій системного підходу для їх цілісного розуміння.

1.2. Економіко-правовий аналіз та огляд спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві

Система обліку, аналізу та контролю витрат на сучасних виробничих підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього законодавчо-нормативного забезпечення. Таке забезпечення формувалось протягом двох останніх десятиріч і воно перебуває в процесі постійних змін, які супроводжуються політичними, економічними, інтеграційними, соціальними та іншими чинниками.

Законодавчо-нормативне забезпечення - це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі (законодавчої, виконавчої та представницької), Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств, які забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток

бухгалтерського обліку, фінансової звітності, економічного аналізу й контролю в нашій державі.

Джерелом правової інформації відносно обліку витрат виробничого підприємства є законодавство України. Правова інформація міститься у законодавчих актах вищої юридичної сили, до яких належать закони України, що регулюють діяльність суб'єктів підприємництва у галузі фінансових, господарських та трудових відносин.

Нормативна інформація надходить з постанов Кабінету Міністрів України, Національного банку України, наказів Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, інших міністерств та відомств. Нормативна інформація не може вступати в протиріччя з правовою інформацією.

Важливим джерелом нормативної інформації є національні і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, директиви ради Європейського Союзу, рекомендації науково-практичних конференцій тощо.

Процеси економічної глобалізації, гармонізації та стандартизації обліку, які відбуваються в міжнародному масштабі, та адаптація вітчизняного обліку до міжнародних стандартів вимагає удосконалення його нормативно-правового забезпечення як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства. Розробка національних стандартів бухгалтерського обліку на основі міжнародних стала об'єктивною необхідністю, яка викликана розвитком міжнародних економічних взаємовідносин, а саме, це допоможе однаково тлумачити фінансову звітність та зробить її більш доступною і зрозумілою для іноземних інвесторів, що буде сприяти залученню інвестицій в економіку та довіри до національної системи обліку.

Перелік нормативних документів з питань обліку витрат на виробничому підприємстві наведено в дод. В.

Перший рівень регулювання обліку та звітності забезпечується такими законодавчими актами як: Конституція України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон

України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні та інші законодавчі акти [21, 29, 39, 69, 93].

Рівень нормативного регулювання забезпечується цілим рядом документів, що розробляються Міністерством фінансів України, на яке покладаються обов'язки розробки методології формування інформації про об'єкти бухгалтерському обліку.

Другий рівень системи нормативного регулювання представлений вітчизняними та міжнародними стандартами обліку і звітності. Що стосується Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі - П(С)БО), то це сукупність прийомів і процедур організації і методології бухгалтерського обліку та звітності, розроблених практикою і узагальнених наукою.

Перших два рівні регулюються на рівні держави і є обов'язковими для виконання усіма підприємствами та організаціями. При чому документи нижчого рівня не повинні суперечити документам більш високого рівня.

До внутрішньогосподарських регулюючих документів відносять Наказ про облікову політику підприємства, робочий план рахунків обліку витрат виробництва продукції. Документи внутрішньогосподарського рівня формуються безпосередньо на підприємстві.

Під час огляду нормативної бази значна увага приділяється законодавчим актам, що регулюють бухгалтерський облік на підприємстві, так як він є необхідною інформаційною базою для всіх підсистем управління (аналізу, контролю, планування тощо).

Основи системи бухгалтерського обліку закладені в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [29] та конкретизовані у відповідних Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Даний Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, визначає первинні облікові документи та регістри бухгалтерського обліку та інше. В статті 8 Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» зазначено, що

питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу, а також підприємство самостійно визначає облікову політику та питання, які з цим пов'язані.

Що ж стосується (П(С)БО), то це сукупність прийомів і процедур організації і методології бухгалтерського обліку та звітності, розроблених практикою і узагальнених наукою. У відповідності до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність складається за принципом нарахування, тобто відповідності доходів та витрат [59]. За цим принципом «... для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому витрати відображаються в обліку і звітності в момент їх виникнення, незалежно від часу і моменту сплати грошей».

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати на виробництво продукції та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 16 «Витрати» [71], який розроблено відповідно до міжнародних стандартів. Порівняння П(С)БО 16 «Витрати» та міжнародних стандартів дає можливість зробити наступні загальні висновки:

- окремого МСБО «Витрати» не існує, основні положення, які визначають методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства розкриваються у Концептуальній основі фінансової звітності, МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 2 «Запаси», МСБО 16 «Основні засоби» [40, 54-56];

- певні положення П(С)БО 16 «Витрати» [71] прямо повторюють правила МСФЗ;

- в окремих випадках П(С)БО 16 «Витрати» [71] містить вимоги, які не виділені окремо в міжнародних стандартах, але знаходяться в їх рамках; разом з тим, деякі положення, які розкриті в МСБО, не знайшли свого відображення в національних П(С)БО.

Проте не зважаючи на розробку національних стандартів відповідно до

стандартів міжнародного призначення, деякі вчені все ж таки здійснюють критичний аналіз П(С)БО 16 «Витрати» [71]. Так, І. Білоусова та М. Чумаченко у своїй праці запропонували взагалі відмінити даний стандарт у зв'язку із відсутністю його назви у переліку Міжнародних стандартів, а також автори схиляються до думки, що трактування, які викладені у стандарті, не дозволяють підвищувати рівень економічної роботи на підприємствах [94, с. 14].

Голов С.Ф. вказує на те, що витрати виступають багатоаспектною категорією, а це в свою чергу показує існування відмінностей даного визначення щодо цілей бухгалтерського обліку та його зв'язку із економічною теорією. Тобто, автор зазначає, що різні витрати необхідні для різних цілей [19, с. 17].

У П(С)БО 16 «Витрати» [71] визначено лише основні принципи обліку витрат підприємства і ніяким чином не регламентовано порядок розрахунку собівартості тієї чи іншої продукції (робіт, послуг) підприємств. Більше того: документами такого рівня не враховуються галузеві аспекти діяльності господарюючих суб'єктів (це і не вимагається при їх побудові, оскільки вони формують загальну методологію, а не методику ведення обліку в тій чи іншій сфері національного господарства). Для врахування цих аспектів п. 6 статті 6 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [29] відповідним міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади делеговано право в межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей, розробку на базі національних П(С)БО методичних рекомендацій щодо їх застосування.

На сьогодні в Україні наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р. № 373 затверджено Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, які є одночасно методичними орієнтирами для узгодження систем фінансового та управлінського обліку [51].

Важливим інструментом реалізації міжнародних принципів і методів бухгалтерського обліку є План рахунків [68]. Головною метою Плану рахунків

є забезпечення інформацією, потрібною для контролю за діяльністю підприємства, прийняття управлінських рішень та складання фінансової звітності. Структура Плану рахунків узгоджена зі структурою форм Балансу і Звіту про фінансові результати, що значно полегшить роботу працівників бухгалтерії при складанні фінансової звітності.

З 01.01.2011 року набув чинності Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року №2755-VI, який об'єднав усі закони, що регулювали систему оподаткування в Україні та регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів [69]. Після прийняття Податкового кодексу України відбулося зближення бухгалтерського обліку та податкового законодавства, що засвідчує суттєве покращення вітчизняної системи бухгалтерського обліку у процесі її реформування на шляху до гармонізації з Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Для раціональної організації бухгалтерського обліку витрат виробництва необхідно дотримуватись вимог всіх чинних нормативно-правових актів та розробляти власну облікову політику підприємства, яка б не суперечила чинному законодавству, враховувала специфіку діяльності конкретного підприємства та адаптацію вітчизняного обліку витрат виробництва до міжнародних стандартів.

Крім того, для поглибленого вивчення теми під час виконання роботи було проведено огляд спеціальної літератури та періодичних видань, які висвітлюють питання обліку, контролю і аналізу витрат на виробничому підприємстві (дод. Г).

В таких виданнях як "Бізнес", "Все про бухгалтерський облік", "Бухгалтерія, податки, бізнес", "Баланс", "Дебет-Кредит", "Бухгалтерський облік і аудит" та інших виданнях відбуваються дискусії, консультування, обговорення невирішених проблем та суперечностей законодавства.

Так, в статті Безверхого К. розглянуто порядок організації обліку процесу виробництва в контексті складання податкової та фінансової звітності промислових підприємств [10, с. 97-113]. Висвітлено особливості

законодавчого та нормативно-правового регулювання його обліку та порядку складання звітності як за національними, так і за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

В статті Леги О.В. та Яловеги Л.В. розглянуто основні етапи автоматизації обліку витрат та калькулювання собівартості продукції [44, с. 75-80]. Автоматизація обліку витрат виробництва охоплює широку сферу трудомістких операцій, зокрема: групування витрат; визначення планової та фактичної собівартості продукції, напівфабрикатів і незавершеного виробництва; облік відхилень від норм витрат; формування кореспонденції рахунків й відображення її на рахунках синтетичного та аналітичного обліку. Специфікою автоматизації обліку витрат виробництва є те, що загальним інформаційним масивом є дані, отримані з інших облікових ділянок (заробітної плати, матеріалів тощо). Автоматизація системи бухгалтерського обліку, на думку авторів, уможливорює істотно полегшити працю бухгалтера, позбавити його трудомісткої роботи, підвищити оперативність й точність облікової інформації, дає можливість поглибити проведення розрахунків економічного і фінансового аналізу роботи підприємства для прийняття відповідних управлінських рішень.

У статті Андросенко О.О. та Гливенко В.В.. досліджено особливості методичних основ аналізу витрат виробництва продукції [3, с. 253-261]. Запропонована авторами методика аналізу цих витрат, дозволить встановити причини неефективного використання економічних ресурсів виробничого підприємства, а отже, забезпечить ефективність управління витратами.

В статті Матвійчук М. обґрунтовано доцільність розвитку системи контролю витрат на виробництво готової продукції для забезпечення їхньої оптимізації [49, с. 161-168]. Досліджено погляди науковців на проблему здійснення контролю витрат виробництва в умовах комп'ютеризації та проблеми використання комп'ютерної техніки для потреб контролю.

Л.А. Кушнір проаналізувала особливості контролю, пов'язаного з бухгалтерським обліком витрат виробництва. При цьому автором наголос

робиться на величину складових, що формують величину витрат та напрямки їх скорочення. Облік і контроль виступають визначальними ланками управлінської структури підприємства та здійснюються працівниками бухгалтерії з обов'язковим знанням технологічного процесу [43, с. 141-149].

Миронова Ю.Ю., Матюшіна Ю.І. та Копиця Я.О. визначили необхідність впровадження системи внутрішнього контролю витрат виробництва на промислових підприємствах України[53, с. 169-172]. Авторами проаналізовано основні принципи та вимоги до побудови системи внутрішнього контролю витрат виробництва. Запропоновано орієнтовну програму проведення внутрішнього контролю витрат виробництва. На думку авторів, в результаті організації ефективної системи внутрішнього контролю витрат виробництва промислові підприємства зможуть:

- ефективно функціонувати та мати стійкий розвиток в умовах конкуренції;
- ефективно зберігати та використовувати ресурси і можливості підприємства;
- вчасно виявляти і мінімізувати комерційні, фінансові й внутрішньофірмові ризики в управлінні підприємством;
- формувати адекватну сучасним перманентно мінливим умовам господарювання систему інформаційного забезпечення всіх рівнів управління, що дозволяє своєчасно адаптувати функціонування підприємства до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Під час опрацювання спеціальної літератури було знайдено достатньо матеріалів для написання роботи, але виникає об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методологічних розробок, спрямованих на адаптацію вітчизняного обліку витрат до міжнародних стандартів.

Таким чином, процеси реформування бухгалтерського обліку, як і практика використання нормативно-законодавчої бази з питань обліку, засвідчили наявність багатьох недостатньо вивчених і неузгоджених питань

щодо обліку, контролю і аналізу витрат виробничого підприємства. Проте чи не найголовніший недолік законодавства України – це зависока частота його зміни і внесення поправок. Хоча, певною мірою, це свідчить про постійний процес його удосконалення в такій важливій сфері економіки, як доходи підприємств, і поряд з цим стихійне оновлення нормативних документів ускладнює їх практичне застосування, оскільки необхідний додатковий час для їх опрацювання, вивчення та випробування на практиці. Отже, виникає об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методологічних розробок, спрямованих на удосконалення обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві.

1.3. Передумови організації та методології обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс»

Об'єктом дослідження в роботі обрано підприємство ТОВ «Техно-Базіс». Згідно Статуту та Установчого Договору, Товариство з обмеженою відповідальністю «Техно-Базіс» створене у відповідності до вимог Господарського кодексу України, шляхом об'єднання майна Учасників і набуло статусу юридичної особи з моменту його державної реєстрації.

Товариство має самостійний баланс, розрахунковий та валютний рахунки у банківських установах, має круглу печатку та штампи зі своєю повною назвою, інші печатки та бланки зі своїми найменуваннями, має власний товарний знак та інші реквізити.

ТОВ «Техно-Базіс» знаходиться за адресою: 04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21.

Основний вид діяльності підприємства згідно КВЕД: 25.21 Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення.

Головна мета, з якою було створено підприємство, одержання прибутку для задоволення соціально-економічних потреб акціонерів та трудового колективу, здійснення виробничої та комерційної діяльності з метою

задоволення суспільних потреб в продукції для центрального опалення.

Основне завдання ТОВ «Техно-Базіс» - виробництво литовських котлів під торговою маркою STROPUVA для ринку України та сусідніх країн. В 2013 р. підприємство перейшло на повний цикл виробництва, що зробило твердопаливний котел тривалого горіння STROPUVA доступнішим для великої кількості українських споживачів. При цьому, висока європейська якість і заводська гарантія 5 років залишилися незмінними.

В 2014 р. перша партія котлів STROPUVA виробництва Україна була поставлена на американський континент. Розпочато виробництво даних котлів з дном для легкої установки на кахельну плитку.

З 2015 р. твердопаливні котли тривалого горіння STROPUVA в Україні випускаються повністю з вітчизняних комплектуючих, що дозволяє підприємству зберігати максимально низькі ціни на продукцію.

Організаційна структура підприємства ТОВ «Техно-Базіс» наведена на рис.1.2.

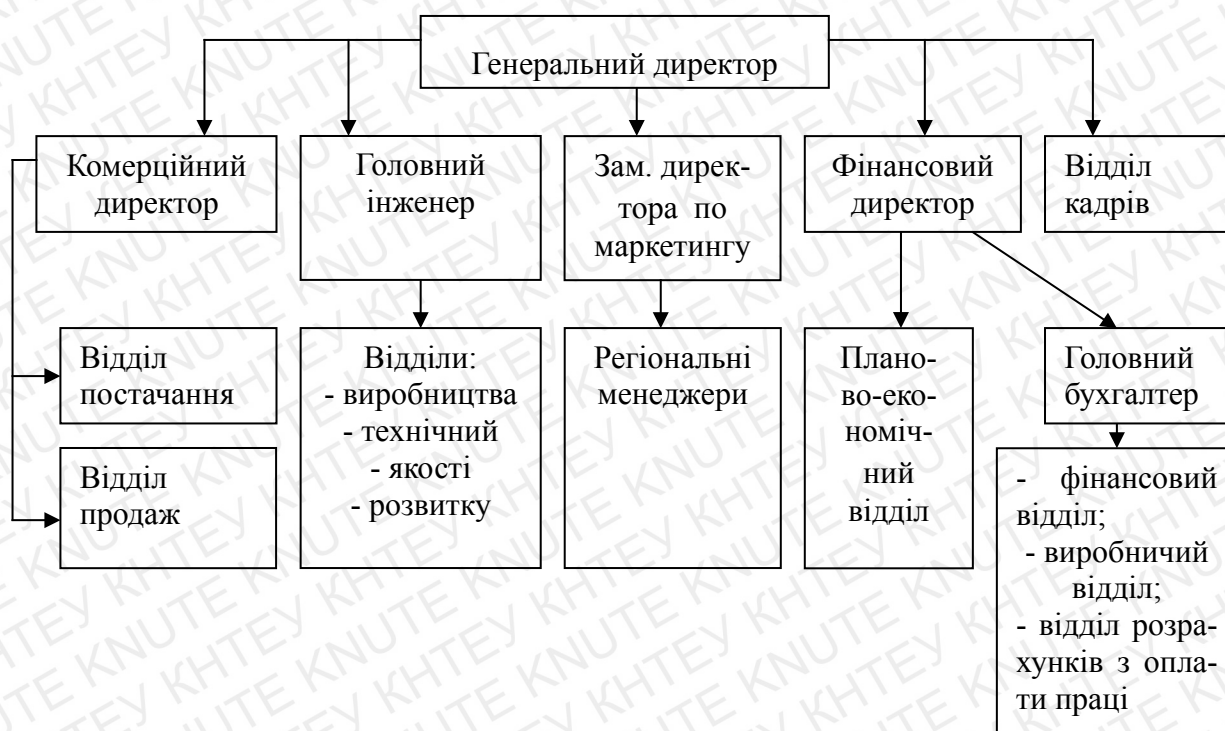

Рис. 1.2 Організаційна структура підприємства ТОВ «Техно-Базіс»

Генеральний директор підприємства ТОВ «Техно-Базіс» без довіреності діє від імені підприємства, репрезентує його в усіх установах, підприємствах і організаціях та укладає будь-які угоди та інші юридичні акти.

Відкриває в банках розрахунковий, валютний та інші рахунки, здійснює платежі з рахунків підприємства; за погодженням з Засновником затверджує поточні плани діяльності підприємства і заходи, що є необхідними для вирішення його завдань, штатний розклад і посадові оклади; приймає рішення щодо інших питань поточної діяльності та здійснює інші дії для досягнення цілей підприємства в межах своєї компетенції.

Для ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, засновником призначено головного бухгалтера підприємства. З головним бухгалтером укладено строковий контракт, де відображаються його повноваження, умови роботи та умови оплати праці. Головний бухгалтер звільняється з посади за погодженням з Засновником.

Підприємство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність і подає її у встановленому обсязі відповідним органам згідно з чинним законодавством.

Генеральний директор і головний бухгалтер ТОВ «Техно-Базіс» несуть персональну відповідальність за дотриманням порядку ведення та достовірність обліку та звітності підприємства.

Для правильної організації роботи бухгалтерської служби на підприємстві чітко визначено обсяг службових обов'язків, права і відповідальність кожного виконавця. Для цих цілей служать посадові інструкції, які затверджуються: для головного бухгалтера – керівником підприємства, а для інших робітників бухгалтерії – головним бухгалтером підприємства. Їх застосування дозволяє не тільки ефективно використовувати працю кожного облікового працівника, але й прискорити процес документообороту, підвищити оперативність просування облікової інформації.

Головний бухгалтер ТОВ «Техно-Базіс» здійснює організацію бухгалтерського обліку на підприємстві. Забезпечує своєчасне складання бухгалтерської звітності на основі первинних документів та бухгалтерських записів та подає їх за прийнятим порядком у відповідні органи. Надає методичну допомогу працівникам підрозділів підприємства з питань

бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аналізу.

Згідно ст. 8 Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” [29] підприємство самостійно визначає облікову політику підприємства, яка оформлена наказом керівника (дод. Д). Наказ про облікову політику підприємства має наступні положення:

- здійснювати ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності у відповідності із затвердженими міністерством і зареєстрованими в Міністерстві юстиції України Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

- здійснювати ведення бухгалтерського обліку у відповідності з планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1591, Методичними рекомендаціями по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000р. № 356 [52, 68].

- забезпечити дотримання єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання й подання у встановлені строки фінансової звітності на основі Положень бухгалтерського обліку.

- облікову політику застосовувати у такий спосіб, щоб фінансові звіти повністю відповідали усім вимогам Закону та П(С)БО. Застосовувати підходи та методи обліку для ведення бухгалтерського обліку та подання інформації у фінансових звітах, які передбачені П(С)БО.

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [59], ведення бухгалтерського обліку та складання фінансових звітів необхідно проводити за принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, за якими для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи й витрати відображаються в обліку й звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження й сплати грошей.

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансових звітів

здійснюється з дотриманням наступних принципів:

- автономності підприємства (не відображувати у фінансовій звітності підприємства особисте майно й зобов'язання власників);
- безперервності діяльності підприємства;
- періодичності (звітним періодом є календарний рік, проміжна – квартальна звітність – складається наростаючим підсумком із початку звітного року);
- історичної (фактичної) собівартості – пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх придбання;
- нарахування та відповідності доходів і витрат;
- повного висвітлення;
- послідовності – постійне застосування обраної політики;
- обачності - запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і заниженню оцінки активів і доходів підприємства;
- превалювання змісту над формою;
- єдиного грошового вимірника.

Згідно затвердженої облікової політики ТОВ «Техно-Базіс» використовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку, тобто всі дані первинних документів накопичуються і реєструються в зведених відомостях, розроблених на комп'ютері. Підприємство в досліджуваному періоді використовувало програму “1С: Бухгалтерія 8.2”.

Бухгалтерія ТОВ «Техно-Базіс» здійснює контроль за раціональним та економічним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, здійснює контроль за збереженням колективної власності, своєчасне відшкодування матеріальних збитків, проводить профілактичну роботу, спрямовану на попередження незаконного використання грошових та матеріальних цінностей, порушень фінансового та господарського законодавства. Одним із напрямів удосконалення організації обліку витрат в ТОВ «Техно-Базіс» є їх правильна оцінка та узагальнення теоретико-методичних основ їх аналізу. Проведення аналітичної роботи на підприємстві

забезпечує ефективніше прийняття управлінських рішень і запобігання негативним наслідкам.

Для узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства ТОВ «Техно-Базіс» проведемо аналіз фінансових результатів його діяльності. Основним джерелом даних для аналізу є форма № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід). Форму та зміст цього регістру наведено в додатках Ж, И, Л, Н, Р.

Аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. показаний в табл.1.4.

Як видно з табл.1.4, протягом 2013-2017 рр. показники діяльності ТОВ «Техно-Базіс» зазнали змін. Чиста виручка від реалізації продукції зросла в 2017 р. порівняно з 2016 р. на 26269 тис. грн. (9,87%). Собівартість продукції також зросла порівняно з 2016 р. на 21443 тис. грн. (9,80%). Валовий прибуток від реалізації збільшився в 2017 р. проти 2016 р. на 4826 тис. грн. (10,20%). Фінансовий результат від операційної діяльності зріс на 530 тис. грн. (4,17%) проти 2016 р. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування зменшився на 1048 тис. грн. (9,31%) проти 2016 р., причиною цього є збільшення фінансових витрат на 1199 тис. грн. (87,07%). Чистий прибуток ТОВ «Техно-Базіс» склав в 2017 р. 6186 тис. грн., що менше проти 2016 р. на 294 тис. грн. (4,54%).

Отже, діяльність ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р. була спрямована, перш за все, на збереження лідируючих позицій та підвищення фінансової стабільності підприємства з метою його подальшого розвитку. Керівництву підприємства потрібно і надалі краще проводити внутрішню політику, завданнями якої є пошук резервів економії витрат, впроваджувати заходи для підвищення доходів, підвищувати оборотність активів, вводити додаткові пільги та послуги для покупців та замовників.

Таблиця 1.4

Аналіз фінансових результатів діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр.

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення							
						2017 / 2016		2016 / 2015		2015 / 2014		2014 / 2013	
						+, -	%	+, -	%	+, -	%	+, -	%
Чистий дохід від реалізації послуг	156070	183808	244687	266018	292287	26269	9,87	21331	8,72	60879	33,12	27738	17,77
Собівартість реалізованих послуг	124107	154248	205509	218707	240150	21443	9,80	13198	6,42	51261	33,23	30141	24,29
Валовий прибуток від реалізації	31963	29560	39178	47311	52137	4826	10,20	8133	20,76	9618	32,54	-2403	-7,52
Інші операційні доходи	6347	3419	5740	3390	1866	-1524	-44,96	-2350	-40,94	2321	67,89	-2928	-46,13
Адміністративні витрати	17867	18965	27930	30277	33366	3089	10,20	2347	8,40	8965	47,27	1098	6,15
Витрати на збут	1487	417	632	527	606	79	14,99	-105	-16,61	215	51,56	-1070	-71,96
Інші операційні витрати	9692	5225	9206	7199	6803	-396	-5,50	-2007	-21,80	3981	76,19	-4467	-46,09
Фінансовий результат від операційної діяльності	9264	8372	7150	12698	13228	530	4,17	5548	77,59	-1222	-14,60	-892	-9,63
Інші доходи	200	47	218	117	72	-45	-38,46	-101	-46,33	171	363,83	-153	-76,50
Фінансові витрати	501	246	459	1377	2576	1199	87,07	918	200	213	86,59	-255	-50,90
Інші витрати	192	547	129	186	520	334	179,57	57	44,19	-418	-76,42	355	184,90
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	8771	7626	6780	11252	10204	-1048	-9,31	4472	65,96	-846	-11,09	-1145	-13,05
Податок на прибуток від звичайної діяльності	2158	3301	2446	4772	4018	-754	-15,80	2326	95,09	-855	-25,90	1143	52,97
Фінансовий результат від звичайної діяльності	6613	4325	4334	6480	6186	-294	-4,54	2146	49,52	9	0,21	-2288	-34,60
Чистий прибуток	6613	4325	4334	6480	6186	-294	-4,54	2146	49,52	9	0,21	-2288	-34,60

Важливою характеристикою діяльності підприємства є аналіз його фінансового стану. Для характеристики різних аспектів фінансового стану застосовуються фінансові коефіцієнти, які являють собою відносні показники фінансового стану підприємства.

Динаміка показників фінансового стану ТОВ «Техно-Базис» за 2013-2017рр. показана в табл.1.5.

Таблиця 1.5

Динаміка показників фінансового стану ТОВ «Техно-Базис»

за 2013-2017рр.

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення, (+,-)	
						2017/ 2015	2017/ 2016
1	2	3	4	5	6	7	8
Показники ліквідності							
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,088	0,255	0,092	0,002	0,033	-0,059	0,031
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,543	0,834	0,560	0,828	1,005	0,445	0,177
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,764	1,825	1,631	1,336	1,309	-0,322	-0,027
Показники фінансової стійкості							
Коефіцієнт автономії	0,756	0,729	0,752	0,639	0,234	-0,518	-0,404
Коефіцієнт фінансової залежності	1,323	1,371	1,330	1,566	4,269	2,939	2,703
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,244	0,271	0,248	0,361	0,395	0,147	0,034
Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів	0,116	0,110	0,001	0,001	0,001	0,001	0,000
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,099	0,087	0,000	0,001	0,001	0,000	0,000
Показники ділової активності							
Коефіцієнт оборотності активів	1,043	1,138	1,386	1,247	1,146	-0,240	-0,101
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,367	1,533	1,869	1,812	1,846	-0,023	0,033
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	12,759	11,924	11,942	5,707	3,336	-8,606	-2,371
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7,170	6,348	6,569	4,162	3,030	-3,539	-1,133
Період обороту активів	350	321	263	293	318	55	26

Продовження табл.1.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Період обороту власного капіталу	267	238	195	201	198	2	-4
Період обороту дебіторської заборгованості	29	31	31	64	109	79	45
Період обороту кредиторської заборгованості	51	57	56	88	120	65	33
Показники рентабельності							
Рентабельність активів	0,042	0,026	0,023	0,027	0,023	0,000	-0,004
Рентабельність власного капіталу	0,056	0,036	0,031	0,042	0,038	0,007	-0,004
Рентабельність реалізованої продукції	0,205	0,161	0,160	0,178	0,178	0,018	0,001
Рентабельність діяльності підприємства	0,042	0,024	0,018	0,024	0,021	0,003	-0,003

Одним із етапів аналізу фінансового стану ТОВ «Техно-Базіс» є оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Як показав проведений аналіз у 2017 р. порівняно з 2016 р. у ТОВ «Техно-Базіс» спостерігається збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності. Теоретично достатнє значення коефіцієнта абсолютної ліквідності згідно з визначеними нормативами - понад 0,2. Негативним слід вважати стан, за якого коефіцієнт абсолютної ліквідності менше 0,2. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності в 2017 р. складає 1,005, що на 0,177 більше проти 2016 р. Теоретично виправдана оцінка цього коефіцієнта знаходиться в межах 0,5-1,0, тобто підприємство може своєчасно ліквідувати борги. Загальний коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю поточних зобов'язань. Критичне значення коефіцієнта покриття = 1. При коефіцієнті покриття < 1 підприємство має неліквідний баланс. Значення коефіцієнта покриття у 2017 р. становить 1,309, це свідчить про те, що ТОВ «Техно-Базіс» може своєчасно ліквідувати борги.

Фінансова стійкість підприємства передбачає те, що ресурси, вкладені у підприємницьку діяльність, повинні окупитися за рахунок грошових надходжень від господарювання, а одержаний прибуток повинен забезпечувати самофінансування і незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування майна (активів). Коефіцієнт автономії характеризує питому вагу

власного капіталу в загальній сумі балансу. В 2017 р. він становив 0,234, що на 0,404 пункти менше, порівняно з 2016 р. Практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення коефіцієнта автономії становить 0,5. Чим більше значення коефіцієнта, тим кращий фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх джерел). Коефіцієнт фінансової залежності свідчить про збільшення в 2017 р. питомої ваги залучених коштів у фінансуванні підприємства на 2,703 порівняно з 2016 р. Чим менше значення цього коефіцієнта, чим ближче він до 1,0, тим менша фінансова залежність підприємства від зовнішніх джерел. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу становить в 2017 р. 0,395, що на 0,034 більше порівняно з 2016 р. Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів в 2017 р. проти 2016 р. не змінився і складає 0,001. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів також становить в 2017 р. - 0,001. Він показує частку довгострокових позик, використаних для фінансування активів підприємства поряд із власними коштами. Проаналізувавши фінансову стійкість ТОВ «Техно-Базіс» маємо висновки: підприємство має не зовсім стійкий фінансовий стан, про що свідчать показники.

Засоби господарюючого суб'єкта знаходяться у постійному русі, переходячи з однієї стадії в іншу. Чим швидше відбувається кругообіг, тим більше продукції ТОВ «Техно-Базіс» може реалізувати. Сповільнення оборотності потребує додаткового вкладення засобів та може спричинити погіршення фінансового стану підприємства. Оцінити наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси (засоби) дозволяє аналіз ділової активності, оскільки саме цей показник зумовлює платоспроможність, фінансову стійкість та стабільність діяльності господарюючого суб'єкта. Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки показників - коефіцієнтів оборотності та періоду обороту.

З проведеного аналізу, ми бачимо, що в ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р., порівняно з 2016 р., відбулось зменшення коефіцієнтів оборотності, крім

оборотності власного капіталу, що є негативним результатом. Період обороту активів підприємства у 2017 р. порівняно з 2016 р. збільшився на 26 днів, а період обороту власного капіталу навпаки зменшився на 4 дні. При цьому спостерігається також збільшення періоду обороту дебіторської заборгованості на 45 днів та періоду обороту кредиторської заборгованості на 33 дні проти 2016 р. Рівень ділової активності ТОВ «Техно-Базіс» можна охарактеризувати як не задовільний.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат тощо. Вони більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання. Їхній розмір показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами. Ці показники у першу чергу цікавлять учасників підприємства і майбутніх інвесторів, оскільки вони визначають верхню межу дивідендів.

Показник рентабельності активів, власного капіталу та діяльності підприємства ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р. зменшилися порівняно з 2016 р., що є негативним результатом. Аналіз показників рентабельності свідчить про неефективне здійснення діяльності підприємством.

Стабільність фінансового стану ТОВ «Техно-Базіс» може бути поліпшена за умов: прискорення оборотності оборотних активів та їх зменшення на 1 грн. чистого доходу; дотримання залишків запасів відповідно до визначених нормативів; збільшення робочого капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності.

Таким чином, правильна організація обліку, контролю та аналізу витрат є важливим етапом роботи виробничого підприємства ТОВ «Техно-Базіс».

Висновки до розділу 1

За результатами дослідження теоретико-методологічних основ обліку, контролю і аналізу витрат виробничого підприємства виявлено:

1. Витрати виробництва - це сукупність економічних ресурсів підприємства, виражених у грошовій формі, які витрачені за певний проміжок часу для виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт). З бухгалтерської точки зору від виробничими витратами розуміють зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення капіталу, що пов'язані з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт за певний період часу. На нашу думку, щоб система управління витратами виробництва працювала чітко, необхідно користуватися однозначно встановленими термінами сутності даних витрат. Для того, щоб уникнути в подальшому неоднозначності тлумачень, варто затвердити їх на рівні підприємства в системі регламентації бухгалтерського обліку та економічного аналізу (обліковій політиці, інструкціях та положеннях із обліку та аналізу). Для повноти та достовірності визначення розміру витрат виробництва за окремими видами продукції, нами запропоновано ідентифікувати наявні результати виробництва й класифікувати їх, оскільки залежно від виду встановлюється подальше використання та відображення в системі обліку. Запропонована класифікація сприятиме підвищенню повноти облікової інформації про обсяги, собівартість, якість, безпечність й можливість використання виготовленої продукції за призначенням. Застосування даної класифікації для організації обліку та здійснення внутрішнього контролю процесу виробництва сприятиме підвищенню аналітичності облікової інформації про собівартість виготовленої продукції.

2. Система бухгалтерського обліку, аналізу та контролю на сучасних виробничих підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього законодавчо-нормативного забезпечення. Процеси реформування обліку, як і практика використання нормативно-законодавчої бази з питань обліку, засвідчили наявність багатьох недостатньо вивчених і неузгоджених питань щодо обліку, контролю і аналізу витрат виробничого підприємства. Проте чи не найголовніший недолік законодавства України – це зависока частота його зміни і внесення поправок. Хоча, певною мірою, це свідчить про постійний процес

його удосконалення в такій важливій сфері економіки, як доходи підприємств, і поряд з цим стихійне оновлення нормативних документів ускладнює їх практичне застосування, оскільки необхідний додатковий час для їх опрацювання, вивчення та випробування на практиці. Отже, виникає об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методологічних розробок, спрямованих на удосконалення обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві.

Для раціональної організації обліку витрат виробничого підприємства необхідно дотримуватись вимог всіх чинних нормативно-правових актів та розробляти власну облікову політику підприємства, яка б не суперечила чинному законодавству, враховувала специфіку діяльності конкретного підприємства та адаптацію вітчизняного обліку витрат виробництва до міжнародних стандартів.

3. Об'єктом дослідження в роботі обрано підприємство ТОВ «Техно-Базіс». Основне завдання ТОВ «Техно-Базіс» - виробництво литовських котлів під торговою маркою STROPURA для ринку України та сусідніх країн. В 2013 р. підприємство перейшло на повний цикл виробництва, що зробило твердопаливний котел тривалого горіння STROPURA доступнішим для великої кількості українських споживачів. Підприємство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність і подає її у встановленому обсязі відповідним органам згідно з чинним законодавством. Генеральний директор і головний бухгалтер ТОВ «Техно-Базіс» несуть персональну відповідальність за дотриманням порядку ведення та достовірність обліку та звітності підприємства. Згідно затвердженої облікової політики ТОВ «Техно-Базіс» використовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку, тобто всі дані первинних документів накопичуються і реєструються в зведених відомостях, розроблених на комп'ютері. Правильна організація обліку, контролю та аналізу витрат є важливим етапом роботи виробничого підприємства ТОВ «Техно-Базіс». Проведення аналітичної роботи на підприємстві забезпечує ефективніше прийняття управлінських рішень і

запобігання негативним наслідкам.

4. Для узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства ТОВ «Техно-Базіс» в роботі було проведено аналіз фінансових результатів його діяльності. Чистий прибуток ТОВ «Техно-Базіс» склав в 2017 р. 6186 тис. грн., що менше проти 2016 р. на 294 тис. грн. (4,54%). Проаналізувавши фінансову стійкість ТОВ «Техно-Базіс» маємо висновки: підприємство має не зовсім стійкий фінансовий стан, про що свідчать показники. Рівень ділової активності ТОВ «Техно-Базіс» можна охарактеризувати як не задовільний. Аналіз показників рентабельності свідчить про неефективне здійснення діяльності підприємством. Стабільність фінансового стану ТОВ «Техно-Базіс» може бути поліпшена за умов: прискорення оборотності оборотних активів та їх зменшення на 1 грн. чистого доходу; дотримання залишків запасів відповідно до визначених нормативів; збільшення робочого капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності. Керівництву підприємства потрібно і надалі краще проводити внутрішню політику, завданнями якої є пошук резервів економії витрат, впроваджувати заходи для підвищення доходів, вводити додаткові пільги та послуги для покупців та замовників.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Документальне забезпечення обліку витрат на виробничому підприємстві

При веденні бухгалтерського обліку витрат на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» обробка та оформлення первинних документів має велике значення для ведення безпомилкового та прозорого обліку. Технологічно бухгалтерський облік як процес розпочинається з виявлення, вимірювання і реєстрації фактів, дій і подій з метою отримання інформації про господарські операції. Суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями на підприємстві здійснюється за допомогою документування. Документування - це основа бухгалтерського обліку, що передбачає відображення в документах всіх господарських операцій та фактів господарської діяльності.

Бухгалтерський документ це письмове свідоцтво певної форми і змісту, яке містить відомості про господарську операцію і є доказом її здійснення. Первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій, є підставою для бухгалтерського обліку цих операцій.

Своєчасна підготовка інформації про діяльність підприємства залежить, перш за все, від своєчасного оформлення і подання в бухгалтерію первинних документів з місць виробництва продукції, її реалізації, надання послуг та інших структурних підрозділів підприємства.

З метою своєчасного отримання первинних документів з місць їх виписування наказом керівника встановлено графік документообігу, яким регулюється порядок і строки складання, подання в бухгалтерію документів, а також призначаються конкретні виконавці, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків.

Організація документопотоку в підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» показана на рис. 2.1.

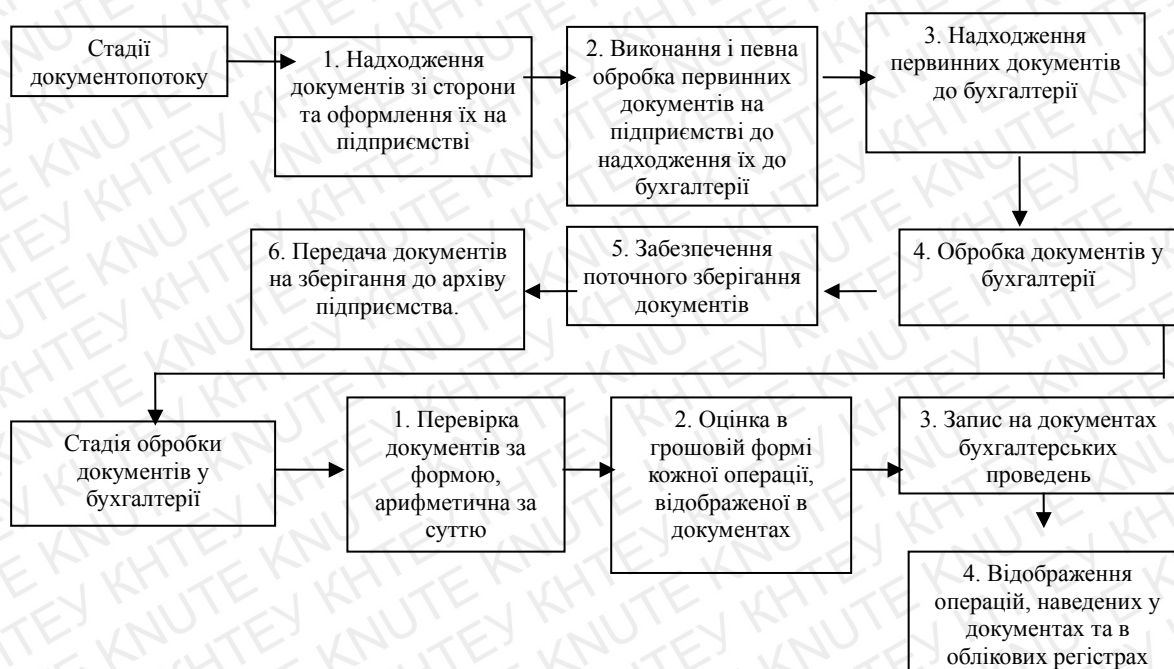

Рис. 2.1 Організація документопотоку в підприємстві ТОВ «Техно-Базіс»

У Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88, зазначено, що первинні документи повинні бути складені у момент проведення кожної господарської операції або, якщо це неможливо, безпосередньо після її завершення [72].

Порядок документального оформлення господарських операцій та вимоги щодо складання документів регламентуються статтею 9 "Первинні облікові документи та регістри бухгалтерського обліку" Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність України" від 16 липня 1999 р. № 996-XIV[29].

Якщо у первинному документі немає будь-якого обов'язкового реквізиту такий документ недоказовий і не може бути підставою у бухгалтерському обліку. Такими реквізитами для будь-якого первинного бухгалтерського документа є:

- назва документа (форма);
- дата і місце складання;
- назва підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарських операцій;

- одиниця вимірювання господарських операцій;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарських операцій і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інший знак, що дає змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Залежно від характеру операції до первинних документів можуть бути внесені додаткові реквізити, а саме:

- ідентифікаційний код підприємства чи особи;
- номер документа;
- підстава для здійснення операцій;
- дані про документ, що засвідчує особу, та інші додаткові реквізити.

Схематично процес обробки первинних документів в ТОВ «Техно-Базіс» зображено на рис. 2.2.

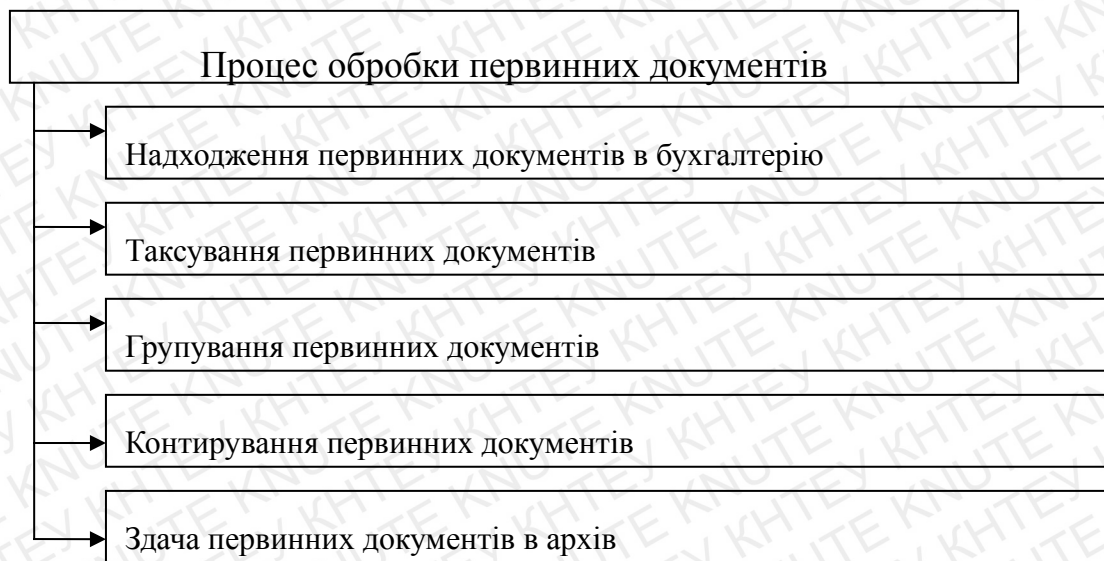

Рис. 2.2 Схема процесу обробки первинних документів в ТОВ «Техно-Базіс»

Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених в них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Документальне оформлення операцій, що підтверджують витрати виробничого підприємства ТОВ «Техно-Базіс» можна розподілити на чотири частини: з обліку витрат праці; предметів праці; засобів праці; виходу продукції

(витрати сировини) за центрами витрат. Всі документи що підтверджують такі витрати мають показник норми таких витрат або їх можна порівняти з нормами прописаними в інших документах для таких витрат.

Тобто обов'язковою підставою для відображення в бухгалтерському обліку ТОВ «Техно-Базіс» перебігу події, якою є витрати, є належним чином оформлені документи, які б засвідчували факт та дату настання такої події. Документи виступають підтвердженням того, що на підприємстві мала місце подія здійснення витрат і дають можливість провести відповідні зміни в обліку.

Процес виробництва в ТОВ «Техно-Базіс» починається з отримання виробничих запасів зі складу. Погоджені з головним бухгалтером списки осіб, яким надано право отримувати зі складів матеріали, а також зразки їх підписів передані цехами (іншими структурними відділами) підприємства відповідним особам, що здійснюють вказаний відпуск матеріалів зі складів.

В первинних облікових документах на відпуск матеріалів зі складів підприємства в підрозділи вказується назва матеріалу, кількість, облікова ціна, сума, а також призначення: номер та назва замовлення (виробу, продукції), для виготовлення якого відпускаються матеріали, або номер та назва затрат. Підприємство може здійснювати відпуск матеріалів чи їх окремих груп, видів своїм підрозділам без вказівки призначення – відпуск матеріалів враховується як внутрішнє переміщення, а самі матеріали вважаються у підзвіті підрозділу, що їх одержав. На фактично витрачені матеріали підрозділ – одержувач складає акт витрат, в якому вказується назва, кількість, облікова ціна і сума за кожною позицією, номер та назва замовлення для виготовлення якого їх було витрачено, або номер та назва затрат, кількість та сума за нормами витрачання, кількість та сума витрат над норму та причини таких витрат; за потреби вказується кількість виготовленої продукції або об'єми виконаних робіт. У звіті дається пояснення перевитрат чи економії по матеріалам. Списання матеріалів з підзвіту відповідного підрозділу підприємства ТОВ «Техно-Базіс» та віднесення їх вартості на затрати виробництва (в залежності від того, на які цілі витрачено матеріали) здійснюються на основі вище зазначеного акту.

Відпуск матеріалів зі складів підприємства ТОВ «Техно-Базіс» на виробництво здійснюється на підставі попередньо встановлених лімітів. Ліміти на відпуск матеріальних цінностей у виробництво встановлюється заводським службами планування за участі відповідних технічних служб та відділу матеріально-технічного постачання на основі діючих норм витрат матеріалів і виробничої програми підрозділів підприємства, з урахуванням залишків матеріалів на початок та кінець періоду планування.

Первинними обліковими документами по відпуску матеріалів зі складів підприємства в підрозділи ТОВ «Техно-Базіс» є лімітно-забірні карти (типова форма № М-8, № М-9), накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (типова форма № М-11), акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (типова форма № М-10). Виходячи з конкретних умов діяльності підприємства окрім затверджених форм первинних облікових документів підприємство застосовує самостійно розроблені форми первинних облікових документів по руху виробничих запасів. При цьому зазначені форми містять обов'язкові реквізити, передбачені статтею 9 Закону про бухгалтерський облік.

Лімітно-забірні карти передбачені для відпуску матеріалів, що систематично використовуються для виготовлення продукції (виконання робіт і послуг), а також для контролю за дотриманням лімітів. Лімітно-забірні карти (типові форми № М-8, № М-9) виписуються відділом матеріально-технічного постачання ТОВ «Техно-Базіс» в двох примірниках: один після складання карти та реєстрації в журналі передається під розписку цеху – одержувачу матеріалів, а інший – складу чи коморі цеху не пізніше першого числа місяця, наступного за звітним. По закінченню місяця всі лімітно-забірні карти закриваються, підраховуються і підписуються керівником виробничо-розподільчого бюро цеху. Оформлені лімітні карти надходять в бухгалтерію по графіку, але не пізніше першого числа наступного за звітним місяця.

У випадку відпуску матеріалів понад ліміт в первинних облікових документах (лімітно-забірних картах, актах-вимогах на заміну (додатковий відпуск) матеріалів) проставляється штамп чи надпис «Понад норму». Відпуск

матеріалів понад норму здійснюється при наявності дозволу керівника ТОВ «Техно-Базіс» чи осіб уповноважених ним на це і на документах вказуються причини понаднормового відпуску матеріалів. До наднормового відпуску матеріалів відноситься додатковий відпуск пов'язаний з виправленням чи відновленням браку і покриттям перевитрат матеріалів. При заміні матеріалу, передбаченого для даного виробу технологією, іншим матеріалом оформлюється акти-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів. Для правильного обліку та аналізу в цілях узагальнення відхилень від норм витрачання сировини та матеріалів на підприємстві встановлюються робочі переліки причин і винуватців відхилень відповідно до специфіки даного виробництва.

Відпуск матеріалів на загальновиробничі потреби і на утримання обладнання ТОВ «Техно-Базіс» з цехової комори здійснюється безпосередньо механіку, енергетику та іншим підрозділам господарства під їх розписку у вимозі. Повернення підрозділами підприємства на склад невикористаних матеріалів оформляється накладними-вимогами на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів чи лімітно-забірними картами. Якщо ці матеріали були списані у виробництво, їх вартість відноситься на зменшення відповідних затрат. Підрозділи підприємства щомісячно складають звіти про наявність та рух матеріальних цінностей, які разом з іншими документами по обліку затрат на виробництво передаються в бухгалтерську службу чи інший підрозділ відповідно до затвердженого плану документообігу.

Для контролю за використанням та рухом напівфабрикатів в ТОВ «Техно-Базіс» складають оперативний баланс руху напівфабрикатів, в якому за кожним видом відображають залишок в цеху на початок місяця, надходження за місяць, витрачання за місяць та залишок на кінець місяця.

Для розподілу вартості відпущених у виробництво та на інші цілі запасів за видами продукції (робіт, послуг), статтям витрат підприємство щомісячно складає відомість розподілу витрат матеріалів. У вказаній відомості матеріальні затрати приводяться у розрізі цехів та інших підрозділів з розподілом по

рахункам обліку затрат, а всередині їх – за замовленнями (виробами, видами продукції, роботам, послугам) і статтям витрат. Дані відомості не завжди характеризують фактичне витрачання матеріалів, одержаних зі складів, бо вони можуть бути не одразу використані за призначенням. Фактичним рівнем витрачання матеріалів у виробництві вважається їх безпосереднє використання у процесі виробництва. Тому відпуск матеріалів розглядається як переміщення матеріалів. Необхідно враховувати залишки матеріалів, що знаходяться в цехах до кінця кожного місяця, які не підлягали обробці і відновити їх вартість на рахунок виробничих запасів, списавши з рахунку виробництво.

Первинним документом, передбаченим для корегування незавершеного виробництва в цеху на вартість залишку необроблених матеріалів, є акт залишків матеріалів та напівфабрикатів, не задіяних в обробці які належать віднесенню у підзвіт цеху. Згідно даних акту здійснюється бухгалтерський запис методом «червоне сторно» для зменшення затрат звітного місяця. Першим числом наступного місяця ця ж сума в розрізі найменувань матеріальних затрат записується в прихід цеху без відображення на складі.

Виробіток - це показник рівня продуктивності праці, що є відношенням кількості виробленої продукції (робіт, послуг) до одиницю часу, або кількості продукції (робіт, послуг), у відношенні на одного середньооблікового працівника або робітника за рік, квартал, місяць. В ТОВ «Техно-Базіс» для обліку виробітку продукції і витрат на заробітну плату застосовуються різні варіанти обліку та форми первинних документів. Це є маршрутний лист (маршрутна карта); відомість про виробіток; наряди та інші документи. Маршрутний лист (маршрутна карта) є документом, що супроводжує партію деталей в процесі їх виробництва за операціями їх обробки в цехах.

Облік виробітку та нарахування заробітної плати на підприємстві ведуть за робочими нарядами на відрядну роботу. Облік використаної робочої сили ведеться погодинно – застосовують табель обліку використаного робочого часу (типові форми № П-12, № П-13). До табеля заносяться прізвища всіх працюючих. У таблиці позначається кількість відпрацьованих годин кожним

працівником, неявки на роботу (за допомогою умовних позначок – шифрів), причини неявки (чергова відпустка, відпустка у зв'язку із пологами, хвороба, інші неявки, дозволені законодавством, із дозволу адміністрації, прогули), вихідні та святкові, недопрацьовані години (часткові простої, передчасний вихід), відпрацьовані години, із них урочні, надурочні та нічні. Табелі ведеться протягом місяця нормувальником, а в кінці місяця передається до бухгалтерії.

Для працівників з погодинною оплатою праці дані табеля є основою для нарахування їм заробітної плати. Поряд з тим, для працівників як із погодинною, так і відрядною оплатою праці дані табеля є основою для здійснення аналізу використання робочого часу працівників.

Під витратами на оплату праці в межах норм розуміють плату за фактично виконану роботу, у відповідності з установленим на підприємстві технологічним процесом, діючими нормами та розцінками. Відхилення від норм вважається оплата додатково виконаних операцій, не передбачених встановленим технологічним процесом і викликаних відхиленнями від нормальних умов виробництва (доплата за роботу понаднормово, оплата простоїв та інше). При розрахунку і виплаті доплат можливе застосування: листа на доплату – у випадку здійснення передбачених на підприємстві доплат; наряду на відрядну роботу з розпізнавальним знаком – при оплаті додаткових операцій, не передбачених встановленим технологічним процесом. Фактичні витрати на оплату праці, що включаються до складу виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), відображаються за статтями калькуляції «Основна заробітна плата виробничих працівників», «Додаткова заробітна плата виробничих працівників», а також по комплексній статті калькуляції у складі загальновиробничих витрат, з під розподіленням їх на заробітну плату згідно нормам та відхиленням від них.

Для нарахування заробітної плати використовують розрахунково-платіжні відомості по заробітній платі працюючих за місяць (ф. П-6), які складаються з розділів «Нарахування заробітної плати», «Відраховано, передано, внесено, виплачено», «Належить на 1 число сума до виплати».

Розрахунково-платіжні відомості виконують подвійну функцію:

- 1) здійснюються розрахунки з робітниками і службовцями;
- 2) вони є формою аналітичного обліку до рахунка 66 „Розрахунки з оплати праці”. Показники цієї відомості використовуються також для складання звітності по праці.

Розрахунок амортизації ведеться автоматизовано, тому на підприємстві немає типових і нетипових форм первинного обліку таких витрат, в бухгалтерії лише складаються розроблювальні і зведені таблиці, що є регістрами аналітичного обліку.

Первинними документами, що підтверджують здійснення виробничих витрат є також акти виконаних робіт та наданих послуг; довідка-розрахунок бухгалтера і відповідні звіти з податків тощо.

Для обліку та аналізу технологічних втрат цеху та на ділянках ТОВ «Техно-Базіс» рекомендується вести по кожній операції Журнал обліку деталей та складальних одиниць. На виявлений у виробництві кінцевий чи виправний брак відділом технічного контролю складається акт (оповіщення) про брак чи відомість обліку браку, в якій фіксується декілька фактів браку.

Сировина, матеріали та покупні напівфабрикати, обумовлені низькою якістю матеріалів чи напівфабрикатів та забраковані в процесі виробництва з вини постачальника, оформлюються, крім акту, спеціальним документом для пред'явлення претензії постачальнику. Порядок оформлення браку з вини постачальників та пред'явлення до них претензій встановлюється з урахуванням конкретних умов договору на поставку сировини, матеріалів, напівфабрикатів, виробів.

На основі актів про брак та первинних документів по обліку виробітку складається Звіт про собівартість браку у звітному місяці (чи за коротші проміжки часу), в якому визначається сума втрат від забракованої продукції з вказівкою видів продукції та винних осіб. Остаточна забракована продукція визначається запасами підприємства та зараховується на баланс підприємства за справедливою.

Загальновиробничі витрати, як частина виробничої собівартості продукції, мають непрямий характер, оскільки пов'язані з виготовленням групи або всієї продукції, виконанням усіх послуг чи робіт. Загальновиробничі витрати ТОВ «Техно-Базіс» включають:

- витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями, тощо; відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо);
- амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів та інших необоротних активів загальновиробничого призначення;
- витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі, витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо);
- витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень;
- витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу; відрахування на соціальні заходи, медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом; витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг);
- витрати на охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього природного середовища;

- інші витрати (втрати від браку, оплата простоїв тощо).

Загальновиробничі витрати поділяються на змінні і постійні. Змінні загальновиробничі витрати - витрати на обслуговування та управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Постійні загальновиробничі витрати це витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Змінні та постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат (вид продукції, робіт, послуг) із використанням бази розподілу. Базою для розподілу загальновиробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» є заробітна плата. Під час розподілу загальновиробничих витрат необхідно враховувати фактичний рівень потужності діяльності підприємства у співставленні його з нормальним. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат, виходячи з фактичної потужності звітного періоду, постійні - виходячи з нормальної потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) ТОВ «Техно-Базіс».

Отже, документування операцій, що підтверджують витрати на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» в достатній мірі регламентовано на законодавчому рівні типовими формами, що дає можливість правильно і в повному обсязі обліковувати витрати, проводити поточний аналіз та запобігання перевитрачанням, контролювати всі процеси виробництва.

2.2. Фінансовий облік витрат на виробничому підприємстві

Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку методом подвійного запису.

В фінансовому обліку ТОВ «Техно-Базіс» для накопичення інформації

про витрати, що входять до складу виробничої собівартості продукції Планом рахунків передбачено застосування рахунків:

- 23 «Виробництво», який призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції;
- 91 «Загальновиробничі витрати», який призначено для обліку виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного та допоміжного виробництва, а також витрат на утримання та експлуатацію машин та устаткування.

Рахунок 23 «Виробництво» ведеться в розрізі видів виробництв, статей витрат і видів продукції, що виробляється.

За дебетом рахунку 23 «Виробництво» відображаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- списані за відповідним розподілом загальновиробничі витрати;
- розподілені на основне виробництво витрати допоміжних виробництв;
- втрати від браку продукції.

Рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» ведеться за місцями виникнення, центрами і видами витрат .

За дебетом рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» відображається сума визнаних витрат, за кредитом – щомісячне, за відповідним розподілом, списання на рахунки 23 «Виробництво» та 90 «Собівартість реалізації».

Загальновиробничі витрат и поділяються на постійні та змінні.

Постійні загальновиробничі витрати – витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати – витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Згідно з п. 16 П(С)БО 16 «Витрати» [71] підприємство самостійно визначає

перелік та склад змінних та постійних загальновиробничих витрат .

Підхід до розподілу загальновиробничих витрат наведено на рис. 2.3.

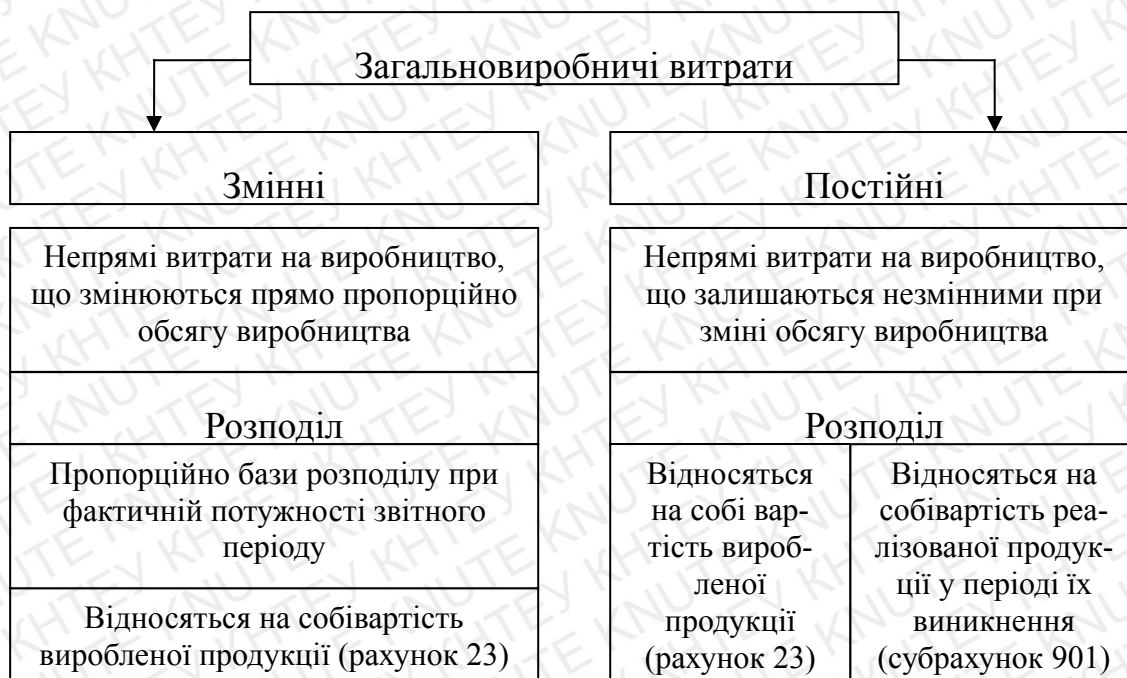

Рис. 2.3 Розподіл загальновиробничих витрат підприємства

Розподіл постійних та змінних загальновиробничих витрат на продукцію, що виробляється підприємством, здійснюється наступним чином: змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожний об'єкт витрат з використанням бази розподілу, виходячи з фактичної потужності звітного періоду; постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожний об'єкт витрат з використанням бази розподілу за нормальної потужності.

Підприємством обрано заробітну плату як базу розподілу, яка найбільш точно відображає зв'язок між загальновиробничими витратами та обсягом готової продукції. На початку звітного року підприємством визначена облікова політика щодо визначення виробничої собівартості продукції, в якій зазначений обраний підприємством підхід щодо розподілу загальновиробничих витрат .

Застосування бази розподілу при нормальній потужності означає, що постійні загальновиробничі витрати включаються до складу виробничої собівартості продукції в повному обсязі тільки у випадку, коли фактичний обсяг виробництва дорівнює або перевищує нормальну потужність.

Якщо фактичний обсяг виробництва нижчий від очікуваного середнього

рівня, то до складу виробничої собівартості продукції включається лише частина постійних загальновиробничих витрат. Решта витрат, які називаються нерозподіленими, визнаються витратами звітного періоду, в якому вони виникли, і включаються до собівартості реалізованої продукції.

Кореспонденція рахунків з обліку витрат виробництва в ТОВ «Техно-Базис» представлена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво у ТОВ «Техно-Базис»

№ п/п	Первинні документи	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		Сума, грн.
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Формування собівартості продукції							
1.1	Накладна на внутрішнє переміщення	У виробничу собівартість включені прямі матеріальні витрати, а також:	23	20,22	23	20,22	13560
1.2	Розрахунково-платіжна відомість	витрати на оплату праці працівників, безпосередньо зайнятих на виробництві	23	661	23	661	27372
1.3	Довідка бухгалтерії	витрати на сплату нарахувань на фонд оплати праці працівників, зайнятих на виробництві	23	65	23	65	10073
1.4	Довідка бухгалтерії	амортизація виробничих основних засобів і нематеріальних активів	23	13	23	13	1756
1.5	Акти наданих послуг Довідка бухгалтерії	Інші операційні витрати (послуги сторонніх організацій, втрати від нестач і псування цінностей)	23	63, 37, 20	23	63, 37, 20	15305

Продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
1.6	Довідка	Розподіл вироб-	23	91	23	91	2148

	бухгалтерії	ничих накладних витрат					
1.7	Прибуткова накладна Довідка бухгалтерії	Оприбуткування продукції	26	23	26	23	70214
2. Формування загальновиробничих витрат							
2.1	Довідка бухгалтерії	Відображаються витрати матеріалів використанні на загальновиробничі цілі	91	20,22	91	20,22	5128
2.2	Довідка бухгалтерії	Відображаються витрати на оплату праці працівникам апарату керування ділянками підприємства	91	661	91	661	16151
2.3	Довідка бухгалтерії	Відображаються витрати на сплату нарахувань на фонд оплати праці працівників апарату керування ділянками підприємства	91	65	91	65	5944
2.4	Довідка бухгалтерії	Відображається нарахування амортизації загальновиробничих основних засобів і нематеріальних активів	91	65	91	65	2148
2.5	Акти наданих послуг Довідка бухгалтерії	Відображаються інші витрати (витрат и на охорону праці, техніку безпеки і т.п.)	91	37,63	91	37,63	1156

Аналітичний облік витрат підприємство організує відповідно до характеру виробничого процесу, а також особливостей продукції, що випускається і робіт, що виконуються. Дані аналітичного обліку використовуються при складанні внутрішньої звітності, яка будується на інформації про види і кількість продукції, про центри відповідальності і статті витрат.

Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому й непомітному виправленню записів у первинних документах і реєстрах бухгалтерського обліку та забезпечує їхнє зберігання протягом встановленого строку.

Т.ч., практика обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» відповідає усім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.99 р. №996-XIV [29].

Дані з реєстрів бухгалтерського обліку виробничих витрат заносять до Головної книги, на основі якої, складається фінансова звітність підприємства. Фінансова звітність призначена для загального користування зовнішніми користувачами та передбачена Законом. Закон встановлює перелік організацій, які зобов'язані оприлюднювати фінансову звітність шляхом її публікації.

Формування бухгалтерської і фінансової звітності підприємств має здійснюватися відповідно до принципових положень стандартів бухгалтерського обліку. Бухгалтерська звітність має відповідати таким вимогам: гарантувати об'єктивність і достовірність звітних даних; забезпечувати своєчасність даних; відображати дані про всі господарські операції за звітний період та дані про результати інвентаризації майна і зобов'язань; забезпечувати єдність методики формування звітних показників, порівняння звітних даних тощо.

Річна фінансова звітність підприємства ТОВ «Техно-Базіс» складається з таких форм:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан) (форма № 1);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма № 2);
- Звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
- Звіт про власний капітал (форма № 4);
- Примітки до фінансової звітності (форма № 6).

У Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) міститься інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства (операційної, звичайної, надзвичайної) за звітний період.

У примітках до фінансової звітності подають додаткову інформацію, розкриття якої дає більш повну й об'єктивну картину про фінансовий стан і результати діяльності підприємства відповідно до вимог положень (стандартів) бухгалтерського обліку (методи оцінювання запасів, нарахування амортизації тощо). Примітки до фінансової звітності подають за типовою формою, затвердженою Кабінетом Міністрів України - типова форма фінансової звітності № 6 "Примітки до річної фінансової звітності".

Витрати з виробництва та собівартості продукції ТОВ «Техно-Базіс» наводяться у Звіті про фінансові результати. У розділі I «Фінансові результати» відображається собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) - рядок 2050. У розділі II «Елементи операційних витрат» відображаються витрати, що їх зазнало підприємство ТОВ «Техно-Базіс» під час своєї діяльності протягом звітного періоду за відповідними елементами:

- матеріальні витрати (рядок 2500);
- витрати на соціальні заходи (рядок 2505);
- амортизація (рядок 2510);
- інші операційні витрати (рядок 2520).

На підприємстві застосовані підходи та методи обліку для подання інформації у фінансових звітах, які передбачені НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [59].

Діяльність підприємства в подальшому повинна бути направлена на пошук найбільш ефективних форм і методів калькулювання собівартості продукції. Для цього потрібно удосконалити систему бухгалтерського обліку і звітності в Україні в контексті гармонізації з міжнародними стандартами.

2.3. Облік виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень підприємства

Роль управлінського обліку в системі управління виробничими витратами підприємства ТОВ «Техно-Базіс» досить суттєва. Адже його роль полягає в

інтегруванні системи обліку витрат і доходів, нормуванні, плануванні, контролі та аналізі, систематизації інформації для оперативних управлінських рішень і координації проблем розвитку підприємства.

Слід відмітити, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» управлінський облік не є суцільним та систематизованим, відсутнє наукове обґрунтування підходам, що використовуються. Внутрішньогосподарський облік затрат за центрами відповідальності на підприємстві не ведеться. Унаслідок цього ускладнюється процес розмежування відповідальності між посадовими особами, досягнення достатньої аналітичності в обліку та контроль затрат на виробництво, унеможлиблюється визначення дольового внеску окремих виробничих дільниць у загальний фінансовий результат діяльності підприємства.

Управлінський облік витрат виробництва в ТОВ «Техно-Базіс» має за мету забезпечення інформацією менеджерів підприємства для прийняття ними обґрунтованих рішень щодо ефективного використання праці, виробничих запасів та основних засобів. Тому інформація про витрати виробництва в управлінському обліку має бути якнайдетальніша і оперативна. Цінною вона для менеджерів центрів відповідальності може бути лише за умови, що вона конкретизована і надається їм, як правило, до завершення виробничого процесу або й до його початку – як прогнозна.

Витрати виробництва в управлінському обліку ТОВ «Техно-Базіс» повинні узагальнюватися з метою забезпечення аналітичності інформації, що дасть змогу оцінювати ефективність витрат на виробництво конкретного виду продукції (робіт, послуг) і за кожним центром відповідальності окремо. Ефективною управлінська діяльність може бути лише у випадках, коли менеджери отримують вичерпну інформацію про взаємозв'язок витрат за кожним їхнім елементом (а не за сукупністю “матеріальні витрати” чи інші групи, як у фінансовому обліку) з виробництвом конкретних видів (найменувань) продукції (робіт, послуг).

Оскільки управлінська діяльність менеджерів підприємства в умовах

ринку спрямована на отримання максимально можливої суми прибутку, що визначається як різниця між цінами продажу (доходами) і собівартістю реалізації продукції (робіт, послуг), то реальний вплив на прибутковість підприємства менеджери можуть здійснювати лише через формування витрат виробництва, оскільки ціновий фактор від них, як правило, не залежить, бо формується в результаті попиту та пропозиції.

Облік виробничих витрат операційної діяльності ТОВ «Техно-Базіс» є інформаційним базисом для управління ними. Тому вибір методу калькулювання собівартості і розподілу витрат підприємства є одним з ключових чинників правильності і обґрунтованості управлінських рішень.

Підприємство ТОВ «Техно-Базіс» базою для розподілу витрат використовує заробітну плату. Такий розподіл витрат не може дозволити точно розрахувати собівартість, де додана вартість створюється в рамках не одного, а декількох бізнес-процесів. Цей розподіл передбачає, що непрямі витрати містяться в собівартості продукції у тій же пропорції, що і праця основних робітників.

Вочевидь, що для різної продукції на підприємстві, співвідношення непрямих витрат з прямими основними в структурі собівартості є різними. Чим більша величина таких відмінностей в структурі собівартості послуг на підприємстві – тим сильніше спотворюється собівартість даної послуги при розрахунку її традиційним методом. Для ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, є необхідність використання сучасних методів обліку непрямих витрат, яке викликане тим, що вживання традиційних підходів не дозволяє реалізувати завдання управлінського обліку.

Тому, ми пропонуємо, ТОВ «Техно-Базіс» застосування обліку витрат виробництва за видами діяльності (ABC – Activity Based Costing), яку також називають функціонально-орієнтованою системою, що передбачає спершу групування накладних витрат за видами діяльності (процесами, операціями), а потім розподіл їх між окремими замовленнями, виходячи з потреби останніх у відповідних видах діяльності. Функціональні системи передбачають

застосування виключно причинно-наслідкових залежностей для розподілу непрямих витрат. Тому при використанні таких систем на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» підвищиться рівень точності розрахунку собівартості, будуть створені необхідні передумови для аналізу окремих витрат виробництва та прийняття відповідних управлінських рішень щодо їх зниження.

Першу класифікацію видів діяльності запропонував Робін Купер у 1996 році [98]. Дана класифікація орієнтується на виробничу частину діяльності підприємства, причина якої полягає у тому, що система Activity Based Costing спочатку розроблялася для виробничих підприємств. Пізніше зарубіжними ученими Мішель Отвін та Стівен Ребішке дана класифікація була доповнена видами діяльності, пов'язаними з обслуговуванням покупців: види діяльності на рівні замовлення; види діяльності на рівні покупця; види діяльності на рівні каналу постачання; види діяльності на рівні ринку [99].

На нашу думку, перелік видів діяльності підприємству ТОВ «Техно-Базіс» варто доповнити такими:

1. Діяльність на рівні бренду – це головним чином види діяльності, направлені на маркетинг і розробку конкретного бренду.
2. Діяльність на рівні замовлення – це види діяльності, які пов'язані з прийманням, оформленням і доставкою замовлення покупцеві.
3. Діяльність на рівні покупця – це види діяльності, які пов'язані з підтримкою окремого покупця або залученням потенційного покупця.
4. Діяльність на рівні каналу постачання – це види діяльності щодо підтримки каналу постачання, управління цим каналом, рекламу і маркетинг.
5. Діяльність на рівні ринку – це види діяльності щодо впливу на широкі класи покупців, включають рекламу, просування, маркетинг і основні дослідницькі розробки.

При впровадженні функціональних систем для кожного виду діяльності обирається відповідний чинник (провідник, фактор) витрат. Вибір провідника полягає у виявленні залежності між витратами виду діяльності та їх чинником, що відбувається на основі аналізу формування витрат виробництва на

підприємстві ТОВ «Техно-Базіс». Кількість чинників витрат залежить від розміру і складності процесів підприємства.

Економічно неможливо ідентифікувати усі ці види діяльності і привласнити кожному свій чинник витрат, оскільки це вимагає величезної кількості збираної інформації. ABC-система повинна концентруватися на основних, ключових видах діяльності. Так, на думку окремих авторів для ABC-системи вважається достатньою кількістю 20-30 видів діяльності [100]. Також пропонується обмежити кількість видів діяльності і чинників витрат використовуваних в ABC-системі оскільки це вимагає надто багато часу і витрат на їх вимірювання.

Відібрані в ТОВ «Техно-Базіс» для ABC-системи чинники витрат повинні задовольняти п'яти вимогам:

1. Відібрані чинники витрат відповідають виду діяльності.
2. Чинники витрат повинні тісно корелювати з фактично використаними ресурсами.
3. По можливості мати мінімальну кількість чинників витрат.
4. Мати прийнятні витрат и на вимірювання.
5. Мінімізувати чинники витрат, що вимагають додаткових вимірювань.

Витрати на удосконалення технології й організації виробництва, медичне страхування, підготування та перепідготовку кадрів, пожежну і сторожову охорону за неможливості встановлення причинно-наслідкової ознаки в запропонованій системі відносяться безпосередньо на собівартість замовлень пропорційно до виробничих витрат на їх виготовлення.

Для визначення ціни замовлення невиробничі витрат и варто відносити безпосередньо до вартості окремих замовлень, без розмежування за видами діяльності, що зумовлено неможливістю встановлення для них певної причинно-наслідкової ознаки (чинника витрат). Критерієм розподілення цих витрат доцільно обирати виробничу собівартість замовлень

Розглянемо на прикладі визначення собівартості готової продукції (котлів тривалого горіння STROPUVA) ТОВ «Техно-Базіс» відповідно до

П(С)БО 16 «Витрати» та за методом АВС-калькулювання. Прослідкуємо вплив на собівартість одиниці продукції обраних методів калькулювання.

Вихідні дані для розрахунку собівартості продукції наведені в табл.2.2.

Таблиці 2.2

Вихідні дані для розрахунку собівартості продукції

№ п/п	Показники	Продукція		Разом
		STROPUVA S10	STROPUVA S20	
1	2	3	4	5
1	Кількість продукції випущеної за рік	60000	15000	55000
2	Витрати на одиницю продукції			
	- матеріали, грн.	1	1	x
	- години прямої праці, год.	0,25	0,25	x
	- машиногодина	1	1	x
3	Кількість налагоджень обладнання в рік	25	2	500
4	Кількість замовлень на закупку матеріалів	35	12	2700
5	Кількість переміщень (транспортування) матеріалів	200	20	10000
6	Погодинна розцінка за працю	5	5	x
7	Накладні витрати за видами діяльності:			
	- налагодження			260000
	- закупки			150000
	- переміщення матеріалів			140000
	- утримання виробничого обладнання			700000
	Всього			1250000
8	Загальна кількість машиногодина			650000

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Спочатку з метою порівняння для визначення собівартості застосуємо базу розподілу, рекомендовану П(С)БО 16 «Витрати» (в машино-годинах) (дод. С). Як свідчать розрахунки, обраний метод розподілу витрат не дає можливості виявити відмінності витрат, пов'язаних із виготовленням котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20, що є необхідним при обґрунтуванні рішень щодо доцільності їх виробництва тощо.

Далі розраховуємо собівартість цієї ж продукції, застосовуючи АВС-калькулювання. Насамперед зауважимо, що сума прямих витрат у розрізі видів продукції буде аналогічною до попереднього розрахунку. Розбіжності будуть обумовлені підходом до включення у собівартість котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20 накладних витрат. Основними причинами

(факторами), які обумовлюють накладні витрати, є такі види діяльності як налагодження обладнання, його експлуатація, закупка та переміщення матеріалів. Для кожного виду діяльності оберемо свою базу розподілу і включимо до собівартості котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20 накладні витрати шляхом визначення:

- загальних накладних витрат для котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20;
- собівартості одиниці продукції (дод. Т).

Таким чином, система калькулювання за процесами ABC-калькулювання дає більш точне уявлення про виробничі витрати, а отже, і прибуток у розрізі окремих видів продукції підприємства.

Отже, на нашу думку, запровадження ABC калькулювання (функціонально-орієнтованих систем) на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» дозволить побудувати ефективну систему управління виробничими витратами. Однак, для підприємства впровадження функціонально-орієнтованих систем спричинить значні грошові витрати, тому економічний ефект від їх впровадження і використання буде позитивним не завжди. Як наслідок перед впровадженням таких систем варто здійснити превентивний аналіз витрат і вигод від такого впровадження.

Для управлінського апарату ТОВ «Техно-Базіс» визначальним завданням є підвищення якості системи управлінського обліку. Розширення інформаційних потоків, складність і динамічність економічних та інших систем, значні обсяги розрахункових робіт при прогнозуванні та прийнятті управлінських рішень є причиною розширення обліково-аналітичного забезпечення користувачів у вигляді формування продуктивної системи управлінської звітності. Управлінська звітність покликана забезпечити керівника даними, необхідним для прийняття ефективних рішень.

В ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, у складі внутрішньої управлінської звітності про виробничі витрати підприємства доцільно використовувати:

- 1) накопичувальні звіти (оперативні) - складаються окремо за видами

послуг), центрами відповідальності, сегментами підприємства за короткі проміжки часу (тиждень, місяць тощо);

2) зведені звіти (поточні) – складаються на основі накопичувальних форм звітності та містять систематизовані дані за видами послуг, об'єктами обліку про діяльність підрозділів (показники сегмента) на певну дату (місяць, квартал);

3) підсумкові звіти – відображають результати діяльності структурних підрозділів, центрів відповідальності (сегментів) та підприємства в цілому за певний період (квартал, рік).

Для вдосконалення методики обліку загальновиробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» пропонуємо облік здійснювати за окремими статтями з визначенням у складі рахунку 91 субрахунків наступного змісту:

911 - витрати на утримання та експлуатацію виробничого обладнання;

912 - витрати на утримання та експлуатацію цехів та інших виробничих підрозділів;

913 – транспортні витрати;

914 – витрати, пов'язанні з управлінням виробництвом;

915 – витрати на обслуговування виробничого процесу.

Запровадження в ТОВ «Техно-Базіс» запропонованих нами рекомендацій дозволять побудувати ефективну систему управління виробничими витратами підприємства, підвищити рівень аналітичності та оперативності прийнятих управлінських рішень.

2.4. Собівартість продукції в фінансовому та управлінському обліку

Для ТОВ «Техно-Базіс» інформація про собівартість набуває особливої актуальності, адже результатом його діяльності є продукція, виробництво якої має забезпечити одержання прибутку, успішне функціонування підприємства в конкурентному середовищі на внутрішньому та зовнішньому ринках,

надходження податків до бюджету країни, але водночас якість і ціни повинні забезпечувати споживчі потреби всіх верств населення в продукції для центрального опалення.

Концепція ефективної організації обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» базується на загальноприйнятих принципах: показники обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) повинні бути погодженими з плановими і нормативними показниками; відображення витрат за нормами і відхиленнями від них; витрати, які відносяться до виробництва продукції (робіт, послуг), повинні бути включені до її собівартості; усі витрати через систему рахунків бухгалтерського обліку повинні бути згруповані за об'єктами обліку (центрами витрат, видами продукції) витрат і статтями витрат; калькуляція собівартості продукції (робіт, послуг) розраховується на основі даних бухгалтерського обліку витрат.

Метою планування собівартості продукції в ТОВ «Техно-Базіс» є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду продукції, що відповідає вимогам щодо її якості.

Розрахунки планової собівартості окремих видів продукції та всього обсягу виробленої продукції використовуються в ТОВ «Техно-Базіс» для визначення потреби в оборотних коштах, планування прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому, для планування роботи центрів відповідальності, планування взаємних послуг структурних підрозділів підприємства, а також формування трансфертних та оптових цін на продукцію.

Метою обліку собівартості продукції в ТОВ «Техно-Базіс» є своєчасне, повне і достовірне визначення фактичних витрат за етапами формування витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції, обчислення фактичної собівартості окремих видів продукції, а також контроль за використанням матеріальних, трудових та грошових ресурсів.

Управління витратами на підприємстві базується на ефективній

організації обліку витрат, що в значній мірі залежить від деталізації обліку витрат за місцями виникнення витрат, здійснення оперативного контролю за витратами та собівартістю.

В управлінні виробництвом та оцінці діяльності центрів відповідальності виникає необхідність класифікації собівартості за етапами формування витрат згідно з методологією бухгалтерського та податкового законодавства і галузевих Методичних рекомендацій. Собівартість продукту або витрати на продукт – це віднесення витрат, яке підтримує чітко визначену управлінську мету. В управлінському обліку ТОВ «Техно-Базіс» розраховуються види собівартості, що базуються на загальнонаукових принципах обліку витрат і калькулювання собівартості продукції та ціноутворення (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Види собівартості за етапами формування витрат

Вид собівартості	Склад витрат	Нормативне регулювання
1	2	3
Технологічна собівартість	- прямі матеріальні витрати (за виключенням напівфабрикатів, комплектуючих виробів, робіт і послуг сторонніх підприємств і організацій); - прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати.	Бухгалтерське законодавство, наказ про облікову політику підприємства
Цехова собівартість	- прямі матеріальні витрати (враховуючи вартість напівфабрикатів, комплектуючих виробів, робіт і послуг сторонніх підприємств і організацій). - прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати; - цехові загальновиробничі розподілені накладні витрати (без врахування частки загальновиробничих витрат по міжцеховому переміщенню вантажів, тощо).	Бухгалтерське законодавство, наказ про облікову політику підприємства

Продовження табл.2.3

1	2	3
Виробнича собівартість	- прямі матеріальні витрати; - прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати; - загальновиробничі розподілені накладні витрати (з врахуванням частки загальновиробничих витрат по міжцеховому переміщенню вантажів, тощо).	Бухгалтерське законодавство, наказ про облікову політику підприємства
Виробнича собівартість	- прямі матеріальні витрати;	Бухгалтерське законодавство,

реалізованої продукції	- прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати; - загальновиробничі розподілені накладні витрати (з врахуванням частки загальновиробничих витрат по міжцеховому переміщенню вантажів, тощо); - нерозподілені постійні загальновиробничі витрати; - наднормативні виробничі витрати.	наказ про облікову політику підприємства
Собівартість за прямими витратами	- прямі матеріальні витрати; - прямі витрати на оплату праці; - амортизація виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг; - вартість придбаних послуг прямо пов'язаних з виробництвом продукції; - інші прямі витрати.	Бухгалтерське законодавство, ПКУ, наказ про облікову політику підприємства
Повна собівартість реалізованої продукції	- прямі матеріальні витрати; - прямі витрати на оплату праці; - інші прямі витрати; - загальновиробничі розподілені накладні витрати; - нерозподілені постійні загальновиробничі витрати; - наднормативні виробничі витрати; - адміністративні витрати та витрати на збут; - інші витрати.	Бухгалтерське законодавство, ПКУ, галузеві Методичні рекомендації, наказ про облікову політику підприємства

Технологічна собівартість включає основні витрати на виробництво продукції без вартості робіт і послуг сторонніх підприємств та організацій і характеризує рівень витрат на здійснення окремих технологічних операцій на даному підприємстві.

Цехову собівартість можна розглядати як технологічну собівартість, збільшену на вартість робіт і послуг сторонніх підприємств та організацій та цехові загальновиробничі розподілені накладні витрати без врахування частки загальновиробничих витрат по міжцеховому переміщенню вантажів.

Продукція (роботи, послуги) в бухгалтерському обліку до моменту реалізації враховуються у складі активів підприємства по фактичній виробничій собівартості.

Склад фактичної виробничої собівартості продукції наведено на рис. 2.4.

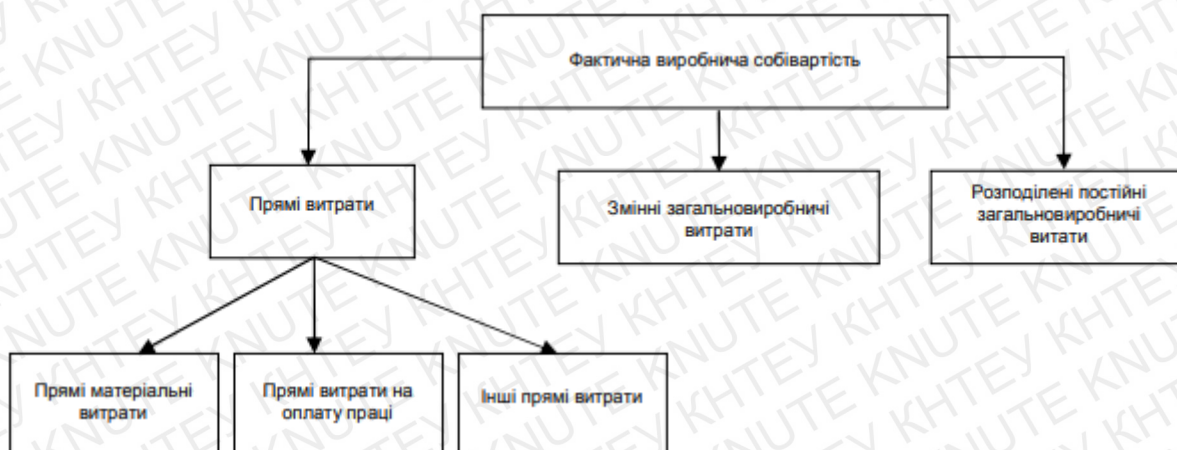

Рис. 2.4 Формування фактичної виробничої собівартості продукції

Джерело: розроблено автором на основі[71]

З метою розподілу постійних загальновиробничих витрат фахівці планово-облікових служб ТОВ «Техно-Базіс» повинні обрати з урахуванням доцільності та зафіксувати в Наказі про облікову політику підприємства базу для їх розподілу. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати та понаднормативні витрати збільшують фактичну собівартість реалізованої продукції власного виробництва (рис. 2.5).

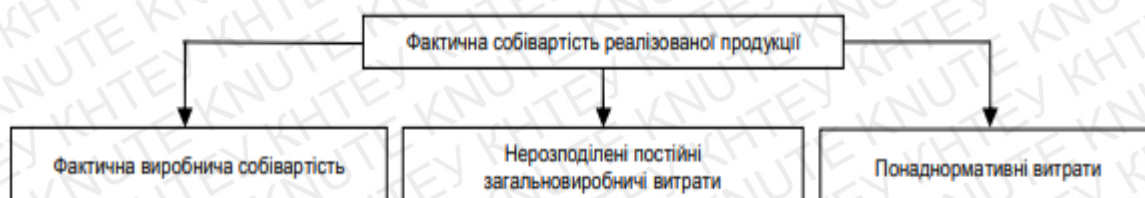

Рис. 2.5 Визначення фактичної собівартості реалізації продукції

Джерело: розроблено автором на основі[71]

Інформація про повну собівартість реалізованої продукції в ТОВ «Техно-Базіс» застосовується при розрахунку альтернативних методів ціноутворення на продукцію, оцінці ефективності діяльності підприємства.

Дані обліку собівартості продукції використовуються для оцінки та аналізу виконання планових показників, визначення результатів діяльності центрів відповідальності, структурних підрозділів та підприємства ТОВ «Техно-Базіс» в цілому, розрахунку фактичної ефективності організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток та удосконалення виробництва,

для планово-економічних та аналітичних розрахунків.

В практиці обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції ТОВ «Техно-Базіс» слід використовувати критерій економічної доцільності. Облік затрат і калькулювання собівартості продукції має певні труднощі, пов'язані з розбіжностями в методології управлінського обліку, а також обліку затрат за принципами МСФЗ та П(С)БО. Зокрема, сучасний етап господарювання підприємства перекреслює традиційні норми щодо щомісячного калькулювання собівартості продукції, робіт та послуг. Глобалізація конкуренції скорочує життєві цикли товарів і потребує значних вкладень на етапі виведення продукту на ринок (НДДКР, підготовка виробництва, презентація і просування) та його зняття з виробництва (утилізація потужностей, реінжиніринг процесів). Загальновідомо, що на етапах надходження продукту на ринок, спаду і ліквідації доходи є незначними. І, навпаки, сформований продукт приносить значну виручку при одночасних мінімальних поточних затратах.

Таким чином, управлінський облік повинний доводити до внутрішніх споживачів два різновиди інформації:

- про поточні затрати та прибутковість;
- про ці ж показники, але розраховані наростаючим підсумком з початку розробки продукту.

Остання група показників дозволяє ідентифікувати етап життєвого циклу продукту та приймати рішення щодо нарощування або скорочення його випуску, стимулювання реалізації. З урахуванням вищезазначеного, тільки після завершення виробництва та утилізації потужностей доцільно і можливо робити висновки щодо прибутковості проекту

З метою подолання труднощів, пов'язаних з розбіжностями в методології управлінського обліку, а також обліку затрат за принципами МСФЗ та П(С)БО ТОВ «Техно-Базіс» необхідно розробити методики трансформації даних про затрати, сформовані в одній із систем, що приймається підприємством за основу, в інші облікові системи.

2.5. Організація обліку виробничих витрат за умов застосування сучасних інформаційних технологій

Сьогодні, в період розвитку комп'ютерних технологій, відбуваються важливі зміни в управлінні діяльністю підприємств. При цьому, автоматизація бухгалтерського обліку, точність і оперативність інформації є вирішальними факторами успішного розвитку бізнесу. Для вдосконалення обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» необхідно використовувати сучасні інформаційні системи обліку.

Розв'язання задач організації та методики обліку виробничих витрат в підприємстві автоматизованим способом забезпечить можливість оперативної обробки інформації для обліку, контролю, аналізу та управління за відповідний проміжок часу, сприятиме підвищенню точності й достовірності облікових даних. Інформаційні системи бухгалтерського обліку повинні забезпечувати виконання всіх функцій та вимог до бухгалтерського обліку.

В автоматизовану систему обліку виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс» входять:

- центральний комп'ютер (сервер), в базі даних якого накопичується вся поточна інформація про собівартість виробництва продукції на підприємстві;
- автоматизовані робочі місця директора, бухгалтера та інших працівників, які дозволяють як накопичувати, так і отримувати необхідну інформацію про собівартість виробництва за допомогою персональних комп'ютерів та терміналів.

Методичні аспекти автоматизованого бухгалтерського обліку повинні стосуватися наступних питань:

- автоматизоване формування управлінських рішень;
- автоматизоване формування первинної облікової інформації на папері і на машинному носії;
- автоматизоване ведення аналітичного і синтетичного обліку, складання

періодичної та річної звітності;

- автоматизація інформаційно-довідкового забезпечення і контрольно-аналітичних функцій бухгалтерського апарату;
- автоматизовану передачу вихідної інформації системи автоматизованого бухгалтерського обліку, що відображає фінансові результати обліку виробничих витрат, з метою її використання в управлінні.

Початку розв'язання задач обліку виробничих витрат за допомогою ПЕОМ передують складна підготовча робота з постановки задач, їх алгоритмізації, вибору пакету програм, а також складання програм розв'язання задач на ПЕОМ. При використанні в обліку ПЕОМ необхідно керуватися такими ознаками доцільності розв'язання задач на ПЕОМ як:

- наявність багаторазового повторення одноманітних обчислень;
- дискретність розв'язання задачі, яка полягає в тому, що весь процес рішення складається з окремих етапів, на кожному з яких отримують систему нових величин, виходячи з даних, отриманих на попередніх етапах;
- детермінованість, яка полягає в тому, що система величин, отримана на певному етапі розв'язання, рівнозначна визначеній тій системі величин, яка була отримана на попередньому етапі;
- результативність, яка полягає в тому, що завершені обчислення дають правильну відповідь задачі;
- масовість, яка полягає в тому, що кожний алгоритм використовується для розв'язання не однієї задачі, а визначеного класу аналітичних задач. Конкретні задачі цього класу відрізняються між собою тільки системою поточних даних.

АРМ спеціаліста дозволяє реалізувати задачі бухгалтерського обліку виробничих витрат в регламентному і діалоговому режимах. За допомогою ПЕОМ можна здійснювати децентралізовану обробку даних на АРМ бухгалтера – спеціаліста по різних ланках обліку (функціях управління) і в реальному часі передавати отримані результати на ЕОМ вищого рівня з метою складання зведених реєстрів бухгалтерського обліку, звітності, здійсненні аналізу,

контролю господарської діяльності і формування управлінських рішень. Такий підхід сприяє скороченню термінів обробки обліково-аналітичної інформації, підвищенню її оперативності, якості, вірогідності і прийняттю управлінських рішень.

Багатоаспектність питань, що вирішуються за допомогою автоматизованих систем вимагає наявності широкого спектру програмного та інформаційного забезпечення різних рівнів складності, що дозволяє надавати кінцевим користувачам вхідну та результативну інформацію у зрозумілій та доступній формі.

На Україні найбільше розповсюдження одержали наступні інформаційні системи:

- бухгалтерський комплекс «БЕСТ»;
- комплексна система «Сфера»;
- «Парус» (корпорація «Парус»);
- «Бембі+» (Інтернет-Сервіс);
- «Fin-Expert» (1 PM Ltd Co);
- «Фінанси без проблем» (Хамерс Дизайн) тощо.

ТОВ «Техно-Базіс» для автоматизації бухгалтерського обліку в досліджуваному періоді на всіх ділянках використовувала найбільш поширену програму для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні «1С: Бухгалтерія 8.2», конфігурацію системи «1С:Підприємство 8.2». Програма 1С: Бухгалтерія 8.2 забезпечувала на підприємстві повний комплекс облікових операцій з обліку виробничих витрат та дозволяла здійснювати аналітичні розрахунки для прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства.

Розглянемо відображення основних операцій з обліку виробничих витрат в програмі «1С: Бухгалтерія 8.2». Згідно П(С)БО 16 витрати виробництва групуються за статтями. Таке групування забезпечується в конфігурації за допомогою Довідника «Статті витрат» (рис. 2.5).

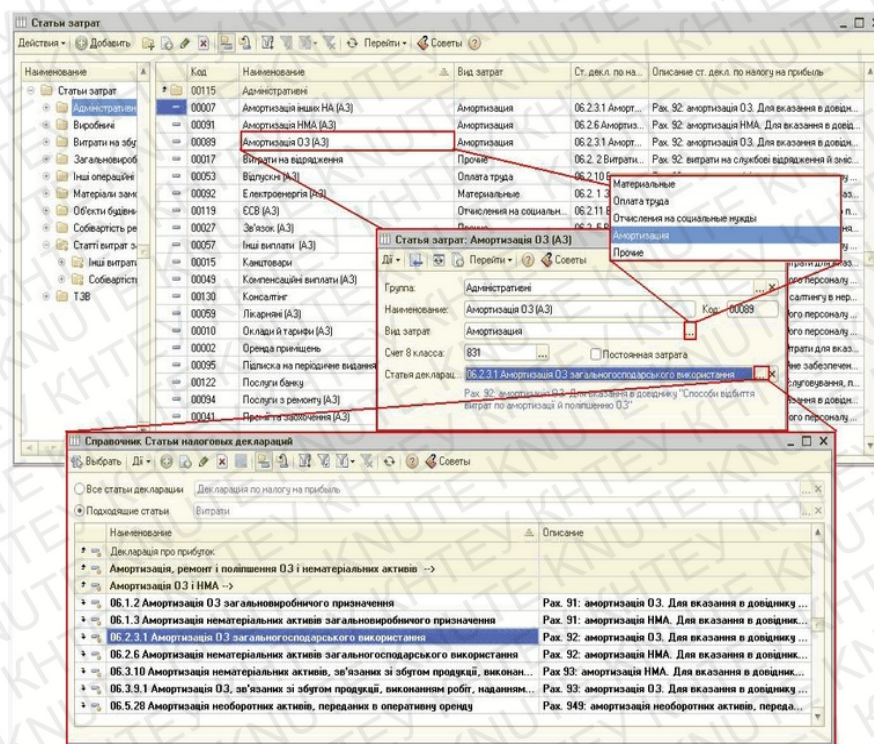

Рис. 2.5 Довідник «Статті витрат»

База розподілу витрат у вигляді способу розподілу встановлюється у реєстрі відомостей «Методи розподілу непрямих витрат організацій». У колонці База розподілу вибирається один із 4-х методів розподілу: обсяг випуску - за базу береться кількість випущеної в звітному періоді продукції; планова собівартість - за базу береться планова вартість випущеної продукції; оплата праці - за базу береться сума витрат за статтями з видом Оплата праці; матеріальні витрати - за базу береться сума витрат за статтями з видом Матеріальні витрати.

При виборі способу розподілу в реєстрі відомостей «Способи розподілу статей витрат організацій» обов'язково потрібно проставляти дату, з якої застосовується цей спосіб розподілу. При зміні способу розподілу до реєстру відомостей вводиться новий запис із зазначенням у ньому способу розподілу та дати, з якої він застосовуватиметься. Довідник «Методи розподілу непрямих витрат організацій» показаний на рис.2.6.

Період	Організація	Рахунок витрат	Підрозділ	Стаття витрат	База розподілу	Список статей витрат
01.01.2010	ТОВ "Техно-Базіс"	91	Цех 2	Оклады й тари	Планова собівартість	
01.01.2010	ТОВ "Техно-Базіс"	91	Енергоцех	Оклады й тари	Планова собівартість	
01.01.2010	ТОВ "Техно-Базіс"	91	Цех 1 (ділянка)	Оклады й тари	Планова собівартість	
01.01.2010	ТОВ "Техно-Базіс"	91	Цех 1 (пронж.)	Оклады й тари	Планова собівартість	

Рис. 2.6 Довідник «Методи розподілу непрямих витрат організацій»

Документ «Визначення фінансових результатів» використовується для визначення фінансового результату діяльності підприємства шляхом закриття доходів і витрат, а також для формування залишку нерозподіленого прибутку (непокритого збитку).

Документ рекомендується проводити в кінці місяця, після відображення всіх господарських операцій, що впливають на доходи і витрати, включаючи витрати з податку на прибуток (рис. 2.7).

Рис.2.7 Документ «Визначення фінансових результатів»

При проведенні документа з встановленим прапорцем «Закривати доходи і витрати (на рахунок 79)» всі накопичені залишки на рахунках класів 7, 8 і 9 списуються на відповідні субрахунки 79 «Фінансові результати».

Автоматизована обробка даних з обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» виконується після автоматизації інших ділянок обліку і

передбачає групування витрат за аналітичними і синтетичними рахунками, що забезпечується формуванням відповідних регістрів або виконанням розрахунків по окремих елементах витрат: відомостей розподілу нарахованої заробітної плати і витрат матеріалів за шифрами аналітичного обліку і синтетичних рахунках; розрахунків сум на соціальне страхування, резервів відпускних тощо.

За послідовністю виконання усі задачі організації автоматизованого обліку виробничих витрат розподіляють на окремі комплекси: виявлення і розподіл прямих витрат; розробка робочого плану рахунків з обліку виробничих витрат; організація обліку витрат у виробництві; організація обліку незавершеного виробництва; складання зведених регістрів; розрахунки калькуляції собівартості продукції.

Для вирішення проблеми забезпечення максимальної оперативності та достатньої аналітичності вихідної інформації про витрати підприємства пропонуємо сформовані наступним чином комплекси задач, які включаються до складу автоматизованої системи з обліку виробничих витрат відповідних рівнів (рис. 2.8).

На першому рівні автоматизованої системи обліку витрат на виробництво формуються первинні дані, які утворюються в місцях виникнення інформації. Обліковуються витрати на виробництво в окремих підрозділах, що уможливорює організацію систематичного і своєчасного виявлення відхилень від нормальних умов, проведення оперативного обліку.

На другому рівні забезпечується контроль інформації з автоматизованої системи бухгалтера I рівня, виконуються регламентні та запитові задачі в цілому.

Третій рівень забезпечує аналіз роботи структурних підрозділів і підприємства в цілому, узагальнення зведених даних витрат на виробництво, здійснення оперативного контролю використання трудових, матеріальних і грошових ресурсів, організації внутрішнього контролю.

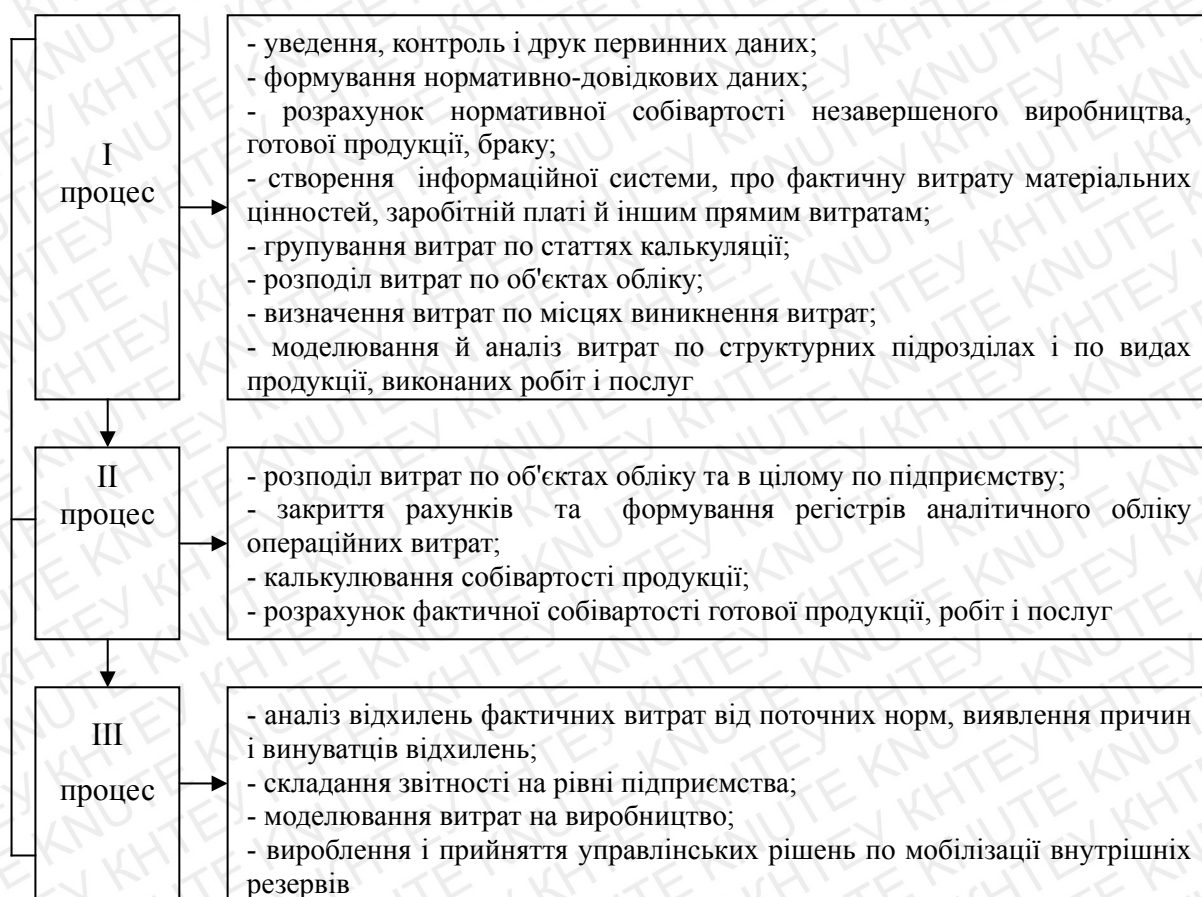

Рис.2.8 Рівні автоматизації обліку виробничих витрат

Сучасні інформаційні системи дають змогу моделювати виробничі витрати, завдяки чому забезпечується прийняття оптимальних управлінських рішень. В зв'язку з заборonoю використання програми 1С «Бухгалтерія 8.2» підприємству ТОВ «Техно-Базіс» необхідно замінити її на іншу програму яка найбільше розповсюджена в Україні: бухгалтерський комплекс «БЕСТ» або «Парус» (корпорація «Парус»).

За рахунок упровадження комп'ютерної програми можна досягти ефекту в частині: наскрізного і своєчасного оперативно-виробничого планування й обліку виробництва, що дає змогу на 20–30% знизити втрати безпосередньо в центрах відповідальності; уникнення нестач матеріальних цінностей на 3–5%; зниження необґрунтованої видачі запасів у виробничі підрозділи на 10–15%; зниження виробничої та повної собівартості продукції за рахунок скорочення загальновиробничих та адміністративних витрат на 3–5%.

Крім того, автоматизовані системи дають можливість одержати

оперативну управлінську інформацію для внутрішніх користувачів. Так, звіт «Аналіз рахунка» надає інформацію про обороти рахунка, зв'язок з іншими рахунками за вибраний період, а також про сальдо на початок і кінець звітного періоду.

«Картка рахунка» дає змогу отримати детальну інформацію про операції на рахунку. Зі звіту «Оборотно-сальдова відомість за рахунком», який сформовано для рахунків обліку операційних витрат, можна отримати інформацію про залишки розрізі видів затрат. Головна книга по рахунку використовується для виведення оборотів і залишків рахунку за кожен місяць, що може бути досить корисним при підбитті підсумків і складанні звітності.

Ефективний контроль витрат в автоматизованій системі управління підприємством неможливий без раціональної побудови довідників. Довідник структурних підрозділів дає змогу співвідносити витрати й доходи з окремими центрами відповідальності. Важливе значення в процесі присвоєння кодів структурним підрозділам має узгодженість із принципами моделювання, що повинно забезпечити формування необхідної інформації не тільки з метою її обліку, а й управління підприємством.

В основу кодування структурних підрозділів пропонуємо покласти принцип співвідношення процесів у діяльності підприємства (постачання, виробництва, збуту продукції та управління підприємством) і місць їх здійснення (конкретних структурних підрозділів), що враховано при моделюванні поточних витрат підприємства. Оскільки з метою визначення прибутку (збитку) в розрізі структурних підрозділів їх коди вводяться до складу рахунку фінансових результатів як аналітичні рахунки четвертого порядку, вважаємо за недоцільне використовувати велику розрядність чисел.

Таким чином, для удосконалення обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» необхідно використовувати нові методи управління і сучасні технічні засоби побудови різноманітних інформаційних систем. При обліку з використанням комп'ютерних систем обробки інформації забезпечується економія часу, необхідного для виконання рутинних операцій та

розрахунків. Бухгалтер зможе більше часу приділяти виконанню самоконтролю та аналітичної роботи.

Висновки до розділу 2

На підставі проведеного дослідження практичних основ організації і методики обліку витрат на виробничому підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. При веденні бухгалтерського обліку витрат на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» обробка та оформлення первинних документів має велике значення для ведення безпомилкового та прозорого обліку. Технологічно бухгалтерський облік як процес розпочинається з виявлення, вимірювання і реєстрації фактів, дій і подій з метою отримання інформації про господарські операції. Суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями на підприємстві здійснюється за допомогою документування. З метою своєчасного отримання первинних документів з місць їх виписування наказом керівника встановлено графік документообігу, яким регулюється порядок і строки складання, подання в бухгалтерію документів, а також призначуються конкретні виконавці, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків. Документування операцій, що підтверджують витрати на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» в достатній мірі регламентовано на законодавчому рівні типовими формами, що дає можливість правильно і в повному обсязі обліковувати витрати, проводити поточний аналіз та запобігання перевитрачанням, контролювати всі процеси виробництва.

2. В фінансовому обліку ТОВ «Техно-Базіс» для накопичення інформації про витрати, що входять до складу виробничої собівартості продукції Планом рахунків передбачено застосування рахунків: 23 «Виробництво», який призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво

продукції; 91 «Загальновиробничі витрати», який призначено для обліку виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного та допоміжного виробництва, а також витрат на утримання та експлуатацію машин та устаткування. Аналітичний облік витрат підприємство організує відповідно до характеру виробничого процесу, а також особливостей продукції, що випускається і робіт, що виконуються. Дані аналітичного обліку використовуються при складанні внутрішньої звітності, яка будується на інформації про види і кількість продукції, про центри відповідальності і статті витрат. Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому й непомітному виправленню записів у первинних документах і реєстрах бухгалтерського обліку та забезпечує їхнє зберігання протягом встановленого строку.

Дані з реєстрів бухгалтерського обліку виробничих витрат заносять до Головної книги, на основі якої, складається фінансова звітність підприємства. Витрати з виробництва ТОВ «Техно-Базіс» наводяться у Звіті про фінансові результати. У розділі I «Фінансові результати» відображаються: собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) - рядок 2050. У розділі II «Елементи операційних витрат» відображаються витрати, що їх зазнало підприємство ТОВ «Техно-Базіс» під час своєї діяльності протягом звітного періоду за відповідними елементами: матеріальні витрати (рядок 2500); витрати на соціальні заходи (рядок 2505); амортизація (рядок 2510); інші операційні витрати (рядок 2520). Фінансові звіти ТОВ «Техно-Базіс» повністю відповідають усім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.99 р. №996-XIV.

3. Слід зазначити, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» управлінський облік не є суцільним та систематизованим, немає наукового обґрунтування підходам, що використовуються. Внутрішньогосподарський облік затрат за центрами відповідальності на підприємстві не ведеться. Унаслідок цього ускладнюється процес розмежування відповідальності між

посадовими особами, досягнення достатньої аналітичності в обліку та контроль затрат на виробництво, унеможлиблюється визначення дольового внеску окремих виробничих дільниць у загальний фінансовий результат діяльності підприємства.

Облік виробничих витрат операційної діяльності ТОВ «Техно-Базіс» є інформаційним базисом для управління ними. Тому вибір методу калькулювання собівартості і розподілу витрат підприємства є одним з ключових чинників правильності і обґрунтованості управлінських рішень. Підприємство ТОВ «Техно-Базіс» базою для розподілу витрат використовує заробітну плату. Такий розподіл витрат не може дозволити точно розрахувати собівартість, де додана вартість створюється в рамках не одного, а декількох бізнес-процесів. Для ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, є необхідність використання сучасних методів обліку непрямих витрат, яке викликане тим, що вживання традиційних підходів не дозволяє реалізувати завдання управлінського обліку. Тому підприємству запропоновано застосування обліку витрат виробництва за видами діяльності (ABC – Activity Based Costing), яку також називають функціонально-орієнтованою системою, що передбачає спершу групування накладних витрат за видами діяльності (процесами, операціями), а потім розподіл їх між окремими замовленнями, виходячи з потреби останніх у відповідних видах діяльності. З метою порівняння для визначення собівартості котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20, які виготовляє ТОВ «Техно-Базіс» в роботі було застосовано базу розподілу, рекомендовану П(С)БО 16 «Витрати» та метод ABC-калькулювання. Як показали проведені розрахунки метод розподілу витрат відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» не дає можливості виявити відмінності витрат, пов'язаних із виготовленням котлів, що є необхідним при обґрунтуванні рішень щодо доцільності їх виробництва тощо. Система калькулювання за процесами ABC-калькулювання дає більш точне уявлення про виробничі витрати, а отже, і прибуток у розрізі окремих видів продукції підприємства. Отже, запровадження ABC калькулювання (функціонально-орієнтованих

систем) на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» дозволить побудувати ефективну систему управління виробничими витратами.

Для управлінського апарату ТОВ «Техно-Базіс» визначальним завданням є підвищення якості системи управлінського обліку. Управлінська звітність покликана забезпечити керівника даними, необхідним для прийняття ефективних рішень. В ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, у складі внутрішньої управлінської звітності про виробничі витрати підприємства доцільно використовувати: накопичувальні звіти (оперативні); зведені звіти (поточні); підсумкові звіти.

Для вдосконалення методики обліку загальновиробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» пропонуємо облік здійснювати за окремими статтями з визначенням у складі рахунку 91 субрахунків.

Запровадження в ТОВ «Техно-Базіс» запропонованих нами рекомендацій дозволять побудувати ефективну систему управління виробничими витратами підприємства, підвищити рівень аналітичності та оперативності прийнятих управлінських рішень.

4. Для ТОВ «Техно-Базіс» інформація про собівартість набуває особливої актуальності, адже результатом його діяльності є продукція, виробництво якої має забезпечити одержання прибутку, успішне функціонування підприємства в конкурентному середовищі на внутрішньому та зовнішньому ринках, надходження податків до бюджету країни, але водночас якість і ціни повинні забезпечувати споживчі потреби всіх верств населення в продукції для центрального опалення. В практиці обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції ТОВ «Техно-Базіс» слід використовувати критерій економічної доцільності. Зокрема, сучасний етап господарювання підприємства перекреслює традиційні норми щодо щомісячного калькулювання собівартості продукції, робіт та послуг. Глобалізація конкуренції скорочує життєві цикли товарів і потребує значних вкладень на етапі виведення продукту на ринок (НДДКР, підготовка виробництва, презентація і просування) та його зняття з виробництва (утилізація потужностей, реінжиніринг процесів). Загальновідомо,

що на етапах надходження продукту на ринок, спаду і ліквідації доходи є незначними. І, навпаки, сформований продукт приносить значну виручку при одночасних мінімальних поточних затратах. Таким чином, управлінський облік повинний доводити до внутрішніх споживачів два різновиди інформації: про поточні затрати та прибутковість; про ці ж показники, але розраховані наростаючим підсумком з початку розробки продукту.

З метою подолання труднощів, пов'язаних з розбіжностями в методології управлінського обліку, а також обліку затрат за принципами МСФЗ та П(С)БО ТОВ «Техно-Базіс» необхідно розробити методики трансформації даних про затрати, сформовані в одній із систем, що приймається підприємством за основу, в інші облікові системи.

5. Для вдосконалення обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» в 2016 році на всіх ділянках використовувала найбільш поширену програму для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні “1С: Бухгалтерія 8.2”, конфігурацію системи «1С:Підприємство 8.2». В зв'язку з заборонаю використання програми 1С «Бухгалтерія 8.2» підприємству ТОВ «Техно-Базіс» необхідно замінити її на іншу програму, яка найбільше розповсюджена в Україні: бухгалтерський комплекс “БЕСТ” або “Парус” (корпорація “Парус”). При обліку з використанням комп'ютерних систем обробки інформації забезпечується економія часу, необхідного для виконання рутинних операцій та розрахунків. Бухгалтер зможе більше часу приділяти здійсненню самоконтролю та аналітичної роботи.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ І ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ТЕХНО-БАЗІС»

3.1. Джерела, основні показники економічного аналізу виробничих витрат підприємства

Використання економічного аналізу виявляється через ряд конкретних методик аналітичного дослідження. Це можуть бути методики дослідження окремих сторін господарської діяльності або методики комплексного аналізу. Треба відзначити, що кожному виду аналізу відповідає своя методика.

Посилення ролі економічного аналізу повинно торкатися таких сфер дослідження, як аналіз ринкового середовища, виробничо-господарського потенціалу, ефективності управління фінансовими ресурсами, обґрунтованості механізму реалізації управлінських рішень.

Формування ринкового механізму приводить до зміни характеру аналітичних досліджень. Аналітичні дослідження охоплюють як внутрішнє, так і зовнішнє середовище об'єкту господарювання.

В зоні їх інтересів знаходяться інформаційні зв'язки і взаємозв'язки об'єктів. Така система аналізу дає можливість швидко адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, передбачати можливі зміни поведінки партнерів, уникнути невиправданого ризику. Аналіз являє собою самостійну економічну науку і здійснюється для дослідження господарської діяльності підприємства в взаємозв'язку з зовнішніми та внутрішніми факторами, які впливають на результати діяльності.

Доцільним виділити ретроспективний, поточний (оперативний) і перспективний аналіз. Їх відмінності полягають в цільових установках аналітичної роботи. Основна ціль ретроспективного аналізу полягає у виявленні позитивних та негативних тенденцій зміни результатів господарської діяльності і основних факторів, що їх посилюють або послаблюють. Ціль оперативного аналізу полягає у системі сигналів про рівень реалізації прогнозів і планів. Така система сигналів необхідна для корегування тактики, а часто і

стратегії управління підприємством в умовах змінного зовнішнього середовища. Мета перспективного аналізу полягає у економічному обґрунтуванні ще не прийнятих рішень щодо управління наявними витратами виробництва є необхідною умовою оцінки альтернативних варіантів екстенсивного та інтенсивного розвитку підприємства [89, с. 86].

Для аналізу виробничих витрат можна застосовувати широкий спектр прийомів і методів економічного аналізу. Найбільш поширеними із них є зіставлення: залишків по рахунках за різні звітні періоди; показників бухгалтерської і фінансової звітності з прогнозними показниками; одержаних в звітному періоді співвідношень між різними статтями звітності і аналогічними співвідношеннями минулих періодів.

В ході проведення аналізу також застосовуються економіко-математичні та економіко-логічні методи. Економіко-математичні методи діляться на: економіко-статистичні; методи оптимальних рішень; економетричні; методи економічної кібернетики; математичного програмування; евристичні методи.

Аналіз виробничих витрат дозволяє відслідкувати тенденції їх розвитку, дати комплексну оцінку ефективності господарської діяльності і є зв'язуючим елементом між розробкою управлінських рішень та безпосередньо діяльністю підприємства.

Завданнями аналізу виробничих витрат підприємства є: аналіз динаміки, складу та рівня виробничих витрат підприємства; факторний аналіз виробничих витрат підприємства; розробка заходів щодо підвищення ефективності виробничих витрат підприємства.

Виконання вище зазначених завдань досягається шляхом проведення таких досліджень: горизонтального аналізу, який базується на порівнянні звітних даних поточного періоду з попереднім; вертикального аналізу, що визначає структуру витрат і зміни в ній; факторного аналізу, що дає можливість виявити вплив окремих факторів на формування витрат.

Будь-яка цілеспрямована діяльність вимагає обмежень або конкретизації. Це означає, що необхідно вибрати предмет та визначити об'єкти, вивчення яких

приведе до досягнення мети, а щоб вирішити поставлені завдання необхідно вибрати методи і способи їх рішення. Одним із способів формалізації економічного аналізу є розробка його організаційно-інформаційної моделі, яка об'єднує дві сторони економічного аналізу, а саме організаційну та інформаційну. Організаційні питання, які вирішуються на рівні розробки моделі аналізу, торкаються об'єктів, суб'єктів та методів аналізу. Інформаційна сторона моделі визначає створення інформаційної бази аналізу, а саме вибір джерел інформації, інформаційного забезпечення та розробка системи показників. Одним з найважливіших принципів створення інформаційної бази є забезпечення повноти інформації про досліджуваний об'єкт. Отже, організаційно-інформаційна модель являє собою характеристику об'єктів, показників, інформаційної бази, методичних прийомів аналізу та узагальнення результатів.

Розглянемо організаційно-інформаційну модель аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс». Вона складається з п'яти взаємопов'язаних блоків (рис. 3.1-3.5).

Рис. 3.1 Об'єкти і суб'єкти аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

Об'єктами аналізу виробничих витрат є всі витрати підприємства в цілому. До об'єктів належать також фактори, що впливають на виробництво

продукції. Поряд з об'єктами аналізу в цьому блоці визначаються суб'єкти, які здійснюють процедури аналізу, зокрема, з боку економічної і бухгалтерської служб та керівництва. Суб'єктами аналізу виробничих витрат виступає керівництво підприємства та користувачі фінансової інформації - це незалежні аудитори, постачальники.

В наступному блоці наведена система показників аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс» (рис. 3.2).

Рис. 3.2 Система показників аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

Показники аналізу виробничих витрат можуть бути абсолютними та відносними. До абсолютних показників відносяться показники обсягу: вартісні і натуральні та питомі показники. До відносних показників відносять показники структури, показники інтенсивності процесів та показники динаміки.

При побудові системи показників, що характеризують ефективність управління виробничими витратами підприємства, слід керуватися наступними положеннями:

- склад, динаміка, стан управління виробничими витратами впливають на загальну ефективність поточної господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- виробничі витрати є мірилом економічності господарювання й відображають, з одного боку, сукупність затрат живої й уречевленої праці на

здійснення поточної діяльності, а з іншого, – спожиту частину матеріальних, нематеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Вважаємо, що вибір показників оцінки ефективності управління виробничими витратами має базуватися на існуючих методичних положеннях про порядок визначення необхідних показників витрат, вимогах обмеження та достатності вичерпної і достовірної інформації для оцінки виробничих витрат, відповідності виокремленим напрямам (критеріям) оцінювання ефективності. Оцінка ефективності управління виробничими витратами має охоплювати не лише показники, які характеризують економічність та результативність цих витрат здійснених підприємством протягом звітного періоду, а й показники, які відображають їх оптимальність і цінність.

Крім того, оцінку ефективності управління виробничими витратами пропонуємо проводити як у цілому по підприємству, так і за напрямками використання окремих видів ресурсів (трудових і матеріальних ресурсів, основних засобів).

Джерела інформації та інформаційне забезпечення аналізу виробничих витрат підприємства показано на рис.3.3.

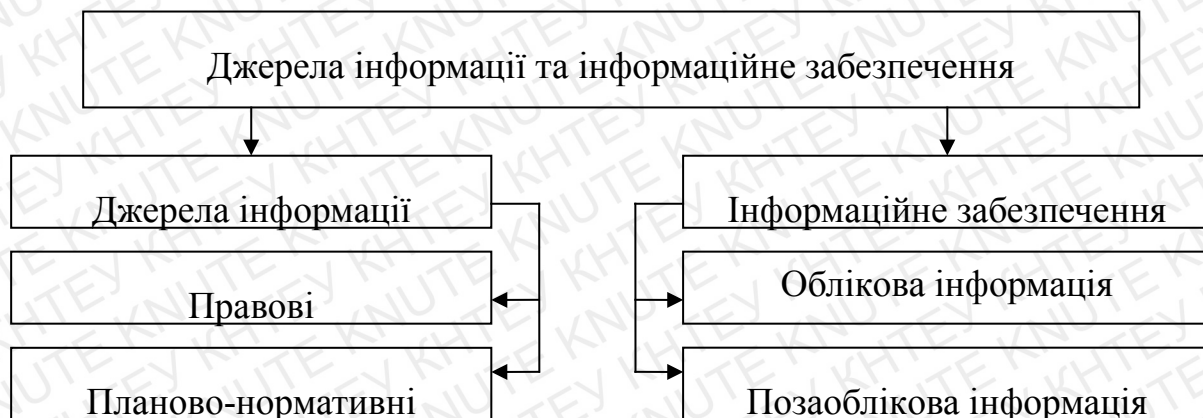

Рис. 3.3 Джерела інформації та інформаційне забезпечення аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

Джерела інформації підрозділяються на правові: закони, накази, постанови тощо та планово-нормативні: методичні розробки, коментарі, листи. Облікова інформація, яка буває поточною та звітною, а також позаоблікова

інформація – це і є інформаційне забезпечення.

Головним джерелом для аналізу виробничих витрат є облікова інформація. Вона є найбільш деталізованою та більшою за обсягом. В обліковій інформації міститься велика кількість важливих та необхідних для аналізу виробничих витрат особливостей, зокрема: повне відображення усіх господарських операцій, їх документальне оформлення та узагальнення у грошових вимірниках. Аналітична інформація, яка відображена у фінансовій звітності є деталізованою і надає можливість отримати достовірні дані для проведення аналізу виробничих витрат.

Велика увага приділяється обробці економічної інформації. Методи обробки економічної інформації аналізу виробничих витрат розглянуті на рис. 3.4.

Рис. 3.4 Методи обробки економічної інформації аналізу виробничих витрат
ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

Важливим елементом організаційно-інформаційної моделі є методичне забезпечення аналізу виробничих витрат. Для загального аналізу виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» можна застосовувати широкий спектр прийомів і методів економічного аналізу. Найбільш поширеними із них є: зіставлення залишків по рахунках за різні звітні періоди; зіставлення показників

бухгалтерської і фінансової звітності з прогностичними показниками; зіставлення одержаних в звітному періоді співвідношень між різними статтями звітності і аналогічними співвідношеннями минулих періодів [89, с. 23].

В ході проведення аналізу також застосовуються економіко-математичні та економіко-логічні методи. Економіко-математичні методи діляться на: економіко-статистичні; методи оптимальних рішень; економетричні; методи економічної кібернетики; математичного програмування; евристичні методи. Економіко-логічні методи: використання відносних і середніх величин; застосування порівняння; групування; індексний метод; метод ланцюгових підстановок.

Відносні і середні величини широко застосовуються в процесі аналізу. За допомогою середніх величин (групових і загальних), обчислених на основі масових даних про якісно однорідні явища, можна визначити загальні тенденції і закономірності в розвитку економічних процесів. Порівняння - найбільш ранній поширений засіб аналізу. Починається воно зі співвідношення явищ, тобто із синтетичного акта, за допомогою якого аналізуються порівнювані явища, виділяється в них спільне і різне. Існує декілька форм порівняння: порівняння з планом, порівняння з минулим, порівняння з кращим, порівняння із середніми даними [89, с. 39].

Групування - невід'ємна частина майже будь-якого економічного дослідження. Вона дозволяє вивчити ті або інші економічні явища в їхньому взаємозв'язку і взаємозалежності, виявити вплив найбільш суттєвих факторів, виявити ті або інші закономірності і тенденції, властиві цим явищам і процесам. Групування припускає певну класифікацію явищ і процесів, а також причин і факторів, що їх обумовлюють.

Індексний метод ґрунтується на відносних показниках, що виражають відношення рівня даного явища до його рівня в минулий час або до рівня аналогічного явища, прийнятому в якості бази. Всякий індекс обчислюється зіставленням звітної величини з базисною. Індокси, що визначають співвідношення безпосередньо порівнюваних величин, називаються

індивідуальними, а ті що характеризують співвідношення складних явищ - груповими, або тотальними. Індексним методом можна виявити вплив на досліджуваний сукупний показник різноманітних факторів. Статистика визначає декілька форм індексів, що використовуються в аналітичній роботі.

Метод ланцюгових підстановок використовується для обчислення впливу окремих факторів на відповідний сукупний показник. Ланцюгова підстановка широко застосовується при аналізі показників окремих підприємств і об'єднань. Даний засіб аналізу використовується лише тоді, коли залежність між досліджуваними явищами має функціональний характер, коли вона рекомендується у виді прямої або обернено пропорційної залежності. У цих випадках аналізований сукупний показник як функція декількох перемінних повинна бути зображена у виді алгебраїчної суми, добутку або частки від ділення одних показників на інші [89, с. 56].

Метод ланцюгових підстановок передбачає послідовну заміну планової величини одного з алгебраїчних складових, одного зі співмножників і т.д. фактичною його величиною, всі інші показники при цьому вважаються незмінними. Отже, кожна підстановка пов'язана з окремим розрахунком: чим більше показників у розрахунковій формулі, тим більше і розрахунків. Балансовий метод широко використовується в економічній праці – в бухгалтерському обліку, статистиці, плануванні. Застосовується він і при аналізі господарської діяльності підприємств.

Методичні прийоми узагальнення аналізу виробничих витрат показані на рис. 3.5.

У ролі важливого елементу методики аналізу виступають технічні прийоми та способи аналізу виробничих витрат підприємства.

Ці способи використовуються на різних етапах дослідження для:

- первинної обробки зібраної інформації (перевірки, групування, систематизації);
- вивчення стану і закономірностей розвитку досліджуваних об'єктів;
- визначення впливу факторів на результати діяльності підприємств;

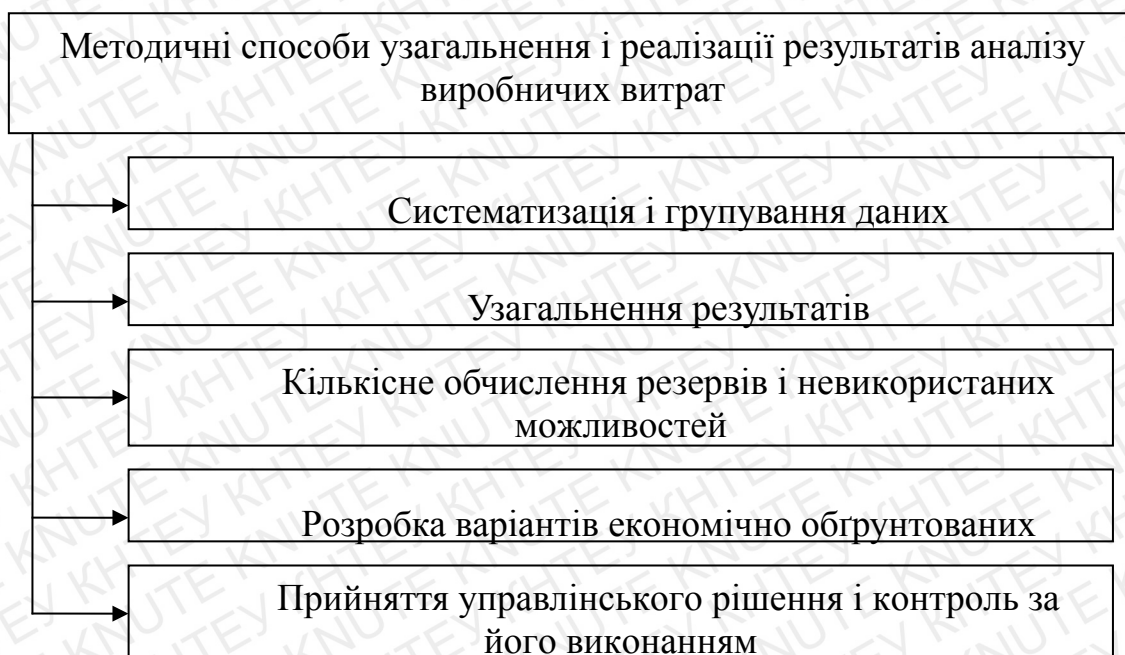

Рис. 3.5 Методичні прийоми узагальнення і реалізації аналізу виробничих витрат ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

- підрахунку невикористаних і перспективних резервів підвищення ефективності діяльності;
- узагальнення результатів аналізу;
- обґрунтування планів економічного розвитку, управлінських рішень, різноманітних заходів.

Отже, аналізуючи сучасну систему виробничих витрат потрібно виявляти негативні наслідки і вживати конкретних заходів для їх усунення.

3.2. Аналіз основних економічних показників виробничих витрат підприємства

В нестабільних економічних умовах виробничі витрати є важливим мірилом ефективності господарської діяльності підприємства ТОВ «Техно-Базіс», оскільки їх величина, структура та динаміка визначають перспективи функціонування суб'єктів господарювання.

Проведемо аналіз складу витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Показники складу витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс»
за 2013-2017рр., тис. грн.**

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення, (+,-)		Відхилення, %	
						2017/2015	2017/2016	2017/2015	2017/2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Собівартість реалізації товарів, послуг	124107	154248	205509	218707	240150	34641	21443	16,86	9,80
Адміністративні витрати	17867	18965	27930	30277	33366	5436	3089	19,46	10,20
Витрати на збут	1487	417	632	527	606	-26	79	-4,11	14,99
Інші операційні витрати	9692	5225	9206	7199	6803	-2403	-396	-26,10	-5,50
Фінансові витрати	501	246	459	1377	2576	2117	1199	461,22	87,07
Інші витрати	192	547	129	186	520	391	334	303,10	179,57
Податок на прибуток	2158	3301	2446	4772	4018	1572	-754	64,27	-15,80
Разом витрати	156004	182949	246311	263045	288039	41728	24994	16,94	9,50

Джерело: складено автором

Як видно табл. 3.1, витрати діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за досліджуваний період зазнали змін. В 2017 р. проти 2016 р. собівартість реалізованих товарів та послуг зросла на 21443 тис. грн. (9,80 %).

Адміністративні витрати та витрати на збут зросли в 2017 р. проти 2016 р. на 3089 тис. грн. (10,20%) та 79 тис. грн. (14,99%) відповідно. Їх зростання негативно вплинуло на фінансовий результат від операційної діяльності. А інші операційні витрати навпаки зменшилися на 396 тис. грн. (5,50%), що є позитивним результатом.

Зросли також і фінансові та інші витрати в 2017 р. проти 2016 р. відповідно на 1199 тис. грн. (87,07%) та на 334 тис. грн. (179,57%), що негативно вплинуло на фінансовий результат до оподаткування.

Податок на прибуток також зменшився на 754 тис. грн. (15,80%) і склав в 2017 р. 4018 тис. грн.

Динаміка складу витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. наведена на рис. 3.6.

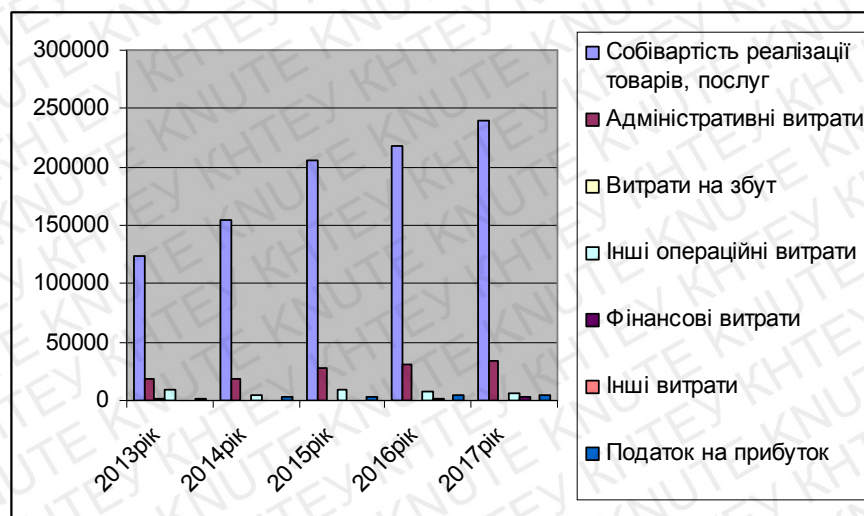

Рис.3.6 Динаміка складу витрат діяльності підприємства ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр., тис. грн.

Джерело: складено автором

Загальна сума витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» зросла в 2017 р. проти 2016 р. на 24994 тис. грн. (9,50%). На фоні збільшення доходів від реалізації товарів та послуг (збільшення обсягів діяльності) це природно.

Структура витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017рр. наведена в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Структура витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр., %

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення, (+,-)	
						2017/2015	2017/2016
Собівартість реалізованих товарів, послуг	79,55	84,31	83,43	83,14	83,37	-0,06	0,23
Адміністративні витрати	11,45	10,37	11,34	11,51	11,58	0,24	0,07
Витрати на збут	0,95	0,23	0,26	0,20	0,21	-0,05	0,01
Інші операційні витрати	6,21	2,86	3,74	2,74	2,36	-1,38	-0,37
Фінансові витрати	0,32	0,13	0,19	0,52	0,89	0,71	0,37
Інші витрати	0,12	0,30	0,05	0,07	0,18	0,13	0,11
Податок на прибуток	1,38	1,80	0,99	1,81	1,39	0,40	-0,42
Разом витрати	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором

Як видно табл. 3.2, найбільшу частку в витратах діяльності ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р. складає собівартість реалізації – 83,37%, що на 0,23% більше проти 2016 р. Частка адміністративних витрат та витрат на збут складає відповідно 11,58% та 0,21%. Інші операційні витрати ТОВ «Техно-Базіс» склали в 2017 р. – 2,6 %, що на 0,37% менше проти 2016 р.

Проведемо аналіз динаміки елементів операційних витрат ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017рр. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Динаміка елементів операційних витрат підприємства ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017рр., тис. грн.

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення, (+,-)		Відхилення, %	
						2017/2015	2017/2016	2017/2015	2017/2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Матеріальні витрати	81374	102167	151465	143643	151477	12	7834	0,01	5,45
Витрати на оплату праці	43452	42100	57551	64104	61896	4345	-2208	7,55	-3,44
Відрахування на соціальні заходи	16791	16134	22010	24613	23634	1624	-979	7,38	-3,98
Амортизація	5348	5420	5672	6491	7932	2260	1441	39,84	22,20
Інші операційні витрати	13282	9705	13697	17056	18093	4396	1037	32,09	6,08
Разом витрат	160247	175526	250395	255907	263032	12637	7125	5,05	2,78

Джерело: складено автором

Як бачимо з табл. 3.3 у 2017 р. порівняно з 2016 р. в ТОВ «Техно-Базіс» спостерігається збільшення матеріальних витрат на 7834 тис. грн. (5,45%), амортизації – на 1441 тис. грн. (22,20%) та інших операційних витрат – на 1037 тис. грн. (6,08%).

Витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи навпаки зменшилися на 2208 тис. грн. (3,44%) та на 979 тис. грн. (3,98 %) відповідно.

Таким чином, у 2017 р. порівняно з 2016 р. спостерігається збільшення загального обсягу елементів операційних витрат ТОВ «Техно-Базіс» на 7125 тис. грн., або на 2,78%.

Розглянемо структуру елементів операційних витрат ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. (табл.3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз структури елементів операційних витрат підприємства

ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр., %

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Відхилення, (+,-)	
						2017/2015	2017/2016
Матеріальні витрати	50,78	58,21	60,49	56,13	57,59	-2,90	1,46
Витрати на оплату праці	27,12	23,99	22,98	25,05	23,53	0,55	-1,52
Відрахування на соціальні заходи	10,48	9,19	8,79	9,62	8,99	0,20	-0,63
Амортизація	3,34	3,09	2,27	2,54	3,02	0,75	0,48
Інші операційні витрати	8,29	5,53	5,47	6,66	6,88	1,41	0,21
Разом витрат	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором

Як видно табл. 3.4, найбільшу частку в операційних витратах ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р. складають матеріальні витрати – 57,59%, що на 1,46% більше проти 2016 р.

Витрати на оплату праці склали 23,53%. Частка відрахувань на соціальні заходи склала 8,99%.

Частка амортизації – 3,02%, а частка інших операційних витрат – 6,88%.

ТОВ «Техно-Базіс» перш за все, з метою покращення фінансового стану підприємства потрібно надалі краще проводити внутрішню політику, завданнями якої є пошук резервів економії витрат виробництва підприємства.

Важливим етапом аналізу ефективності управління витратами є факторний аналіз, спрямований на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на їх рівень. В його основі лежить використання методичного прийому, який дозволить виділити вплив кожного чинника на зміну результативного показника.

Розрахуємо вплив обсягу виручки від реалізації товарів та послуг на операційні витрати ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. методом ланцюгових підстановок (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Вплив обсягу виручки від реалізації товарів та послуг на операційні витрати ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр.

Роки	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.
Виручка від реалізації товарів та послуг, тис. грн.	156070	183808	244687	266018	292287
Обсяг операційних витрат, тис. грн.	160247	175526	250395	255907	263032
Темп росту операційних витрат, базисний/ ланцюговий	---	109,53	156,26	159,70	164,14
	---	109,53	142,65	102,20	102,78
Темп приросту операційних витрат, базисний / ланцюговий	---	9,53	56,26	59,70	64,14
	---	9,53	42,65	2,20	2,78
Абсолютний приріст операційних витрат, базисний / ланцюговий	---	15279	90148	95660	102785
	---	15279	74869	5512	7125
Абсолютне значення 1% приросту, (%)	---	1602,54	1755,26	2503,95	2559,07

Джерело: складено автором

Отже, як бачимо операційні витрати ТОВ «Техно-Базіс» змінюються кожного року. Темпи приросту показують, що операційні витрати, порівнюючи з базисним роком (при базисному методі) зростають.

Динаміка співвідношення темпів росту операційних витрат та виручки від реалізації товарів та послуг ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр. показана на рис. 3.7.

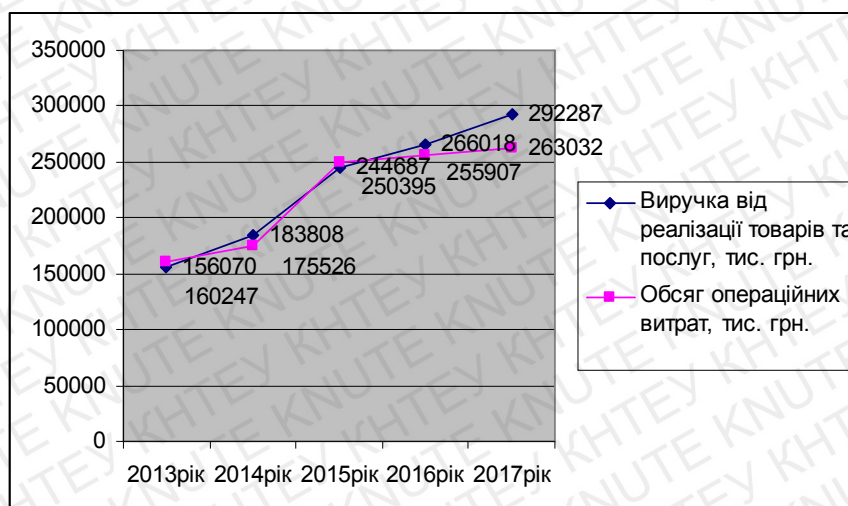

Рис. 3.7 Динаміка співвідношення темпів росту операційних витрат та виручки від реалізації товарів та послуг ТОВ «Техно-Базіс» за 2013-2017 рр.

Джерело: складено автором

Отже, одним з факторів, що має вплив на рівень операційних витрат ТОВ

«Техно-Базіс» є обсяг виручки від реалізації товарів та послуг.

З проведеного аналізу бачимо, що у ТОВ «Техно-Базіс» темпи росту виручки від реалізації товарів та послуг більші за темпи росту операційних витрат.

Далі проведемо аналіз впливу факторів на збільшення витрат виробництва підприємства ТОВ «Техно-Базіс» в 2016 р. (табл. 3.6).

Розрахуємо вплив факторів на збільшення витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» в 2016 р. порівняно з 2015 р. методом ланцюгових підстановок.

Вплив чинників на зміну витрат визначається за формулою:

$$BB = (MB_0 + Bop_0 + Bcz_0 + A_0 + Iov_0) - (MB_1 + Bop_0 + Bcz_0 + A_0 + Iov_0) - \\ (MB_1 + Bop_1 + Bcz_0 + A_0 + Iov_0) - (MB_1 + Bop_1 + Bcz_1 + A_0 + Iov_0) - (MB_1 + Bop_1 + \\ Bcz_1 + A_1 + Iov_0) - (MB_1 + Bop_1 + Bcz_1 + A_1 + Iov_1) \quad (3.1)$$

Таблиця 3.6

Аналіз впливу факторів на збільшення витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» в 2016 р., тис. грн.

Показники	Умовні позначення	2015 рік	2016 рік	Відхилення					
				Загальне, (+,-)	в т.ч. за рахунок				
					Матеріальних витрат	витрат на оплату праці	відрахувань на соціальні заходи	амортизації	інших операційних витрат
Разом витрат виробництва	BB	250395	255907	5512	-7822	6553	2603	819	3359
Матеріальні витрати	MB	151465	143643	-7822	-7822				
Витрати на оплату праці	Воп	57551	64104	6553		6553			
Відрахування на соціальні заходи	Всз	22010	24613	2603			2603		
Амортизація	A	5672	6491	819				819	
Інші операційні витрати	Iов	13697	17056	3359					3359

Джерело: складено автором

Отже, в 2016 р. порівняно з 2015 р. сума витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» збільшилася на 5512 тис. грн. Це відбулося за рахунок

таких чинників:

- за рахунок зменшення матеріальних витрат витрати виробництва зменшилися на 7822 тис. грн.;
- за рахунок збільшення витрат на оплату праці витрати виробництва збільшилися на 6553 тис. грн.;
- за рахунок збільшення відрахувань на соціальні заходи витрати виробництва збільшилися на 2603 тис. грн.;
- за рахунок збільшення амортизації витрати виробництва збільшилися на 819 тис. грн.;
- за рахунок збільшення інших операційних витрат витрати виробництва збільшилися на 3359 тис. грн.

Розрахуємо вплив факторів на збільшення витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р. порівняно з 2016 р. (табл.3.7).

Таблиця 3.7

**Аналіз впливу факторів на збільшення витрат виробництва підприємства
ТОВ «Техно-Базіс» в 2017 р., тис. грн.**

Показники	Умовні позначення	2016 рік	2017 рік	Загальне, (+,-)	Відхилення в т.ч. за рахунок				
					матеріальних витрат	витрат на оплату праці	відрахувань на соціальні заходи	амортизації	інших операційних витрат
Разом витрат виробництва	ВВ	255907	263032	7125	7834	-2208	-979	1441	1037
Матеріальні витрати	МВ	143643	151477	7834	7834				
Витрати на оплату праці	Воп	64104	61896	-2208		-2208			
Відрахування на соціальні заходи	Всз	24613	23634	-979			-979		
Амортизація	А	6491	7932	1441				1441	
Інші операційні витрати	Іов	17056	18093	1037					1037

Джерело: складено автором

Отже, в 2017 р. порівняно з 2016 р. сума витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» збільшилася на 7125 тис. грн. Це відбулося за рахунок таких чинників:

- за рахунок збільшення матеріальних витрат витрати виробництва зросли на 7834 тис. грн.;
- за рахунок зменшення витрат на оплату праці витрати виробництва зменшилися на 2208 тис. грн.;
- за рахунок зменшення відрахувань на соціальні заходи витрати виробництва зменшилися на 979 тис. грн.;
- за рахунок збільшення амортизації операційні витрати збільшилися на 1441 тис. грн.;
- за рахунок збільшення інших операційних витрат витрати виробництва збільшилися на 1037 тис. грн.

Як показує проведений аналіз, для ТОВ «Техно-Базіс» важливим є пошук можливих резервів зменшення витрат виробництва підприємства.

Для вдосконалення аналізу необхідно використовувати сучасні комп'ютерні технології. В роботі для вирішення завдань аналізу витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» ми скористалися можливостями програми Excel - додатка з пакета MS Office. Ця програма становить собою електронні таблиці, що дають можливість автоматично здійснювати різноманітні розрахунки, а також забезпечує інтерактивний зв'язок між даними різних документів, створених в середовищі Excel.

Програма Excel надає у розпорядження безліч спеціальних функцій, в які формули вже введені. Спосіб завдання функцій завжди один і той же. Відмінність - тільки в кількості аргументів, що вводяться. Наприклад, для того, щоб розрахувати суму, необхідно ввести в комірку, в якій необхідно розрахувати суму значень інших комірок функцію "`=СУММ`" і без пробілу додавши до неї аргумент, вказаний в круглих дужках - (діапазон комірок, які будуть вираховуватися в суму).

Так, при проведенні розрахунків у табл. 3.1 ми використовували формули за допомогою Excel. Початкові дані в таблицю ми вводили вручну, абсолютну зміна показників розраховував за формулою яка задається в рядку формул (рис. 3.8).

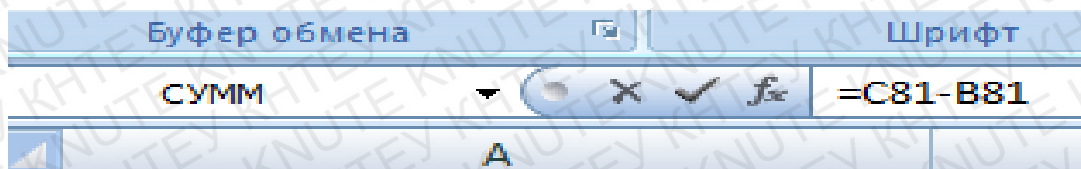

Рис. 3.8 Розрахунок абсолютної зміни за допомогою Microsoft Excel

Як видно з рис. 3.8 особливістю рядка формул є те, що перед кожною формулою потрібно ставити знак «=» для подальшого її розрахунку.

Для розрахунку темпу росту використовується формула, яка зображена на рис. 3.9.

Рис.3.9 Розрахунок темпу росту за допомогою Microsoft Excel

Інформацію про виробничі витрати можна отримати в будь-яких розрізах з необхідною деталізацією. Користувач може самостійно задавати (набудовувати) рівень деталізації, параметри групування й критерії відбору даних у звітах у відповідності зі специфікою розв'язуваних завдань. Такі індивідуальні налаштування (фактично - створені користувачем спеціалізовані звіти) можуть бути збережені для подальшого використання. Одним із таких звітів є Рапорт керівнику. Рапорт керівнику - механізм, який дозволяє організувати регулярне формування і доставку керівному складу інформації про поточний стан витрат виробництва на підприємстві. Для зручності аналізу у звіті передбачено графічне представлення даних: наприклад графіки порівняння фактичних показників складу витрат виробництва із запланованими або з такими ж показниками за минулі періоди.

Таким чином, удосконалення організації та методики аналізу виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо обліку операцій з витрат виробництва. Аналітичне забезпечення щодо стану витрат виробництва має бути організоване таким чином, щоб достатньою

мірою відображувати і характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрям досліджень аналітичного забезпечення управління виробничими витратами на підприємстві ТОВ «Техно-Базис».

3.3. Організація системи контролю за виробничими витратами підприємства

Важливим засобом впливу на результати діяльності виробничих підрозділів і господарювання в цілому виступає ефективна та дієва система контролю. Контроль, як економічна категорія є ефективним засобом попередження, виявлення та запобігання порушенням; складовою частиною господарського управління, його функцією, методом реалізації управлінських рішень; джерелом інформації про позитивні й негативні явища на всіх ділянках виробничої діяльності [75].

На сьогоднішній день за суб'єктами здійснення на підприємствах розрізняють два види контролю – зовнішній та внутрішній. Порівняльна характеристика даних видів контролю наведена на рис. 3.10.

Суб'єктами в контрольному процесі виступають носії прав та обов'язків – особи та органи, що мають повноваження на здійснення контролю за виробничою та фінансовою діяльністю підприємства, а також право втручатися в його оперативну діяльність та самостійно притягувати винних осіб до відповідальності.

Внутрішніми суб'єктами контролю є керівники підприємств, наглядова рада, виконавчі органи управління підприємством (підрозділ з внутрішнього контролю тощо), співробітники апарату управління підприємства та структурних підрозділів, співробітники на робочих місцях (бригадири), що виконують свої обов'язки з метою ефективного управління підприємством.

Рис. 3.10 Мета і суб'єкти внутрішнього і зовнішнього контролю
Джерело: складено автором

Організація внутрішнього контролю за виробничими витратами в ТОВ «Техно-Базіс» вимагає від працівників підприємства необхідної професійної підготовки і відповідного розподілу прав і обов'язків. Правильно організований внутрішній контроль дозволяє своєчасно виявити недоліки в діяльності підприємства і вжити заходів щодо їх усунення.

Внутрішній контроль повинен довести співробітникам підприємства свою необхідність і корисність як послуга, оскільки відношення до внутрішніх аудиторів на підприємствах неоднозначно. Багато що залежить від внутрішньої культури підприємства і готовності менеджерів до співпраці з ними. На жаль, персонал не завжди усвідомлює, що аудитор контролює не виконавців, а робочий процес, виявляючи недоліки існуючих процесів, правил і процедур і тим самим допомагає підприємству досягати кращих результатів.

Для здійснення внутрішнього контролю за виробничими витратами в ТОВ «Техно-Базіс» на підставі розпорядження керівника підприємства

створено відділ внутрішнього аудиту. Цей відділ виконує важливу функцію управління, яка охоплює облік, аналіз і контроль, порівняння та оцінку фактично досягнутого результату з поставленими цілями і завданнями підприємства. Він систематично контролює діяльність всіх об'єктів управління, виявляє причини відступу від стандартів, відхилення від цілей, поставлених перед конкретним об'єктом, сприяє оперативному усуненню виявлених порушень. Особливе місце в системі внутрішнього контролю на підприємстві належить внутрішньому контролю за витратами виробництва.

Контроль за виробничими витратами – це контроль за процесами та чинниками, що впливають на витрати на виробництво послуг та їх рівень, на формування собівартості наданих послуг. Основне завдання контролю полягає:

- у безперервній перевірці прийнятих управлінцями рішень, їх втілення в життя на рівні підприємства в цілому та його підрозділів;
- у виконанні всіма службами доведених до них планів і завдань;
- у дотриманні виконавчої дисципліни;
- у забезпеченні матеріальних, трудових і фінансових ресурсів;
- у достовірності звітних показників, використання даних обліку для управління і контролю.

Основні принципи, дотримання яких є умовою побудови ефективної системи контролю витрат на виробництво, наведені в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Характеристика принципів побудови ефективної системи контролю витрат виробництва

Принцип	Пояснення
1	2
Автоматизація	Контроль має здійснюватися автоматично при мінімальному втручанні керівника
Близькість до об'єкта витрат	Максимальне наближення контролю до об'єкта витрат на основі делегування відповідних повноважень посадовим особам
Взаємодія з іншими функціями управління витратами	Передбачає обмін в оперативному режимі інформацією з системами планування, обліку, аналізу та регулювання
Відповідність центрам витрат	Організація контролю повинна відповідати виділеним центрам витрат і центрам відповідальності на підприємстві

Продовження табл.3.8	
1	2
Гнучкість	Вибір найкращого варіанту контролю в певних умовах, а також своєчасне включення в процес контролю нових факторів і пристосування до змін, що відбуваються
Економічність	Переваги системи контролю мають перевищувати витрати на її функціонування
Постійність	Контроль має проводитися постійно та активно
Простота	Забезпечення найкращого розуміння цілей та інструментів контролю, підтримку існуючої системи контролю персоналом організації
Своєчасність	Забезпечення можливості ліквідувати відхилення, перш ніж вони приймуть серйозні масштаби
Спрямованість на вирішення проблеми	Окрім виявлення чи суто констатації проблеми, контроль повинен запропонувати заходи щодо її усунення
Стандартизованість	Критерії ефективності роботи повинні бути виражені в показниках, що піддаються кількісній та якісній оцінці, що давало б чітку уяву про результативність діяльності
Стратегічна спрямованість контролю	Завдання контролю мають відображати загальні пріоритети підприємства та відповідати поставленим стратегічним цілям, оцінка ефективності контролю з точки зору досягнення поставлених цілей.

Джерело: складено автором

Таким чином, система контролю на підприємстві має бути побудована так, щоб своєчасно інформувати керівників підприємства про необхідність проведення коригуючих та попереджувальних заходів на основі прийняття ефективних управлінських рішень.

Контроль витрат на виробництво повинен в першу чергу забезпечувати вирішення свого головного завдання – мінімізації рівня витрат та ліквідація неефективних витрат.

Контроль має бути простим та заснованим на нескладних методах, оскільки надмірна складність контрольних процедур зумовлює збільшення витрат, пов'язаних з проведенням контролю та приводить до того, що персонал не розуміє і не підтримує систему контролю. Контроль повинен забезпечувати наявність зворотного зв'язку, що дозволить на основі оцінки інформації впливати на виробничу систему, вносячи відповідні зміни як в цілі, так і в процес функціонування виробництва.

Для моніторингу належного виконання всіма органами своїх на

підприємстві необхідно запровадити чітку систему підзвітності та контролю. Поряд з особами та органами, які здійснюють контроль, необхідно визначити осіб, відповідальних за використання ресурсів та експлуатацію підконтрольних об'єктів, тобто тих працівників, які здійснюють контроль по відношенню до підзвітних їм ділянок роботи з одного боку, а з іншого – їх діяльність підлягає контролю з боку вищого керівництва. Контроль витрат ефективний тоді, коли можна конкретизувати відповідальність за витрачання конкретних ресурсів. Таким чином, постає необхідність в забезпечення відповідальності конкретних осіб за збереження та використання ресурсів підприємства.

Водночас необхідно вказати, що контроль повинен охоплювати всі без винятку об'єкти обліку та діяльності кожного працюючого. Правильно організований контроль дозволяє систематично уточнювати, коригувати та вдосконалювати функції, посадові обов'язки кожного працівника.

Практичні дослідження підтверджують, що на сьогодні є досить ефективною система контролю витрат на виробництво, що побудована на основі створення центрів витрат на виробництво та центрів відповідальності, що дозволяє впливати на формування витрат виробництва підприємства протягом усього циклу виробничо-комерційної діяльності.

За такої системи об'єктами контролю на підприємстві виступають місця виникнення витрат та центри витрат, а суб'єктами контролю є центри відповідальності. Місця виникнення витрат відрізняються від центрів витрат чітким місцем у структурі підприємства, економічною характеристикою та соціальним змістом. Центри виникнення витрат та місця виникнення витрат, в свою чергу, утворюють центри відповідальності. Номенклатуру центрів відповідальності має затверджувати керівництво підприємства. Центр відповідальності має очолювати відповідальна особа, яка має право та можливість приймати відповідні рішення.

Для того, щоб грамотно і послідовно сформувати систему контролю за центрами витрат на виробництво та центрами відповідальності і прийти до результативного функціонування цієї схеми на підприємстві, необхідно

дотримуватись таких умов: визначити основний напрямок господарської діяльності підприємства, тип його організаційної структури; провести аналіз виробничої діяльності підприємства і виділити центри, що відповідають за технологію виробничого процесу; провести аналіз витрат, виручки від реалізації і прибутку підприємства; виділити центри відповідальності, визначити їхній статус і регламент взаємодії; для кожного центру відповідальності створити перелік звітності і визначити показник для оцінки ефективності роботи центру відповідальності; визначити права й обов'язки центру відповідальності.

Практична реалізація теоретичних основ моделювання контролю виробництва підприємства ґрунтується на побудові організаційно-інформаційної моделі. Побудова організаційно-інформаційної моделі контролю виробництва та реалізації послуг підприємства є одним із прийомів формалізації контрольно-аналітичного процесу в управлінні діяльністю підприємства і передбачає визначення окремих елементів процесу дослідження.

Запропонована організаційно-інформаційна модель контролю витрат виробництва поєднує основні складові контрольно-аналітичного процесу. Організаційні питання, які вирішуються на рівні моделювання контролю виробництва та реалізації послуг, стосуються визначення об'єктів і суб'єктів дослідження, формування методичного забезпечення. Інформаційна компонента поєднує характеристики джерел утворення економічної інформації, доведення доцільності поєднання інформаційних потоків, побудову системи показників, які визначають параметри об'єктів та алгоритмів перетворення вхідної інформації у вихідні дані, на основі яких приймаються управлінські рішення щодо витрат виробництва підприємства.

Модель контролю витрат виробництва на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» представлена на рис. 3.11.

Важливим елементом організаційно-інформаційної моделі є методичне забезпечення контролю витрат виробництва підприємства.

Суб'єкти контролю						
Адміністрація підприємства (керівництво)		Бухгалтерська служба підприємства		Спеціально запрошені аудитори		
Об'єкти контролю						
Операції з витрат виробництва	Первинні документи, звітність МВО	Регістри аналітичного і синтетичного обліку по рах.23, 90,91 та ін.		Бухгалтерська і податкова звітність	Функції управління господарською діяльністю	
Джерела інформації						
Нормативні документи	Законодавчі акти	Первинні документи	Регістри аналітичного і синтетичного обліку	Бухгалтерська і податкова звітність	Результати попередніх перевірок	
Методичні прийоми контролю						
Органолептичні			Розрахунково-аналітичні		Документальні	
Інвентаризація, контрольні заміри, вибіркові та суцільні спостереження	Технологічний контроль	Експертизи, службові розслідування, експеримент	Економічний аналіз, статистичні розрахунки	Економіко-математичні методи	Інформаційне моделювання, дослідження документів	Нормативно-правове регулювання
					Групування недоліків	
Методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів контролю						
Документування результатів контролю		Аналітичне групування	Слідчо-юридичне обґрунтування		Систематизоване групування	Прийняття рішень та контроль за їх виконанням

Рис. 3.11 Модель контролю витрат виробництва в ТОВ «Техно-Базіс»

Джерело: складено автором

Абстрактно-логічні методи дослідження визначають наукові підходи до вивчення економічних процесів і явищ. Вони базуються на застосуванні загальнонаукових методів пізнання та інтуїції і досвіді дослідників (евристичні методи).

Спеціальні методичні прийоми контролю забезпечують суцільне спостереження, документальне дослідження процесів формування витрат виробництва, виявлення, оцінку та усунення відхилень від стандартів контролю, запобігання кризовим ситуаціям і банкрутству підприємства.

Методичні прийоми узагальнення і реалізація результатів контролю

витрат виробництва спрямовані на розробку, обґрунтування та впровадження заходів щодо розвитку підприємства, своєчасного усунення небажаних відхилень від стандартів контролю і запобігання кризовим ситуаціям.

Таким чином, можна зробити висновок, що система контролю виробництва включає в себе сукупність умов організаційного та методичного характеру, що сприяють досягненню основної мети – забезпечення системи управління інформацією, необхідною для прийняття економічно обґрунтованих рішень у сфері управління витратами на виробництво. Водночас, слід зазначити, що будь-який суб'єкт підприємництва, для збереження своїх позицій на ринку, має постійно удосконалювати свою діяльність, а значить – і систему управління нею.

Методичні прийоми контролю виробництва в ТОВ «Техно-Базис» забезпечують комплексне і взаємозалежне дослідження операцій і процесів діяльності підприємства з витратами на виробництво з погляду законності, вирогідності, доцільності і обґрунтованості.

Ефективність контролю за формуванням собівартості випуску продукції залежить від способу виявлення відхилення фактичних витрат виробництва від їх прогнозного рівня, та оперативність узагальнення і подання їх управлінському персоналу для прийняття обґрунтованих рішень.

Відхилення фактичних витрат від діючих норм виявляються наступними методами: метод первинного документування; інвентарний метод.

Метод первинного документування відхилень застосовується в разі виявлення понаднормативного витрачання сировини і матеріалів, відхилення від норм по заробітній платі за виконані роботи, які не передбачені технологічними процесами виробництва.

При цьому методи витрати на виробництво продукції списують на основі технологічних карток у межах встановлених норм. А виявленні відхилення від норм оформлюються сигнальними документами такими як вимога на додатковий (понадлімітний) відпуск матеріалів, листок на доплату або ін. за підписом осіб, які дозволили ці витрати.

Такі відхилення від норм враховуються за місцями їх виникнення (цехами, ділянками, бригадами), причинами та винуватцями на підставі сигнальної документації, що має зазвичай інший колір чи спеціальне позначення. В кінці звітнього періоду окремо по матеріалах і заробітній платі складають зведену відомість відхилень за причинами і винуватцями.

Таке узагальнення та аналіз відхилень за місцями виникнення витрат і центрами відповідальності дасть можливість розробляти заходи щодо ліквідації та попередження недоліків які виникають при організації виробництва. Даний метод характеризується простотою і універсальністю його перевага в чіткій визначеності і адресності відхилень від нормативу.

Інвентарний метод, використовується в разі, коли технологія виробництва на підприємстві не дозволяє виявити відхилення за допомогою попереднього методу. При цьому понесені фактичні витрати матеріалів на виробництво встановлюються шляхом інвентаризації невикористаних матеріалів і відходів.

На кінець кожного звітнього місяця проводиться перерахунок витрат в незавершеному виробництві до рівня норм, встановлених на початок місяця.

В результаті порівняння фактичних витрат із нормативами по статтях витрат відповідних виробів або групах виявляють відхилення. Якщо із загальної суми відхилень вирахувати брак і не кондицію сировини і матеріалів, то сума, що залишиться буде відхиленням через нераціональне використання.

Перш ніж розпочати перевірку обґрунтованості формування і правильності обліку витрат виробництва необхідно оцінити слабкі і сильні сторони внутрішнього контролю процесу виробництва і витрат. Перевіряючи витрати, слід документально підтвердити правильність розрахунку собівартості послуг, оскільки це один з найважливіших синтетичних показників, що дає змогу оцінити ефективність використання в процесі виробництва послуг матеріальних і трудових витрат, рентабельність, прибутковість і фінансову стійкість підприємства.

До початку проведення перевірки необхідно вивчити організаційні і технологічні особливості підприємства, визначити характер, спеціалізацію,

масштаби і структуру кожного виду виробничої діяльності ТОВ «Техно-Базіс».

Досліджуючи правильність включення того чи іншого елемента витрат до складу витрат виробництва і розрахунку собівартості послуг, необхідно перевірити обґрунтованість розмежування джерел відшкодування різних витрат (за рахунок собівартості, прибутку, фондів або резервів), достовірність звітних показників собівартості послуг, правильність розподілу витрат між незавершеним виробництвом і наданими послугами, що дає можливість виявити внутрішньогосподарські резерви зниження собівартості послуг.

Джерелами даних для перевірки є первинна документація і бухгалтерські записи за рахунками обліку витрат виробництва (23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 24 "Брак у виробництві", 26 "Готова продукція", 84 "Інші витрати операційної діяльності"), регістри бухгалтерського обліку і відповідні дані про витрати на виробництво ТОВ «Техно-Базіс», картки на замовлення, розробні таблиці (з розподілу заробітної плати, відрахувань на соціальні потреби, послуг допоміжних виробництв, розрахунку амортизації основних засобів, зносу малоцінних швидкозношуваних предметів), відомості розподілу загальновиробничих витрат, відомість зведеного обліку витрат на виробництво.

Особлива увага звертається на правильність віднесення витрат на собівартість послуг та групування їх за елементами - матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів, інші витрати. Обґрунтованість складу матеріальних витрат на виробничі потреби і включення їх до собівартості послуг перевіряється через зіставлення даних складів про відпуск матеріалів у виробництво з даними цехів та інших підрозділів про надходження їх у виробництво, а також за допомогою аналізу записів за кредитом рахунку "Виробничі запаси" і дебетом відповідних рахунків.

Переходячи безпосередньо до перевірки правильності обліку витрат на виробництво послуг, перевіряючий повинен особливу увагу звернути на такі процедури:

- чи дотримується принцип постійності в обліку витрат (тобто незмінюваність вибраного з початку року методу обліку витрат на виробництво і методу калькулювання собівартості послуг, способи розподілу непрямих витрат);
- чи відповідає обраний метод обліку витрат галузевим і техніко-економічним особливостям організації;
- наскільки правильно розмежовуються виробничі витрати за звітними періодами;
- чи дотримуються обраного методу і точності оцінки матеріальних ресурсів, що списуються на витрати виробництва послуг;
- наскільки обґрунтовано списуються відхилення від облікових цін за матеріалами;
- чи правильно нараховується знос основних засобів, нематеріальних активів і малоцінних швидкозношуваних предметів;
- наскільки обґрунтовані суми витрат, пов'язані з організацією та управлінням виробництвом, і способи їх розподілу на об'єкти обліку і калькуляції;
- яка обґрунтованість списання витрат обігу на собівартість реалізованих послуг;
- чи правильно віднесені на витрати виробництва фактичні суми витрат на ремонт основних засобів, відрядження, рекламу, оплату інформаційних, консультаційних послуг, а також представницьких витрат та ін.

Перевірка витрат на виробництво послуг є одним з трудомістких процесів, який вимагає великої зосередженості, знань нормативних та інструктивних матеріалів з їх подальшими змінами, а також особливостей правильного розрахування витрат виробництва в окремих видах господарської діяльності ТОВ «Техно-Базіс».

В ході перевірки складу витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс», необхідно встановити, який спосіб формування собівартості використовується на підприємстві. Практика перевірок показує, що є факти, коли до витрат

даного звітнього періоду включають витрати, здійснені в інші звітні періоди, в ТОВ «Техно-Базіс» таких фактів не виявлено. Адже відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» [71], витрати підприємства включаються до собівартості послуг того звітнього періоду, якого вони стосуються, незалежно від часу їх оплати - попередньої (орендна плата) чи наступної (оплата за час відпусток працівників і тощо).

Також було перевірено достовірність величини амортизаційних відрахувань за основними засобами і нематеріальними активами. Зокрема, було перевірено, чи немає нарахувань зносу основних засобів понад нормативний строк їх експлуатації, в ТОВ «Техно-Базіс» таких фактів не виявлено. Перевірці підлягали також питання обґрунтованості віднесення на витрати виробництва послуг підприємства окремих податків, зборів, відрахувань, платежів. В ТОВ «Техно-Базіс» всі перелічені складові витрат віднесені на витрати виробництва правильно.

Для того щоб обґрунтовано оцінити стан обліку витрат на виробництво ТОВ «Техно-Базіс», доцільно зафіксувати всі виявлені порушення в спеціально розробленій відомості. Під час контролю вивчаються докази, які підтверджують оцінку загального уявлення про облік виробництва.

На підприємствах контрольні функції здійснює також аудит. В ТОВ «Техно-Базіс» було проведено зовнішній аудит фінансової звітності за 2016 рік і в тому числі перевірку витрат виробництва підприємства. Перевірка проводилася ТОВ «Аудиторська фірма «Аудит-Сервіс» з 05.04.2017 по 29.04.2017 року. Наприкінці перевірки були складені робочі документи з контролю якості перевірки. Завершальним етапом аудиту витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» було узагальнення його результатів - складання аудиторського звіту та аудиторського висновку.

Аудиторський звіт містить відомості про стан обліку, внутрішнього контролю, достатність і достовірність фінансової звітності. У зв'язку з тим, що зміст аудиторського звіту залежить від конкретних обставин та наслідків перевірки, він складається за довільною формою.

Аудиторський звіт складається тільки для замовника і може бути опублікований тільки за його дозволом. Аудиторський звіт включає загальну (вступну), аналітичну і підсумкову частини. У вступній частині вказують місце і дату складання звіту, назву аудиторської організації та її адресу, № і дату видачі Сертифіката та Свідоцтва про включення до Реєстру суб'єкта аудиторської діяльності, період, за який здійснюється перевірка, склад облікової та звітної документації, посилання на Закон і положення (стандарты) бухгалтерського обліку, якими керувався аудитор.

В аналітичній частині аудиторського звіту наводять результати перевірки бухгалтерського обліку і фінансової звітності, стану внутрішнього контролю, спосіб перевірки (суцільний, вибірко́вий), факти порушень законодавчих, інших нормативно-правових актів та встановлених правил ведення бухгалтерського фінансового обліку і складання фінансової звітності. Третя, підсумкова частина аудиторського звіту включає висновок за результатами аудиторської перевірки.

Аудиторський висновок - це офіційний документ, засвідчений підписом та печаткою аудитора (аудиторської фірми), який складається у встановленому порядку за наслідками проведення аудиту і містить в собі висновок стосовно достовірності звітності, повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності.

Порядок складання аудиторського висновку регламентується МСА 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності». Розділ аудиторського висновку, в якому наводяться дані про масштаби перевірки, повинен переконати користувачів цього документа, що аудит проведений відповідно до вимог національних і міжнародних нормативів і здійснювався на підставі загальноприйнятої практики. У цьому розділі також повідомляється про те, що аудиторська перевірка була спланована та проведена з достатньою мірою впевненості, що в звітності підприємства немає істотних помилок.

Висновок може бути позитивним, умовно-позитивним, негативним або

дається відмова від надання висновку про фінансову звітність підприємства.

У двох останніх випадках в аудиторському висновку може наводитися короткий перелік аргументів – причина такого висновку, який відрізняється від позитивного. Для більш докладного опису цих аргументів аудиторський висновок може містити посилання на інформацію, що наводиться у додатку.

Позитивний висновок оформлюється при наявності безумовної позитивної згоди, не фундаментальної невпевненості і не фундаментальної незгоди. Умовно-позитивний висновок визначається тоді, коли існує фундаментальна незгода та коли вплив факторів, які їх викликали, настільки значний, що може суттєво спотворити дійсний стан на підприємстві. Наявність фундаментальної незгоди - основа для негативного висновку, а фундаментальної невпевненості - для відмови від видачі висновку.

Визначено основні критерії видачі аудитором позитивного висновку. Він складається, якщо: аудитор отримав всю інформацію, необхідну для цілей аудиту, інформація достатня, дані адекватності і достовірності, фінансова звітність складена на основі дійсних облікових даних, фінансова документація підготовлена у відповідності з прийнятою на підприємстві обліковою політикою.

Аудитор повинен надати вичерпну інформацію, необхідну для цілей аудиту. Дані перевірки повинні свідчити про її адекватність та достовірність. Фінансову звітність потрібно складати належним чином.

У ході перевірки суцільним способом повинні перевірятися наступні документи: рахунки, платіжні доручення, касові ордери, накладні, якісні посвідчення, податкові накладні, меморіальні ордери та оборотно-сальдові відомості, журнали по субконто та звітність підприємства.

У висновку аудитора про перевірену фінансову звітність висвітлюється аудитором оцінка перевіреної звітності, відповідність її у всіх суттєвих аспектах інструкціям про порядок складання звітності та принципам обліку, що діють на Україні, а саме: у висновку надається уточнення поняття «дата аудиторського висновку». Аудитор повинен проставляти дату аудиторського

висновку на день завершення аудиторської перевірки.

Дата на аудиторському висновку представляється на той самий день, коли керівництво підприємства підписує акт прийому-передачі аудиторського висновку. Дата в аудиторському висновку повинна проставлятися або перед вступною частиною аудиторського висновку, або біля підпису аудитора.

Згідно з п. 26 МСА 700 аудиторський висновок повинен бути підписаний від імені аудиторської фірми, особисто від імені аудитора або, за потреби, завірений обома підписами.

Аудиторська перевірка проведена відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 року №2258-VIII [30] та Міжнародних стандартів аудиту [57]. Ці стандарти вимагають від аудиторів дотримання відповідних етичних вимог, а також планування та виконання аудиту для отримання достатньої впевненості, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень.

Під час перевірки було зібрано достатньо інформації для висновку, яким підтверджується, що фінансова звітність підприємства ТОВ «Техно-Базіс» відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики; в усіх суттєвих аспектах достовірно, реально та повно відображає фінансовий стан підприємства на 1 січня 2017 року; надає реальну інформацію згідно з нормативними вимогами щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні про реальний склад активів та пасивів підприємства; господарсько-фінансова діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством; прийнята система бухгалтерського обліку в 2016 році відповідала законодавчим і нормативним вимогам, про що був складений аудиторський висновок (дод. У). При проведенні зовнішнього аудиту витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» не було виявлено помилок та порушень, про що був складений аудиторський звіт (дод. Ф).

Таким чином, при здійсненні аудиту витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» було підтверджено, що дані щодо обліку витрат виробництва

підприємства відповідають встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики підприємства.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, удосконалення існуючої методики проведення контролю, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує, удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування.

Охопивши майже всі сторони економічної діяльності підприємств та установ, інформаційні технології поступово переходять і в галузь контролю, що вносить суттєві зміни в процес проведення контрольної роботи суб'єктами аудиту. Використання в ТОВ «Техно-Базіс» сучасних інформаційних методик і програм в бухгалтерському обліку вимагає від перевіряючих удосконалення контрольної роботи на основі застосування комп'ютерних технологій, а також розробки автоматизованих програм проведення контролю витрат виробництва підприємства.

Завдяки запровадженню новітніх інформаційних систем і технологій у процес проведення перевірок зменшується обсяг рутинної технічної роботи під час здійснення контролю, знижується трудомісткість процедур контролю, що дає змогу більше уваги приділяти контролю за вірогідністю показників первинних документів, дослідити причини, які сприяють проявам недоліків.

Для вирішення за допомогою комп'ютерної техніки управлінських завдань, у тому числі і контрольних, необхідно здійснити цілий комплекс робіт з проектування функціонального, інформаційного, організаційного, програмного та інших видів забезпечення автоматизованої обробки певної інформації. За допомогою інформаційних технологій і систем можна автоматизувати як математичні (додавання, віднімання тощо), так і логічні (порівняння, вибірка та інше) дії, що виникають у процесі контролю.

Комп'ютерна техніка застосовується перевіряючими при проведенні інвентаризації на підприємстві з метою виявлення розбіжностей фактичних і

облікових даних, які зберігаються в пам'яті. Прикладом такого програмного забезпечення є СУБД Microsoft Access, FoxPro та інші.

Комп'ютеризація інформаційних систем контролю витрат виробництва є гарантом розвитку та підвищення ефективності управління підприємством ТОВ «Техно-Базіс». Характеристика комп'ютерних програм контролю показана в табл.3.9.

Таблиця 3.9

Характеристика програмних продуктів контролю витрат виробництва

Програмний продукт	Функціональні можливості та переваги в контролі
1	2
ЕкспрессАудит : ПРОФ 3.0	· можливість розроблення загального плану та програми контролю; · створення робочої документації контролю; · збирання, систематизація й обробка результатів перевірки; · формування звітної документації за результатами перевірки.
Audit System/2	· поєднує можливості текстового і табличного редакторів і програми для складання оборотно-сальдової відомості. Вона призначена для полегшення комплексної підготовки робочої документації і звітності та проведення їх консолідації.
Pervasive Audit Master 6.3 20 USER SERVER	· дозволяє підприємству використовувати свою власну методологію; · дає змогу узагальнити виявлені порушення і на їх основі підготувати альтернативну звітність; · забезпечує можливість взаємозв'язку процедур і господарських операцій, що перевіряються; · реалізовано можливість опису ризиків в розрізі господарських операцій.
Audit Expert	· система дає змогу привести дані вітчизняної бухгалтерської звітності за різні періоди часу до єдиного вигляду. Стандартні бухгалтерські форми звітності перетворюються на форми, що відповідають міжнародним стандартам фінансової звітності; · програма орієнтована на аналітичні процедури контролю, в розрізі лише фінансового аналізу; · формуються аналітичні форми звітності.

Джерело: складено автором

Пропонуємо ТОВ «Техно-Базіс» впровадити ефективну методику автоматизації контролю витрат виробництва з визначенням критеріїв вибору автоматизованої системи з можливих варіантів автономної або інтегрованої моделі взаємозв'язку з обліковим модулем, яка повинна забезпечити достовірні дані про виробничі витрати. Реалізація результатів виконаного дослідження забезпечить вирішення комплексу актуальних проблем з контролю витрат виробництва на підприємстві.

Таким чином, економічний ефект від використання сучасних інформаційних систем для контролю витрат виробництва на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» полягає у: можливості отримання різноманітної на замовлення користувача інформації; швидкості обробки інформації; контролі за інформацією на всіх етапах обробки; більш повного задоволення потреб управління в якісній та достовірній інформації; можливості узагальнення результатів контролю витрат виробництва та їх використання в системі управління підприємством

Отже, у сучасних умовах господарювання контроль виробничих витрат є економічно обґрунтованим та повинен розвиватися, оскільки перевірені на практиці методи його роботи дають змогу удосконалити систему управління витратами виробництва ТОВ «Техно-Базіс».

Висновки до розділу 3

На підставі проведеного дослідження практичних основ організації і методики контролю і економічного аналізу виробничих витрат на підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз виробничих витрат дозволяє відслідкувати тенденції їх розвитку, дати комплексну оцінку ефективності господарської діяльності і є зв'язуючим елементом між розробкою управлінських рішень та безпосередньо діяльністю підприємства. Організаційно-інформаційна модель аналізу виробничих витрат складається з п'яти взаємопов'язаних блоків. Організаційні питання, які вирішуються на рівні розробки моделі аналізу, торкаються об'єктів, суб'єктів та методів аналізу. Інформаційна сторона моделі визначає створення інформаційної бази аналізу, а саме вибір джерел інформації, інформаційного забезпечення та розробка системи показників.

2. В нестабільних економічних умовах витрати виробництва є важливим мірилом ефективності господарської діяльності підприємства, оскільки їх

величина, структура та динаміка визначають перспективи функціонування суб'єктів господарювання. Загальна сума витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» зросла в 2017 р. проти 2016 р. на 24994 тис. грн. (9,50%). На фоні збільшення доходів від реалізації товарів та послуг (збільшення обсягів діяльності) це природно. найбільшу частку в витратах діяльності підприємства в 2017 р. складає собівартість реалізації – 83,37%, що на 0,23% більше проти 2016 р.. У 2017 р. порівняно з 2016 р. спостерігається збільшення загального обсягу елементів операційних витрат ТОВ «Техно-Базіс» на 7125 тис. грн., або на 2,78%. найбільшу частку в операційних витратах підприємства в 2017 р. складають матеріальні витрати – 57,59%, що на 1,46% більше проти 2016 р.

Важливим етапом аналізу ефективності управління витратами є факторний аналіз, спрямований на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на їх рівень. В його основі лежить використання методичного прийому, який дозволить виділити вплив кожного чинника на зміну результативного показника. Одним з факторів, що має вплив на рівень операційних витрат є обсяг виручки від реалізації. Проведений аналіз динаміки співвідношення темпів росту операційних витрат та виручки від реалізації показав, що на підприємстві темпи росту виручки від реалізації більші за темпи росту операційних витрат. Також в роботі було проведено аналіз впливу факторів на збільшення витрат виробництва підприємства. Як показує проведений аналіз, для підприємства важливим є пошук можливих резервів зменшення витрат виробництва підприємства. Для підвищення прибутковості діяльності підприємства також можна використати такі резерви, як посилення рекламної кампанії підприємства та покращення якості обслуговування покупців.

Автоматизація економічного аналізу витрат виробництва дасть змогу підвищити ефективність управління витратами виробництва, оскільки буде налагоджений оперативний зв'язок між головним центром управління і підрозділами підприємства. З допомогою комп'ютерної техніки аналіз витрат виробництва можна буде здійснити безпосередньо в ході виконання операцій.

Удосконалення організації та методики аналізу виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо обліку операцій з витрат виробництва. Аналітичне забезпечення щодо стану витрат виробництва має бути організоване таким чином, щоб достатньою мірою відображувати і характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрям досліджень аналітичного забезпечення управління виробничими витратами на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс».

3. Важливим засобом впливу на результати діяльності окремих виробничих підрозділів і господарювання в цілому в сучасних умовах виступає ефективна та дієва система контролю. На сьогоднішній день за суб'єктами здійснення на підприємствах розрізняють два види контролю – зовнішній та внутрішній. Для здійснення внутрішнього контролю за виробничими витратами в ТОВ «Техно-Базіс» на підставі розпорядження керівника підприємства створено відділ внутрішнього аудиту. Цей відділ виконує важливу функцію управління, яка охоплює облік, аналіз і контроль, порівняння та оцінку фактично досягнутого результату з поставленими цілями і завданнями підприємства. Він систематично контролює діяльність всіх об'єктів управління, виявляє причини відступу від стандартів, відхилення від цілей, поставлених перед конкретним об'єктом, сприяє оперативному усуненню виявлених порушень.

Своєчасний контроль за витратами виробництва дає можливість виявити резерви збільшення прибутку, зниження ціни на послуги, і, як наслідок, підвищення конкурентноздатності підприємства. Найвищої ефективності контролю за процесами виробництва можна досягти у випадку його органічної єдності з системами обліку та управління. Методичні прийоми контролю виробництва та реалізації послуг забезпечують комплексне і взаємозалежне дослідження операцій і процесів діяльності підприємства з витратами на виробництво та реалізації послуг з погляду законності, вирогідності, доцільності і обґрунтованості. Для того щоб обґрунтовано оцінити стан обліку

витрат на виробництво, доцільно зафіксувати всі виявлені порушення в спеціально розробленій відомості. Під час контролю вивчаються докази, які підтверджують оцінку загального уявлення про облік виробництва.

На підприємстві було проведено зовнішній аудит фінансової звітності за 2016 рік і в тому числі перевірку витрат виробництва підприємства. Наприкінці перевірки були складені робочі документи з контролю якості перевірки. Завершальним етапом аудиту витрат виробництва підприємства було узагальнення його результатів - складання аудиторського звіту та аудиторського висновку.

Під час перевірки було зібрано достатньо інформації для висновку, яким підтверджується, що фінансова звітність підприємства відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики; в усіх суттєвих аспектах достовірно, реально та повно відображає фінансовий стан підприємства на 1 січня 2017 року; надає реальну інформацію згідно з нормативними вимогами щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні про реальний склад активів та пасивів підприємства; господарсько-фінансова діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством; прийнята система бухгалтерського обліку в 2016 році відповідала законодавчим і нормативним вимогам, про що був складений аудиторський висновок. При проведенні зовнішнього аудиту витрат виробництва підприємства не було виявлено помилок та порушень, про що був складений аудиторський звіт. Таким чином, при здійсненні аудиту витрат виробництва підприємства було підтверджено, що дані щодо обліку витрат виробництва підприємства відповідають встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики підприємства.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, поліпшення існуючої методики проведення контролю, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує, удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні

підходи до їх функціонування. Використання сучасних інформаційних методик і програм в бухгалтерському обліку вимагає поліпшення контрольної роботи на основі застосування комп'ютерних технологій, а також розробки автоматизованих програм проведення контролю витрат виробництва підприємства. Пропонуємо ТОВ «Техно-Базіс» для поліпшення контролю витрат виробництва проводити контроль на основі застосування бухгалтерської програми, яка повинна забезпечити достовірні дані про виробничі витрати підприємства.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження теоретичних та практичних основ організації і методики обліку, контролю і економічного аналізу витрат на виробничому підприємстві можна зробити наступні висновки:

1. Витрати виробництва - це сукупність економічних ресурсів підприємства, виражених у грошовій формі, які витрачені за певний проміжок часу для виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт). З бухгалтерської точки зору від виробничими витратами розуміють зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення капіталу, що пов'язані з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт за певний період часу. На нашу думку, щоб система управління витратами виробництва працювала чітко, необхідно користуватися однозначно встановленими термінами сутності даних витрат. Для того, щоб уникнути в подальшому неоднозначності тлумачень, варто затвердити їх на рівні підприємства в системі регламентації бухгалтерського обліку та економічного аналізу (обліковій політиці, інструкціях та положеннях із обліку та аналізу). Для повноти та достовірності визначення розміру витрат виробництва за окремими видами продукції, нами запропоновано ідентифікувати наявні результати виробництва й класифікувати їх, оскільки залежно від виду встановлюється подальше використання та відображення в системі обліку. Запропонована класифікація сприятиме підвищенню повноти облікової інформації про обсяги, собівартість, якість, безпечність й можливість використання виготовленої продукції за призначенням. Застосування даної класифікації для організації обліку та здійснення внутрішнього контролю процесу виробництва сприятиме підвищенню аналітичності облікової інформації про собівартість виготовленої продукції.

2. Система бухгалтерського обліку, аналізу та контролю на сучасних виробничих підприємствах не може повноцінно існувати без належного їхнього законодавчо-нормативного забезпечення. Процеси реформування обліку, як і

практика використання нормативно-законодавчої бази з питань обліку, засвідчили наявність багатьох недостатньо вивчених і неузгоджених питань щодо обліку, контролю і аналізу витрат виробничого підприємства. Проте чи не найголовніший недолік законодавства України – це завищена частота його зміни і внесення поправок. Хоча, певною мірою, це свідчить про постійний процес його удосконалення в такій важливій сфері економіки, як доходи підприємств, і поряд з цим стихійне оновлення нормативних документів ускладнює їх практичне застосування, оскільки необхідний додатковий час для їх опрацювання, вивчення та випробування на практиці. Отже, виникає об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і методологічних розробок, спрямованих на удосконалення обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві.

Для раціональної організації обліку витрат виробничого підприємства необхідно дотримуватись вимог всіх чинних нормативно-правових актів та розробляти власну облікову політику підприємства, яка б не суперечила чинному законодавству, враховувала специфіку діяльності конкретного підприємства та адаптацію вітчизняного обліку витрат виробництва до міжнародних стандартів.

3. Об'єктом дослідження в роботі обрано підприємство ТОВ «Техно-Базіс». Основне завдання ТОВ «Техно-Базіс» - виробництво литовських котлів під торговою маркою STROPURA для ринку України та сусідніх країн. В 2013 році підприємство перейшло на повний цикл виробництва, що зробило твердопаливний котел тривалого горіння STROPURA доступнішим для великої кількості українських споживачів. Підприємство здійснює бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність і подає її у встановленому обсязі відповідним органам згідно з чинним законодавством. Генеральний директор і головний бухгалтер ТОВ «Техно-Базіс» несуть персональну відповідальність за дотриманням порядку ведення та достовірність обліку та звітності підприємства. Згідно затвердженої облікової політики ТОВ «Техно-Базіс» використовує автоматизовану форму бухгалтерського обліку,

тобто всі дані первинних документів накопичуються і реєструються в зведених відомостях, розроблених на комп'ютері. Правильна організація обліку, контролю та аналізу витрат є важливим етапом роботи виробничого підприємства ТОВ «Техно-Базіс». Проведення аналітичної роботи на підприємстві забезпечує ефективніше прийняття управлінських рішень і запобігання негативним наслідкам.

Для узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність ТОВ «Техно-Базіс» в роботі було проведено аналіз фінансових результатів його діяльності. Чистий прибуток підприємства в 2017 р. склав 6186 тис. грн., що менше проти 2016 р. на 294 тис. грн. (4,54%). Проаналізувавши фінансову стійкість ТОВ «Техно-Базіс» маємо висновки: підприємство має не зовсім стійкий фінансовий стан, про що свідчать показники. Рівень ділової активності ТОВ «Техно-Базіс» можна охарактеризувати як не задовільний. Аналіз показників рентабельності свідчить про неефективне здійснення діяльності підприємством. Стабільність фінансового стану ТОВ «Техно-Базіс» може бути поліпшена за умов: прискорення оборотності оборотних активів та їх зменшення на 1 грн. чистого доходу; дотримання залишків запасів відповідно до визначених нормативів; збільшення робочого капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності. Керівництву підприємства потрібно і надалі краще проводити внутрішню політику, завданнями якої є пошук резервів економії витрат, впроваджувати заходи для підвищення доходів, вводити додаткові пільги та послуги для покупців та замовників.

4. При веденні бухгалтерського обліку витрат на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» обробка та оформлення первинних документів має велике значення для ведення безпомилкового та прозорого обліку. Технологічно бухгалтерський облік як процес розпочинається з виявлення, вимірювання і реєстрації фактів, дій і подій з метою отримання інформації про господарські операції. Суцільне і безперервне спостереження за всіма господарськими операціями на підприємстві здійснюється за допомогою документування. З метою своєчасного отримання первинних документів з

місць їх виписування на картку керівника встановлено графік документообігу, яким регулюється порядок і строки складання, подання в бухгалтерію документів, а також призначуються конкретні виконавці, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків. Документування операцій, що підтверджують витрати на виробничому підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» в достатній мірі регламентовано на законодавчому рівні типовими формами, що дає можливість правильно і в повному обсязі обліковувати витрати, проводити поточний аналіз та запобігання перевитрачанням, контролювати всі процеси виробництва.

5. В фінансовому обліку ТОВ «Техно-Базіс» для накопичення інформації про витрати, що входять до складу виробничої собівартості продукції Планом рахунків передбачено застосування рахунків: 23 «Виробництво», який призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції; 91 «Загальновиробничі витрати», який призначено для обліку виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного та допоміжного виробництва, а також витрат на утримання та експлуатацію машин та устаткування. Аналітичний облік витрат підприємство організує відповідно до характеру виробничого процесу, а також особливостей продукції, що випускається і робіт, що виконуються. Дані аналітичного обліку використовуються при складанні внутрішньої звітності, яка будується на інформації про види і кількість продукції, про центри відповідальності і статті витрат. Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому й непомітному виправленню записів у первинних документах і реєстрах бухгалтерського обліку та забезпечує їхнє зберігання протягом встановленого строку.

Дані з реєстрів бухгалтерського обліку виробничих витрат заносяться до Головної книги, на основі якої, складається фінансова звітність підприємства. Витрати з виробництва ТОВ «Техно-Базіс» наводяться у Звіті про фінансові результати. У розділі I «Фінансові результати» відображаються: собівартість

реалізованої продукції (робіт, послуг) - рядок 2050. У розділі II «Елементи операційних витрат» відображаються витрати, що їх зазнало підприємство ТОВ «Техно-Базіс» під час своєї діяльності протягом звітного періоду за відповідними елементами: матеріальні витрати (рядок 2500); витрати на соціальні заходи (рядок 2505); амортизація (рядок 2510); інші операційні витрати (рядок 2520). Фінансові звіти ТОВ «Техно-Базіс» повністю відповідають усім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.99 р. №996-ХІУ.

6. Слід відмітити, що на досліджуваному підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» управлінський облік не є суцільним та систематизованим, немає наукового обґрунтування підходам, що використовуються. Внутрішньогосподарський облік затрат за центрами відповідальності на підприємстві не ведеться. Унаслідок цього ускладнюється процес розмежування відповідальності між посадовими особами, досягнення достатньої аналітичності в обліку та контроль затрат на виробництво, унеможлиблюється визначення дольового внеску окремих виробничих дільниць у загальний фінансовий результат діяльності підприємства.

Облік виробничих витрат операційної діяльності ТОВ «Техно-Базіс» є інформаційним базисом для управління ними. Тому вибір методу калькулювання собівартості і розподілу витрат підприємства є одним з ключових чинників правильності і обґрунтованості управлінських рішень. Підприємство ТОВ «Техно-Базіс» базою для розподілу витрат використовує заробітну плату. Такий розподіл витрат не може дозволити точно розрахувати собівартість, де додана вартість створюється в рамках не одного, а декількох бізнес-процесів. Для ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, є необхідність використання сучасних методів обліку непрямих витрат, яке викликане тим, що вживання традиційних підходів не дозволяє реалізувати завдання управлінського обліку. Тому підприємству запропоновано застосування обліку витрат виробництва за видами діяльності (ABC – Activity Based Costing), яку також називають функціонально-орієнтованою системою, що передбачає

спершу групування накладних витрат за видами діяльності (процесами, операціями), а потім розподіл їх між окремими замовленнями, виходячи з потреби останніх у відповідних видах діяльності. З метою порівняння для визначення собівартості котлів тривалого горіння STROPUGA S10 та STROPUGA S20, які виготовляє ТОВ «Техно-Базіс» в роботі було застосовано базу розподілу, рекомендовану П(С)БО 16 «Витрати» та метод ABC-калькулювання. Як показали проведені розрахунки метод розподілу витрат відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» не дає можливості виявити відмінності витрат, пов'язаних із виготовленням котлів, що є необхідним при обґрунтуванні рішень щодо доцільності їх виробництва тощо. Система калькулювання за процесами ABC-калькулювання дає більш точне уявлення про виробничі витрати, а отже, і прибуток у розрізі окремих видів продукції підприємства. Отже, запровадження ABC-калькулювання (функціонально-орієнтованих систем) на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» дозволить побудувати ефективну систему управління виробничими витратами.

Для управлінського апарату ТОВ «Техно-Базіс» визначальним завданням є підвищення якості системи управлінського обліку. Управлінська звітність покликана забезпечити керівника даними, необхідним для прийняття ефективних рішень. В ТОВ «Техно-Базіс», на нашу думку, у складі внутрішньої управлінської звітності про виробничі витрати підприємства доцільно використовувати: накопичувальні звіти (оперативні); зведені звіти (поточні); підсумкові звіти.

Для вдосконалення методики обліку загальновиробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» пропонуємо облік здійснювати за окремими статтями з визначенням у складі рахунку 91 субрахунків.

Запровадження в ТОВ «Техно-Базіс» запропонованих нами рекомендацій дозволять побудувати ефективну систему управління виробничими витратами підприємства, підвищити рівень аналітичності та оперативності прийнятих управлінських рішень.

7. Для ТОВ «Техно-Базіс» інформація про собівартість набуває особливої

актуальності, адже результатом його діяльності є продукція, виробництво якої має забезпечити одержання прибутку, успішне функціонування підприємства в конкурентному середовищі на внутрішньому та зовнішньому ринках, надходження податків до бюджету країни, але водночас якість і ціни повинні забезпечувати споживчі потреби всіх верств населення в продукції для центрального опалення. В практиці обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції ТОВ «Техно-Базіс» слід використовувати критерій економічної доцільності. Зокрема, сучасний етап господарювання підприємства перекреслює традиційні норми щодо щомісячного калькулювання собівартості продукції, робіт та послуг. Глобалізація конкуренції скорочує життєві цикли товарів і потребує значних вкладень на етапі виведення продукту на ринок (НДДКР, підготовка виробництва, презентація і просування) та його зняття з виробництва (утилізація потужностей, реінжиніринг процесів). Загальновідомо, що на етапах надходження продукту на ринок, спаду і ліквідації доходи є незначними. І, навпаки, сформований продукт приносить значну виручку при одночасних мінімальних поточних затратах. Таким чином, управлінський облік повинний доводити до внутрішніх споживачів два різновиди інформації: про поточні затрати та прибутковість; про ці ж показники, але розраховані наростаючим підсумком з початку розробки продукту.

З метою подолання труднощів, пов'язаних з розбіжностями в методології управлінського обліку, а також обліку затрат за принципами МСФЗ та П(С)БО ТОВ «Техно-Базіс» необхідно розробити методики трансформації даних про затрати, сформовані в одній із систем, що приймається підприємством за основу, в інші облікові системи.

8. Для вдосконалення обліку виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» в 2016 році на всіх ділянках використовувала найбільш поширену програму для автоматизації бухгалтерського обліку в Україні «1С: Бухгалтерія 8.2», конфігурацію системи «1С:Підприємство 8.2». Дана програма забезпечувала на підприємстві повний комплекс облікових операцій з обліку виробничих витрат та дозволяла здійснювати аналітичні розрахунки для прийняття управлінських

рішень керівництвом підприємства. В зв'язку з заборотою використання програми 1С «Бухгалтерія 8.2» підприємству ТОВ «Техно-Базіс» необхідно замінити її на іншу програму яка найбільше розповсюджена в Україні: бухгалтерський комплекс “БЕСТ” або “Парус” (корпорація “Парус”). При обліку з використанням комп'ютерних систем обробки інформації забезпечується економія часу, необхідного для виконання рутинних операцій та розрахунків. Бухгалтер зможе більше часу приділяти виконанню самоконтролю та аналітичної роботи.

9. Аналіз виробничих витрат дозволяє відслідкувати тенденції їх розвитку, дати комплексну оцінку ефективності господарської діяльності і є зв'язуючим елементом між розробкою управлінських рішень та безпосередньо діяльністю підприємства. Організаційно-інформаційна модель аналізу виробничих витрат складається з п'яти взаємопов'язаних блоків. Організаційні питання, які вирішуються на рівні розробки моделі аналізу, торкаються об'єктів, суб'єктів та методів аналізу. Інформаційна сторона моделі визначає створення інформаційної бази аналізу, а саме вибір джерел інформації, інформаційного забезпечення та розробка системи показників.

10. В нестабільних економічних умовах витрати виробництва є важливим мірилом ефективності господарської діяльності підприємства, оскільки їх величина, структура та динаміка визначають перспективи функціонування суб'єктів господарювання. Загальна сума витрат діяльності ТОВ «Техно-Базіс» зросла в 2017 р. проти 2016 р. на 24994 тис. грн. (9,50%). На фоні збільшення доходів від реалізації товарів та послуг (збільшення обсягів діяльності) це природно. найбільшу частку в витратах діяльності підприємства в 2017 р. складає собівартість реалізації – 83,37%, що на 0,23% більше проти 2016 р. У 2017 р. порівняно з 2016 р. спостерігається збільшення загального обсягу елементів операційних витрат ТОВ «Техно-Базіс» на 7125 тис. грн., або на 2,78%. найбільшу частку в операційних витратах підприємства в 2017 р. складають матеріальні витрати – 57,59%, що на 1,46% більше проти 2016 р.

Важливим етапом аналізу ефективності управління витратами є

факторний аналіз, спрямований на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на їх рівень. В його основі лежить використання методичного прийому, який дозволить виділити вплив кожного чинника на зміну результативного показника. Одним з факторів, що має вплив на рівень операційних витрат є обсяг виручки від реалізації. Проведений аналіз динаміки співвідношення темпів росту операційних витрат та виручки від реалізації показав, що на підприємстві темпи росту виручки від реалізації більші за темпи росту операційних витрат. Також в роботі було проведено аналіз впливу факторів на збільшення витрат виробництва підприємства. Як показує проведений аналіз, для підприємства важливим є пошук можливих резервів зменшення витрат виробництва підприємства. Для підвищення прибутковості діяльності підприємства також можна використати такі резерви, як посилення рекламної кампанії підприємства та покращення якості обслуговування покупців.

Автоматизація економічного аналізу витрат виробництва дасть змогу підвищити ефективність управління витратами виробництва, оскільки буде налагоджений оперативний зв'язок між головним центром управління і підрозділами підприємства. З допомогою комп'ютерної техніки аналіз витрат виробництва можна буде здійснити безпосередньо в ході виконання операцій. Удосконалення організації та методики аналізу виробничих витрат в ТОВ «Техно-Базіс» має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних щодо обліку операцій з витрат виробництва. Аналітичне забезпечення щодо стану витрат виробництва має бути організоване таким чином, щоб достатньою мірою відображувати і характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрям досліджень аналітичного забезпечення управління виробничими витратами на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс».

11. Важливим засобом впливу на результати діяльності окремих виробничих підрозділів і господарювання в цілому в сучасних умовах виступає ефективна та дієва система контролю. На сьогоднішній день за суб'єктами

здійснення на підприємствах розрізняють два види контролю – зовнішній та внутрішній. Для здійснення внутрішнього контролю за виробничими витратами в ТОВ «Техно-Базіс» на підставі розпорядження керівника підприємства створено відділ внутрішнього аудиту. Цей відділ виконує важливу функцію управління, яка охоплює облік, аналіз і контроль, порівняння та оцінку фактично досягнутого результату з поставленими цілями і завданнями підприємства. Він систематично контролює діяльність всіх об'єктів управління, виявляє причини відступу від стандартів, відхилення від цілей, поставлених перед конкретним об'єктом, сприяє оперативному усуненню виявлених порушень.

Своєчасний контроль за витратами виробництва дає можливість виявити резерви збільшення прибутку, зниження ціни на послуги, і, як наслідок, підвищення конкурентноздатності підприємства. Найвищої ефективності контролю за процесами виробництва можна досягти у випадку його органічної єдності з системами обліку та управління. Методичні прийоми контролю виробництва та реалізації послуг забезпечують комплексне і взаємозалежне дослідження операцій і процесів діяльності підприємства з витратами на виробництво та реалізації послуг з погляду законності, вирогідності, доцільності і обґрунтованості. З метою надання обґрунтованої оцінки стану обліку витрат на виробництво, доцільно зафіксувати всі виявлені порушення в спеціально розробленій відомості. Під час контролю вивчаються докази, які підтверджують оцінку загального уявлення про облік виробництва.

На підприємстві було проведено зовнішній аудит фінансової звітності за 2016 рік і в тому числі перевірку витрат виробництва підприємства. Наприкінці перевірки були складені робочі документи з контролю якості перевірки. Завершальним етапом аудиту витрат виробництва підприємства було узагальнення його результатів - складання аудиторського звіту та аудиторського висновку.

Під час перевірки було зібрано достатньо інформації для висновку, яким підтверджується, що фінансова звітність підприємства відповідає є

встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики; в усіх суттєвих аспектах достовірно, реально та повно відображає фінансовий стан підприємства на 1 січня 2017 року; надає реальну інформацію згідно з нормативними вимогами щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні про реальний склад активів та пасивів підприємства; господарсько-фінансова діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством; прийнята система бухгалтерського обліку в 2016 році відповідала законодавчим і нормативним вимогам, про що був складений аудиторський висновок. При проведенні зовнішнього аудиту витрат виробництва підприємства не було виявлено помилок та порушень, про що був складений аудиторський звіт. Таким чином, при здійсненні аудиту витрат виробництва підприємства було підтверджено, що дані щодо обліку витрат виробництва підприємства відповідають встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики підприємства.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, трансформації діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання до міжнародних стандартів та нормативів, поліпшення існуючої методики проведення контролю, важливу роль відіграє комплекс інформаційних технологій і систем, який докорінно спрощує, удосконалює існуючі елементи економіки та формує інноваційні підходи до їх функціонування. Пропонуємо ТОВ «Техно-Базіс» для поліпшення контролю витрат виробництва проводити контроль на основі застосування бухгалтерської програми, яка повинна забезпечити достовірні дані про виробничі витрати підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алборов Р.А. Вибір облікової політики підприємства. Принципи і практичні рекомендації /Р.А. Алборов. – М. : ІКЦ “ДІС”, 2011. – 128 с.
2. Алексеева А.В. Звітність підприємств: [навч. посіб.] /А.В. Алексеева, А.П. Шаповалова, Г.В. Уманців. -[2-е вид., перероб. і доп.]. - К.:КНТЕУ, 2013. - 368 с.
3. Андросенко О. О. Особливості методичних основ аналізу витрат виробництва продукції / О. О. Андросенко, В. В. Гливенко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2015. - Т. 20, Вип. 5. - С. 253-261.
4. Антонюк О.П. Економічний аналіз (практикум):[навч. посіб.] / О.П. Антонюк, Т.М. Ступницька, Н.М. Купріна. - [2-е вид., випр. і доп.]. - Львів:Магнолія 2006, 2012. – 326 с.
5. Артеменко В.Г. Экономический анализ : учебное пособие /В.Г.Артеменко, Н.В. Анисимова. - М. : КНОРУС, 2011. – 288 с.
6. Атамас П.Й. Фінансовий облік: практикум: навч. посібник / за ред. П.Й. Атамаса. – К.: Центр учб. л-ри, 2013. – 444 с.
7. Бакаев А.С.. Бухгалтерский учет: учебник / А.С. Бакаев, П.С. Безруких, М.Д. Врублевский // М.: Бухгалтерский учет. - 2011. – 719с.
8. Балазюк О.Ю. Облік процесу виробництва в системі управління підприємством / О.Ю. Балазюк, А.В. Мисаченко // Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер.: Економічні науки . - 2011. - Вип. 28(1). - С. 175-178.
9. Басманов І.А. Калькулювання собівартості виробничої продукції / І.А. Басманов – М.: Фінанси и статистика, 2011. – 296 с.
- 10.Безверхий К. Організація обліку процесу виробництва на промислових підприємствах / К. Безверхий // Вісник КНТЕУ. - 2013. - № 3. - С. 97-113.
- 11.Безруких П.С. Облік та калькулювання собівартості продукції / П.С. Безруких. – М.: Фінанси, 2011. – 320 с.

- 12.Бойко К.В. Теоретико-методичні засади обліку, аналізу та аудиту / К.В. Бойко, І.К. Дрозд, М.С. Письменна. – К.: Кафедра, 2011. – 360 с.
- 13.Бондар М.І. Звітність підприємства: Підручник. / М.І. Бондар, Ю.А. Верига, М.М. Орищенко. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. - 570 с.
- 14.Бондар О.В. Окремі аспекти формування облікової політики підприємства стосовно витрат на виробництво продукції / О.В. Бондар // Облік і фінанси . - 2014. - № 2. - С. 14-18.
- 15.Бондар О.В. Бухгалтерський облік і внутрішній контроль процесу виробництва продукції: Організація і методика. / О.В. Бондар. - автореферат до дис. на здобуття наукового ступеня к.е.н. – ЖДТУ, Житомир, 2013. – 21 с.
- 16.Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підруч. / Р. Ф. Бруханський. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 480 с.
- 17.Букало Н. А. Витрати підприємства як об'єкт управлінського обліку / Н. А. Букало // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 22, Вип. 1. - С. 166-169.
- 18.Гладій І. О. Облік матеріальних витрат підприємства: чинна практика та напрями удосконалення / І. О. Гладій // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2017. - № 1. - С. 13-18.
- 19.Голов С. Ретроспективний погляд на реформування бухгалтерського обліку в Україні / С. Голов. - Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. - № 1. - С. 16-25.
- 20.Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник / С.Ф. Голов . - К.: «Центр учбової літератури». – 2018. – 400 с.
- 21.Господарський кодекс України від 16.01. 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
- 22.Гошко Т.Д. Використання інформаційних технологій при аналізі фінансового стану підприємства / Т. Д. Гошко // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси . - 2013. - Вип. 10(3). - С. 169-176.
- 23.Грабовецький Б.Є. Стратегічний аналіз в управлінні виробництвом / Б. Є. Грабовецький, А. С. Краєвська // Економічний простір . - 2013. - № 76. - С. 187-199.

- 24.Гриппа О.В. Облік витрат виробництва за місцями виникнення та центрами відповідальності / О.В. Гриппа // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси . - 2010. - Вип. 7(1). - С. 375-382.
- 25.Гудзь Н. В. Бухгалтерський облік, 2-е перероб. і доп. Навч. посіб. / Н.В. Гудзь, П.Н. Денчук, Р.В. Романів. – К.: «Центр учбової літератури». – 2016. – 424 с.
- 26.Гура Н.О. Інформаційні системи і технології в обліку (на прикладі «1С: Бухгалтерія 8 для України»): [навчальний комп'ютерний практикум] / Укладачі Н.О. Гура, І.А. Дерун. - Харків: Видавець Савчук О.О., 2015. - 56с.
- 27.Должанський А. М. Організація обліку витрат за центрами відповідальності / А. М. Должанський, М. О. Должанський // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. - 2016. - Вип. 50. - С. 130-133.
- 28.Єршова Н.Ю. Обґрунтування методичного підходу до аналізу витрат на виробництво нового виду продукції підприємства / Н.Ю. Єршова, Ю.Д. Майкова // Вісник НТУ «ХПІ». Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. - 2013. - № 67(2). - С. 126-133.
- 29.Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
- 30.Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 року №2258-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
- 31.Іванюта О. В. Бухгалтерський облік розподілу загальновиробничих витрат виробничих підприємств / О. В. Іванюта, К. І. Самчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2016. - Вип. 2-3. - С. 130-142.
- 32.Інструкція з використання Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, наказ Міністерства фінансів України від 30.10.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

33. Калюга Є.В. Методологія проведення контролю контролюючими органами / Є. В. Калюга // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. - К., 2010. - Вип. 154, ч. 3. - С. 164-169.
34. Коба О. В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу / О. В. Коба, Ю. Ю. Миронова // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 4. - С. 99-103.
35. Коблянська Г.Ю. Звітність підприємств: [навчальний посібник] / Г.Ю. Коблянська. - К.: РВЦ НУБіП України, 2014. – 290 с.
36. Кондраков Н.П. Бухгалтерський облік: [навчальний посібник] / Н.П. Кондраков – М.: ИНФРА-М, 2010. – 560 с.
37. Кондратова І.Г. Основи управлінського обліку: [навч. посібник.] / І. Г. Кондратова. – М.: Фінанси і статистика, 2010. – 160 с.
38. Кондрич В.І. Витрати виробництва: поняття та обліково-економічна сутність / В.І. Кондрич // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. - 2013. - № 1. - С. 102-107.
39. Конституція України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
40. Концептуальна основа фінансової звітності, міжнародний документ № 929_009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
41. Котляров Є. Облік витрат на виготовлення продукції: загальні питання / Є. Котляров, В. Корнилова // Бухгалтерія. – 2014. - № 10. – С. 45-50.
42. Кузнецова С.О. Формування обліково-аналітичного забезпечення калькулювання витрат за етапами життєвого циклу продукту / С. О. Кузнецова, І. О. Тиханська // Облік і фінанси. - 2017. - № 3. - С. 38-45.
43. Кушнір Л. А. Бухгалтерський контроль витрат виробництва / Л. А. Кушнір // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. - 2015. - Вип. 23. - С. 141-149.
44. Лега О. В. Управлінський облік витрат виробництва в умовах автоматизованої обробки інформації / О. В. Лега, Л. В. Яловега // Актуальні проблеми інноваційної економіки. - 2016. - № 2. - С. 75-80.

- 45.Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні. Основи та практика : навч. посіб. для студ. ВНЗ, які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра зі спец. "Облік і аудит" / В. С. Лень, В. В. Гливенко. - 4-те вид. - Т. : Навч. кн. - Богдан, 2012. - 747 с.
- 46.Лень В.С. Фінансовий облік : навч. посіб. / В. С. Лень. - К. : Академія, 2011. - 608 с.
- 47.Маргуліс А.Ш. Калькуляція собівартості в промисловості. / Под ред. проф. А.Ш. Маргуліса. – М., "Фінанси", 2010. – 295 с.
- 48.Мархайчук М.М. Сучасні проблеми автоматизації економічного аналізу в Україні / М.М. Мархайчук, О.В. Шкуренко. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_PNR_2014/Economics/34243.doc.htm
- 49.Матвійчук М. Перспективи розвитку системи контролю витрат виробництва на основі комп'ютеризації / М. Матвійчук // Соціально-економічні проблеми і держава . - 2013. - Вип. 1. - С. 161–168.
- 50.Меренкова Л.О. Фінанси: конспект лекцій / Л.О. Меренкова, В.О. Калишенко; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2010. - 80 с.
- 51.Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, наказ Мінпромполітики від 09.07.07 р. № 373. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 52.Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку, наказ Міністерства фінансів України від 12 грудня 2000 р. № 356 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 53.Миронова Ю. Ю. Необхідність впровадження системи внутрішнього контролю витрат виробництва на промислових підприємствах: теоретичний та методичний аспекти / Ю. Ю. Миронова, Ю. І. Матюшіна, Я. О. Копиця // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 17. - С. 169-172.

54. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів», міжнародний документ № 929_013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
55. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», міжнародний документ № 929_014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
56. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», міжнародний документ № 929_021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
57. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>
58. Мних Є.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш . – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010 . – 412 с.
59. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
60. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: Підручник / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.
61. Оксанич О.Е. Калькуляція собівартості продукції, робіт та послуг: навч. посібник/ О. Е. Оксанич, І. А. Волкова, О. О. Миронова. - К.: ЦУЛ, 2013. - 326 с.
62. Олійник О.В. Проблеми співвідношення і класифікації «методів обліку затрат» і «методів калькулювання» / О.В. Олійник, С.В. Бойко // Вісник ЖДТУ / Економічні науки. – 2013. – № 3. – С. 158-168.

- 63.Офіційний сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
- 64.Палій В.Ф. Управленческий учет / В.Ф. Палій, Р.В. Вил. – М. : ИНФРА – М, 2010. – 480 с.
- 65.Палій В.Ф. Теорія бухгалтерського обліку / В.Ф. Палій, Я.В. Соколов. – М.: Фінанси і статистика, 2010. – 279 с.
- 66.Партин Г.О. Системно-орієнтоване управління витратами промислового підприємства : монографія / Г. О. Партин, А. І. Ясінська; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : ЗУКЦ; Біарп, 2011. - 200 с.
- 67.Петрович Й.М. Стратегічне управління конкурентоспроможністю промислового підприємства: монографія / Й. М. Петрович, О. В. Кривешко, І. О. Ступак ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Й. М. Петровича ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 226 с.
- 68.План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу і зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 року № 1591 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
- 69.Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 70.Подтьолок К.С. Аналіз виробництва як напрям підвищення безпеки підприємства / К.С. Подтьолок // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка . - 2013. - Вип. 2. - С. 155-161.
- 71.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
- 72.Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. №88 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

73. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, наказ Міністерства фінансів України від 02.09. 14 № 879 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
74. Радіонова Н. Й. Аналіз категоріального апарату управління виробничими витратами підприємства / Н. Й. Радіонова // Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. - 2016. - № 4. - С. 59-65.
75. Розум Т.В. Концептуальні засади контролю на виробництві / Т.В. Розум, Я.В. Зоренко, К.І. Савченко, В.М. Скиба // Поліграфія і видавнича справа . - 2012. - № 1. - С. 90-95.
76. Романків І. Я. Особливості бухгалтерського обліку і економічного контролю витрат виробництва / І. Я. Романків // Інноваційна економіка . - 2013. - № 10. - С. 141-147.
77. Савчук В. Activity Based Costing – учет затрат / В. Савчук , И. Троян // Финансовый директор. – 2014. – № 3. – С. 12-17.
78. Сало І.В. Контроль у системі управління: монографія / І.В. Сало.-Суми: ПП Кубраков С.Г., 2013.-166с.
79. Селезньов С.І. Курс бухгалтерського обліку в промисловості. / С.І. Селезньов, А.А. Тарбеев. – М. : Статистика, 2012. – 272 с.
80. Сметанко О.В. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: [навч. посіб.] /О.В. Сметанко, І.С. Шарапова, В.О.Горбачьов, Н.В. Бурдюг, Г.С. Коваленко, О.С. Сорокіна; [за ред.. О.В. Сметанко]. - К.:ЦУЛ, 2013. - 456 с.
81. Соколов О.Ю. Управлінський облік накладних затрат. / О.Ю. Соколов. – М.: Фінанси і статистика, 2010. – 448 с.
82. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. посіб. / В.В. Сопко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. - К., 2008. – 526 с.
83. Сопко В.В. Облік затрат і калькуляція собівартості продукції у промисловості / В.В. Сопко, О.М. Петрик. – К. Техніка, 2008. – 112 с.
84. Струк Н. С. Шляхи вдосконалення обліку виробничих витрат промислового підприємства в умовах застосування концепції ощадливого виробництва / Н.

- С. Струк, О. Ю. Шпак // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2017. - Вип. 2(2). - С. 122-127
85. Сук Л.К. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. / Л.К. Сук, П.Л. Сук. – К.: Знання, 2009. – 507 с.
86. Сук Ф.Я. Облік затрат та калькуляція собівартості сільськогосподарської продукції / Ф.Я. Сук, С.Ш. Шергалієв. – Алма-Ата, «Кайнар», 2012. – 504 с.
87. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. – К., 2010. – 120 с.
88. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: Підручник. – 7-ме вид. допов. і перероб. / Н.М. Ткаченко. – К.: Алерта, 2016. – 928 с.
89. Тринька Л.Я. Економічний аналіз: навчально-методичний посібник / Л.Я. Тринька, О.В. Липчанська. - К.: Алерта, 2013. – 568 с.
90. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерський учет: управленческий аспект / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер // Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 416 с.
91. Хромей В. В. Сучасний стан та методичні основи обліку витрат виробничої діяльності / В. В. Хромей // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 11. - С. 328-332.
92. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. – Вид. 5-те, допов. – Житомир : Рута, 2012. – 608с.
93. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
94. Чумаченко М. Економічна робота на підприємстві та П(С)БО 16 «Витрати» / М. Чумаченко, І Білоусова. - Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 3. - С. 13-16.
95. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. / В.Г. Швець - К.: Знання, 2010. – 535 с.

96. Шквір В. Д. Інформаційні системи і технології в обліку: [навч. посіб.] / В. Д. Шквір, А. Г. Завгородній, О. С. Височан. – Львів : Видавництво університету «Львівська політехніка», 2012. – 412 с.
97. Шумпетер Й. Теория экономического развития: пер. с нем. / Й. Шумпетер; общ. ред. А.Т. Милицкого. – М. : Прогресс, 2011. – 424 с.
98. Cooper R. Measure Costs Right / R. Cooper and R. Kaplan // Harvard Business Review, – 1996. – September-October. Pp. 1-13
99. O'Guin, M. Reischke S. «Customer-Driven Costs Using Activity Based Costing». Working Paper, 1996
100. Schniederjans, Marc J. and Tim Garvin, «Using Analytic Hierarchy Process and Multi-objective Programming for the Selection of Cost Drivers in Activity-based Costing,» European Journal of Operational Research, Vol. 100 (1997), pp. 72-80.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Динаміка операційних витрат підприємств за видами економічної діяльності за 2013-2017 рр., млн. грн. [63]

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Усього, в т.ч.	4245023,7	4361338,6	5849212,3	6386244,4	7645405,4
сільське, лісове та рибне господарство	173150,3	198365,6	307469,1	339758,9	413802,2
промисловість	1528125,7	1545932,8	2116227,4	2332869,4	2704895,4
будівництво	155373,0	167451,9	169240,2	183301,8	229159,5
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1682454,3	1710357,4	2165649,7	2495591,9	3056091,5
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	210985,5	213784,5	330153,5	371017,3	462049,9
тимчасове розміщування й організація харчування	18383,8	19412,0	27256,5	26995,1	32083,0
інформація та телекомунікації	74771,8	81868,5	123165,6	119396,0	132989,9
фінансова та страхова діяльність	103702,0	121644,7	114127,9	78607,0	80561,0
операції з нерухомим майном	59211,6	62637,8	189450,9	121598,5	117667,7
професійна, наукова та технічна діяльність	163954,8	172604,5	208262,8	219374,0	302331,0
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	43879,0	48105,8	66546,5	65361,9	75050,1
освіта	1813,0	418,4	2159,8	2456,9	3027,7
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9347,1	3803,2	12217,1	13978,0	17973,3
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	17073,3	13975,5	13367,7	11906,3	12663,7
надання інших видів послуг	2798,5	976,0	3917,6	4031,4	5059,5

За даними статистики операційні витрати підприємств зросли з 4245023,7 млн. грн. в 2013 р. до 7645405,4 млн. грн. в 2017 р.

Додаток Б

Таблиця Б.1

Класифікація витрат виробництва

Ознаки класифікації	Види витрат		Характеристика
1	2		3
1) по відношенню до об'єкта	Прямі		віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом.
	Не прямі		не можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом.
2) по відношенню витрат до процесу виробництва	Основні		пов'язані з технологічним процесом (витрати на сировину та матеріали, зарплату виробничих робітників).
	Накладні	Виробничі	спрямовані на обслуговування виробничого процесу.
		Не виробничі	на обслуговування управління
3) за впливом обсягу виробництва на рівень витрат	Постійні	Довготривалі	обсяг яких тривалий час не змінюється.
		Програмовані	в тому чи іншому випадку обов'язково понесе підприємство.
		Робітничі	не змінюються при збільшенні або зменшенні масштабів виробництва в короткостроковому періоді.
	Змінні	Пропорційні	змінюються при зміні обсягів виробництва.
		Не пропорційні	не залежать від масштабів виробництва продукції.
4) по визначенню відносин до собівартості продукції	Витрати на виробництво продукції		пов'язані з виробництвом продукції або з придбанням товарів для реалізації.
	Витрати періоду	Періодичні	не включаються до собівартості продукції та запасів і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені.
		Не періодичні	не залежать від періоду, в якому вони здійснені.
5) за видами витрат (економічний зміст)	Витрати на продукцію		використовуються в вітчизняній практиці для аналізу та визначення собівартості окремих видів продукції
	Витрати за статтями калькуляції		
6) за єдністю складу витрат	Одноелементні		складаються з одного елементу витрат
	Комплексні		складаються з кількох економічних елементів.
7) за центрами відповідальності	Регульовані		розмір залежить від менеджера даного центру відповідальності.

Продовження табл. Б.1

1	2	3
	Нерегульовані	не піддаються регулюванню або його здійснювати неефективно
8) за календарним періодом	Поточні	визнаються в період їх здійснення та відображаються в обліку за рахунками витрат.
	Майбутніх періодів	грошові витрати, що були здійснені в даному періоді, але на собівартість продукції будуть віднесені в майбутньому періоді, частинами.
	Майбутні витрати	пов'язані з підготовкою і ходом реалізації перспективних програм випуску продукції або будівництва промислових і житлових об'єктів.
9) за доцільністю витрачання	Ефективні	пов'язані з виробництвом і передбачені технологією та організацією виробництва.
	Не ефективні	невиробничого характеру, які не призводять до отримання доходу.
10) за ступенем узагальнення	Загальні	представляє у вигляді формули, як сума постійних і змінних витрат.
	Середні	розраховуються шляхом ділення загальної суми витрат на відповідну кількість одиниць.
11) за відношенням до виробництва	Виробничі	прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати.
	Невиробничі	пов'язані з основними фондами, які безпосередньо не залежать від процесів виробництва
12) за видами процесів діяльності	Постачальницько-заготівельні	витрати, які здійснює підприємство при постачанні та заготівельні сировини для виробництва.
	Фінансово-збутові	здійснені підприємством на збут виробленої продукції.
	Організаційні	грунтуються на процесі управління діяльністю підприємства, що будується на постійному зіставленні витрат.

Джерело: складено на основі [34]

Додаток В

Таблиця В.1

Характеристика чинної нормативно-правової бази з питань обліку, аналізу та контролю витрат на виробничому підприємстві

№	Найменування нормативного документу	Короткий зміст	Використання у обліково-аналітичному процесі
1	2	3	4
1.	Конституція України /Прийнята 28 червня 1996 року// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Основний Закон України, встановлює права і свободи громадян України	Ст. 42. Кожен має право на здійснення підприємницької діяльності, яка не заборонена законом
2.	Господарський кодекс України, м. Київ 16 січня 2003 року № 436-IV, діє з 1 січня 2004 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Кодекс визначає види і організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності	Використовуємо в питанні характеристики підприємства: його діяльності, обраної фінансової політики
3.	Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-VI// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Основний нормативно-правовий акт цивільного законодавства України, яким регулюються особисті немайнові та майнові відносини, учасниками яких є фізичні та юридичні особи, Держава Україна	Застосовуємо при розгляді питання регулювання немайнових та майнових відносин базового підприємства
4.	Податковий кодекс України, № 2755-VI від 2 грудня 2010 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Кодекс регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів.	Застосовуємо при розгляді системи оподаткування базового підприємства
5.	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" від 16.07.99р. №996-XIV// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні	Використовуємо при вивченні організації та веденні бухгалтерського обліку витрат виробництва продукції
6	Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», наказ МФУ від 07.02.13р. №73 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Визначається мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визначення і розкриття її елементів.	Використовується при розгляді відображення інформації про витрати виробництва в звітності базового підприємства
7	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати», наказ МФУ №318 від	Це Положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському	Використано для визначення та обліку витрат вироб-

Продовження табл. В.1

1	2	3	4
	31.12.99р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності.	ництва на підприємстві
8	Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затвердженні Наказом Мінпромполітики від 09.07.07 р. № 373. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Встановлює порядок формування собівартості продукції (робіт, послуг)	Використовується для обліку та калькулювання витрат виробництва підприємства
9	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, наказ МФУ від 24.05.95 № 88 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Встановлює порядок створення, прийняття і відображення в обліку первинних документів, бухгалтерської звітності	Застосовується при дослідженні питання організації обліку витрат виробництва підприємства
10	Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом МФУ від 29.12.2000 № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua .	Ці Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку спрямовані на узагальнення у регістрах бухгалтерського обліку методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств	Застосовано при проведенні обліку витрат виробництва підприємства
11	План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу і зобов'язань» № 1591 від 09.12.2011 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua	Наведений перелік рахунків, які необхідні для реєстрації бухгалтерської інформації про діяльність господарського суб'єкту	Використовується для складання робочого плану з обліку витрат виробництва продукції
12	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, наказ МФУ № 291 від 30.11.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua .	Ця інструкція встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств	Розглядаються загальні положення даної інструкції

Продовження табл. В.1

1	2	3	4
13	Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09. 14 № 879 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/	Встановлює порядок інвентаризацію активів та зобов'язань на підприємстві	Використовується при проведенні інвентаризації активів та зобов'язань на підприємстві

Таблиця Г.1

Огляд спеціальної літератури з обліку, аналізу та контролю витрат на
виробничому підприємстві

№ п/п	Назва джерела спеціальної літератури, ким і коли видано	Короткий зміст	Використано в роботі
1	2	3	4
1	Балазюк О. Ю. Облік процесу виробництва в системі управління підприємством / О.Ю. Балазюк, А.В. Мисаченко // Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер.: Економічні науки . - 2011. - Вип. 28(1). - С. 175-178.	У статті розглянуто облік процесу виробництва в системі управління підприємством	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства
2	Безверхий К. Організація обліку процесу виробництва на промислових підприємствах / К. Безверхий // Вісник КНТЕУ. - 2013. - № 3. - С. 97-113.	Розглянуто порядок організації обліку процесу виробництва в контексті складання податкової та фінансової звітності промислових підприємств.	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства
3	Грабовецький Б. Є. Стратегічний аналіз в управлінні виробництвом / Б. Є. Грабовецький, А. С. Красівська // Економічний простір . - 2013. - № 76. - С. 187-199.	Розглянуто теоретико-методичні аспекти стратегічного аналізу як основи в управлінні виробництвом.	Використано при розкритті питання аналізу витрат виробництва підприємства
4	Гриппа О. В. Облік витрат виробництва за місцями виникнення та центрами відповідальності / О.В. Гриппа // Економічні науки. Серія: <u>Облік і фінанси</u> . - 2010. - Вип. 7(1). - С. 375-382.	В статті розглянуті та систематизовані погляди вчених щодо сутності та класифікації місць виникнення витрат, центрів витрат і відповідальності, визначені основні принципи обліку витрат виробництва за центрами відповідальності.	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства
5	Дерій В. А. Вітчизняні методи обліку витрат на виробництво: оцінка стану і потенціал застосування / В. А. Дерій // Економічні науки. Серія: <u>Облік і фінанси</u> . - 2010. - Вип. 7(1). - С. 415-424.	У статті досліджено поняття, класифікаційні ознаки і стан розвитку традиційних для вітчизняних підприємств методів обліку витрат на виробництво	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4
6	Дуляба Н. І. Сутність, роль та значення показника собівартості продукції в управлінні виробництвом/ Н. І. Дуляба, Т. А. Ільницька // Науковий вісник НЛТУ України . - 2013. - Вип. 23.16. - С. 217-222.	Досліджено сутність поняття "собівартість", з'ясовано місце собівартості в економічному механізмі господарювання, виділено основні види собівартості підприємства	Використано при розкритті питання сутності витрат виробництва
7	Іванюта О. В. Бухгалтерський облік розподілу загальновиробничих витрат виробничих підприємств / О. В. Іванюта, К. І. Самчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. - 2016. - Вип. 2-3. - С. 130-142.	У статті розкриваються теоретичні та практичні аспекти обліку розподілу загальновиробничих витрат виробничих підприємств	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства
8	Кондрич В. І. Витрати виробництва: поняття та обліково-економічна сутність / В.І. Кондрич // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки . - 2013. - № 1. - С. 102-107.	Визначено основні поняття та обліково-економічну сутність витрати виробництва. Розглянуто спільні та відмінні риси понять «витрати» і «затрати»	Використано при розкритті питання сутності витрат виробництва
9	Кушнір Л. А. Бухгалтерський контроль витрат виробництва / Л. А. Кушнір // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. - 2015. - Вип. 23. - С. 141-149.	Стаття присвячена бухгалтерському контролю витрат виробництва	Використано при розкритті питання контролю витрат виробництва
10	Матвійчук М. Перспективи розвитку системи контролю витрат виробництва на основі комп'ютеризації	В статті обґрунтовано доцільність розвитку системи контролю витрат на виробництво готової продукції для забезпечення їхньої оптимізації.	Використано при розкритті питання контролю витрат виробництва
11	Миронова Ю. Ю. Необхідність впровадження системи внутрішнього контролю витрат виробництва на промислових підприємствах: теоретичний та методичний аспекти / Ю. Ю. Миронова, Ю. І. Матюшина, Я. О. Копиця // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 17. - С.	У статті розкриваються теоретичні та методичні аспекти впровадження системи внутрішнього контролю витрат виробництва на промислових підприємствах	Використано при розкритті питання контролю витрат виробництва

169-172.		

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4
12	Романків І. Я. Особливості бухгалтерського обліку і економічного контролю витрат виробництва / І. Я. Романків // Інноваційна економіка . - 2013. - № 10. - С. 141-147.	В статті обґрунтовано теоретичні підходи і практичні пропозиції щодо удосконалення обліку і економічного контролю витрат виробництва	Використано при розкритті питання обліку та контролю витрат виробництва підприємства
13	Труфіна Ж.С. Внутрішній контроль, як один з механізмів формування управління витратами виробництва / Ж.С. Труфіна // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки . - 2013. - Вип. 2. - С. 327-331.	В статті аналізуються сучасні засоби внутрішнього контролю, як одного з механізмів формування управління витратами виробництва	Використано при розкритті питання контролю витрат виробництва
14	Хромей В. В. Сучасний стан та методичні основи обліку витрат виробничої діяльності / В. В. Хромей // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. - 2015. - Вип. 11. - С. 328-332.	В статті обґрунтовано методичні основи обліку витрат виробничої діяльності	Використано при розкритті питання обліку витрат виробництва підприємства

Наказ про облікову політику ТОВ «Техно-Базіс»
01 жовтня 2013 р.

м.Київ

Керуючись Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. №996-XIV (далі - Закон про бухгалтерський облік), затвердженими Міністерством Фінансів України положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО), інструкціями та іншими нормативними актами, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, виконуючи вимоги, передбачені Статутом, та з метою забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності на ТОВ «Техно-Базіс» (далі за текстом – "Підприємство") застосовуються наступні положення.

Облікова політика ТОВ «Техно-Базіс»

1. Загальні положення

Облікова політика прийнята підприємством як методика ведення бухгалтерського обліку, яка ґрунтується на:

- прийнятих в Україні принципах складання фінансової звітності і забезпечення критеріїв її якості;
- вимогах Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інструкцій, і рекомендацій по застосуванню стандартів обліку, розроблених Мінфіном України, а також нормативних документів, затверджених, Статуправлінням, Податковою адміністрацією України;
- галузевих інструкціях , розроблених галузовими міністерствами і відомствами.

2. Завдання цього документу:

- розкриття для користувачів фінансової звітності , методики її підготовки і оцінки статей балансу;
- забезпечення формування повної, достовірної інформації про господарські процеси і результатах діяльності підприємства;

Організація бухгалтерського обліку.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, документообігу, вибору форми і методики ведення бухгалтерського обліку, штату бухгалтерії, за забезпечення взаємозв'язку бухгалтерії з іншими підрозділами підприємства і виконання вимог головного бухгалтера всіма структурними підрозділами, в частині ведення бухгалтерського обліку і контролю несе керівник підприємства.

Головний бухгалтер забезпечує:

- дотримання законодавчих і нормативних вимог по складанню правдивої і своєчасної фінансової звітності;
- виконання даної Облікової політики підприємства і всієї процедури ведення бухгалтерського обліку;
- дотримання всіма службами підприємства правомірних вимог по дотриманню порядку оформленні прийняття до обліку первинних документів, дотримання облікової і звітної дисципліни.

2.1 Бухгалтерський облік

2.1.1 Вести бухгалтерський облік на Підприємстві згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. №996-XIV (далі - Закон про бухгалтерський облік), та затвердженими Міністерством Фінансів України положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (далі - П(С)БО).

2.1.2. Облікова політика підприємства будується з використанням наступних принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності: автономність; обачність (обережність); повне висвітлення (відображення); послідовність; безперервність; нарахування і відповідність доходів і витрат; превалювання (перевага) сутності над формою;

історична (фактична) собівартість; єдиний грошовий вимірник; періодичність.

2.1.3. Облікову політику застосовувати таким чином, щоб фінансові звіти повністю узгоджувались з вимогами Закону про бухгалтерський облік та кожного конкретного П(С)БО. Застосовувати перед усім ті підходи та методи для ведення бухгалтерського обліку і надання інформації в фінансових звітах, які передбачені П(С)БО і найбільш адаптовані до діяльності підприємства.

2.1.4. Згідно з НП(С)БО 1 ведення бухгалтерського обліку та складання фінансових звітів (крім Звіту про рух грошових коштів) проводити згідно принципу нарахування так, щоб результати операцій та інших подій відображались в облікових регістрах і фінансових звітах тоді, коли вони мали місце, а не тоді, коли підприємство отримує чи сплачує кошти.

2.1.5. Доходи в Звіті про фінансові результати відображати в тому періоді, коли вони були зароблені, а витрати - на основі відповідності цим доходам, що забезпечить визначення фінансового результату звітного періоду співставленням доходів звітного періоду з витратами, здійсненими для отримання цих доходів.

2.1.6. При складанні фінансових звітів визначити величину суттєвості статті в розмірі 1 тис. грн.

2.1.7. Використовувати на Підприємстві автоматизовану форму ведення обліку із застосуванням бухгалтерської програми 1С: Бухгалтерія 7.7.

Техніка і форми бухгалтерського обліку.

Для накопичення та групування прийнятої до обліку інформації підприємство використовує регістри обліку, пристосовані до властивостей господарських операцій на підприємстві з використанням комп'ютерних програм.

2.2. Податковий облік

2.2.1. Вести податковий облік та подавати податкову звітність згідно із законодавством України.

2.2.2. Накопичення даних про валові витрати і валові доходи для цілей обчислення оподаткованого прибутку здійснюється у бухгалтерській програмі на підставі первинних облікових документів, що фіксують здійснення господарських операцій, відповідно до положень Податкового Кодексу України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами та доповненнями).

3. Первинна документація.

Підприємство використовує типові форми бухгалтерського обліку (взагалі), галузеві, спеціальні, що відповідають властивостям виробничої діяльності підприємства.

3.1. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо - безпосередньо після її закінчення. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

3.2. Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати такі обов'язкові реквізити:

- назву документа (форми);
- дату і місце складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції (в т.ч. факсимільний підпис).

3.3. Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в регістрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку. Операції в іноземній валюті відображаються також у валюті

розрахунків та платежів по кожній іноземній валюті окремо.

3.4. Дані аналітичних рахунків повинні бути тотожні відповідним рахункам синтетичного обліку на перше число кожного місяця.

3.5. Регістри бухгалтерського обліку повинні мати назву, період реєстрації господарських операцій, прізвища і підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати осіб, які брали участь у їх складанні.

3.6. Господарські операції повинні бути відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені.

3.7. Для додання юридичної чинності і доказовості документам на машинних носіях варто керуватися ДСТ 6.10.4-84 "Уніфіковані системи документації. Додання юридичної чинності документам на машинному носії і роздруківці, створеним засобами обчислювальної техніки. Основні положення", згідно з яким організація - автор документа на машинному носії створює реєстр кодів осіб, відповідальних за здійснення господарських операцій і правильність їхнього оформлення. Підпис особи, що склала документ на машинному носії, виконується у вигляді паролю чи іншим способом авторизації, що дає можливість однозначно ідентифікувати осіб, що дозволили і здійснюють господарську операцію.

3.8. Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах і регістрах бухгалтерського обліку та забезпечує їх належне зберігання протягом встановленого строку.

3.9. Даним Положенням затверджено графік документообігу згідно Додатку №1 цього положення

3.10. У Додатку 2 відображено взаємозв'язок бухгалтерії з іншими підрозділами підприємства.

3.9. Перелік осіб, уповноважених підписувати первинні документи, наведено в Додатку 3. Зазначені в Додатку 3 особи несуть відповідальність за достовірність таких документів та своєчасність їх складання.

4.Методика ведення бухгалтерського обліку.

4.1 Основні засоби

4.1.1. Для цілей бухгалтерського та податкового обліку основні засоби класифікувати за групами, наведеними в Додатку 4. В ньому затверджено і мінімальні строки корисного використання основних засобів та інших малоцінних необоротних активів:

4.1.2. До основних засобів відносити матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) та вартість яких перевищує - 6000 гривень.

4.1.3. До складу малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) відносити матеріальні цінності, що призначаються для використання у господарській діяльності протягом періоду, який більше одного року з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких не перевищує 1000 гривень.

4.1.4. Об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена.

4.1.5. Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Одиницею обліку основних засобів є об'єкт основних засобів.

Первісна вартість об'єкта основних засобів складається із наступних витрат:

- сум, які підприємство платить постачальникам активів і підрядним організаціям за виконані будівельно-монтажні роботи;
- реєстраційні збори, державного мита, суми ввізного мита;
- витрат по страхуванню ризиків доставки основних засобів;
- витрати на доставку, установку, монтаж, наладку інші витрати безпосередньо

пов'язанні з доведенням основних засобів до стану, в якому вони придатні для використання в виробництві.

Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат зв'язаних з поліпшенням об'єкту (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція і т.п., що приводить до збільшення майбутніх економічних вигод.) Первісна (переоцінена) вартість основних засобів може бути збільшена на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням та ремонтом об'єкта, визначену у порядку, встановленому податковим законодавством.

Первісна вартість основних засобів зменшується в зв'язку з ліквідацією основних засобів, їх реалізацією. Витрати, що проводяться для нормального функціонування об'єкту основних засобів включаються в склад витрат підприємства.

4.1.6. Амортизація основних засобів та інших необоротних матеріальних активів здійснюється прямолінійним методом із застосуванням мінімально допустимих строків, встановлених у Додатку 3, для кожного об'єкта основних засобів,

4.1.7. Ліквідаційну вартість об'єктів основних засобів розраховувати на дату введення в експлуатацію.

4.1.8. Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) і бібліотечних фондів нараховується в першому місяці використання об'єкта у розмірі 100 відсотків його вартості.

4.1.9. Підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт.

4.1.10. Переоцінка основних засобів тієї групи, об'єкти якої вже зазнали переоцінки, надалі має проводитися з такою регулярністю, щоб їх залишкова вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості.

4.1.11. Первісна (переоцінена) вартість об'єкта основних засобів може бути збільшена на суму індексації, проведеної у порядку, встановленому податковим законодавством

4.1.12. Якщо у первинних документах, якими оформлюється придбання (виготовлення) основних засобів чи введення їх в експлуатацію безпосередньо не зазначається мета використання основного засобу (виробниче чи невиробниче використання), вважати, що основний засіб призначається для виробничого використання.

4.1.13. У протилежному разі, якщо основний засіб призначається для невиробничого використання, про це обов'язково повинно бути зазначено у первинних документах, якими оформлюється придбання, виготовлення чи введення в експлуатацію таких невиробничих основних засобів.

Відповідальність за правильне визначення виробничого чи невиробничого використання основних засобів покладається на постійну діючу комісію по введенню в експлуатацію, списанню та відчуженню основних засобів, яка створюється наказом керівника підприємства.

4.2. Нематеріальні активи

4.2.1. Нематеріальні активи це активи, що не мають матеріальної форми і використовуються підприємством в термін більше року.

Бухгалтерський та податковий облік ведеться по групам та згідно мінімальних строків корисного використання, наведених у Додатку 5:

4.2.2 Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображати в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена.

4.2.3 Нематеріальний актив, отриманий в результаті розробки, слід відображати в балансі за умов, якщо підприємство має:

- намір, технічну можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до

стану, у якому він придатний для реалізації або використання;

- можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу;

- інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу.

4.2.4. Якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям визнання, то витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом.

4.2.5. Не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені:

- витрати на дослідження;
- витрати на підготовку і перепідготовку кадрів;
- витрати на рекламу та просування продукції на ринку;
- витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємства або його частини;
- витрати на підвищення ділової репутації підприємства, вартість видань і витрати на створення торгових марок (товарних знаків).

4.2.6. Придбані (створені) нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю

Вартість нематеріального активу складається із ціни покупки і інших витрат необхідних для доведення нематеріального активу до стану в якому він може використовуватись по призначенню. Первісна вартість нематеріального активу збільшується на суму витрат зв'язаних із поліпшенням нематеріальних активів і збільшенням терміну їх придатності. Витрати зв'язані для підтримки об'єкту в придатному стані відносяться на витрати підприємства.

4.2.7. Нарахування амортизації нематеріальних активів здійснюється протягом строку їх корисного використання, який встановлюється при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), але не більше 20 років. Строк **корисного використання встановлюється** окремо для кожного нематеріального активу.

4.2.8. При визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів слід ураховувати: строки корисного використання подібних активів; моральний знос, що передбачається; правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання та інші фактори.

4.2.9. Амортизація нематеріального активу нараховується із застосуванням прямолінійного методу.

4.2.10. Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому нематеріальний актив став придатним для використання. Суму нарахованої амортизації підприємства відображають збільшенням суми витрат підприємства і накопиченої амортизації нематеріальних активів.

4.2.11. Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття нематеріального активу.

4.2.12. Нарахування амортизації відбувається в термін їх корисного використання, але не більше 20 років. Термін корисного використання нематеріального активу та метод його амортизації переглядаються в кінці звітного року, якщо в наступному періоді очікуються зміни строку корисного використання активу або зміни умов отримання майбутніх економічних вигод.

11.13. Амортизація нематеріального активу нараховується, виходячи з нового методу нарахування амортизації і строку використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем змін.

Переоцінка нематеріальних активів проводиться по справедливій вартості на дату балансу тих нематеріальних активів по яких присутній активний ринок. Сума до оцінки нематеріальних активів знаходить своє відображення в складі додаткового капіталу, сума

уцінки - в складі витрат звітнього періоду.

4.3. Запаси

Одиницею бухгалтерського обліку запасів визнавати їх найменування.

Запаси визнавати активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.

Первісну вартість запасів, придбаних за плату визначати по собівартості запасів згідно з П(С)БО 9.

Первісну вартість запасів, виготовлених власними силами підприємства, визначати згідно з П(С)БО 16.

Запаси відображати в бухгалтерському обліку по первісній вартості. При відпуску запасів у виробництво, продажу чи іншому вибутті їх оцінку здійснювати по методу ФІФО.

Запаси, які не приносять підприємству економічних вигод в майбутньому, визнавати неліквідними і списувати в бухгалтерському обліку, а при складанні фінансової звітності не відображати в балансі, а враховувати на окремому субрахунку позабалансового рахунку 07.

Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів, що передані в експлуатацію, виключається зі складу активів (списується з балансу із нарахуванням зносу в розмірі 100% при передачі їх в експлуатацію) з подальшою організацією оперативного кількісного обліку таких предметів за місцями експлуатації і відповідними матеріально-відповідальними особами протягом строку їх фактичного використання (до моменту їх повної ліквідації, списання з балансу). Малоцінні і швидкозношувані предмети вартістю до 100 грн. за одиницю при передачі їх в експлуатацію за балансом не враховуються (окрім приладів обліку та спецодягу).

Запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Сума транспортно-заготівельних витрат, що узагальнюється на окремому субрахунку "Транспортно-заготівельні витрати" щомісячно розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітнього місяця і сумою запасів, що вибули (використані, реалізовані, безоплатно передані тощо) за звітний місяць, у порядку, передбаченому П(С)БО 9.

При вибутті запасів, оцінка проводиться по методу (ФІФО) вартості перших по часу надходження.

4.3.12. Вибуття запасів в проводиться по цінах продажі.

4.4 Дебіторська заборгованість

Дебіторську заборгованість визнавати активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її можливо достовірно визначити. В балансі дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги, визнавати по чистій вартості, що дорівнює сумі дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Величина сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокова дебіторська заборгованість – це заборгованість, яка виникає в ході нормального операційного циклу і буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Сумнівна заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Розмір сумівної та безнадійної заборгованості визначається виходячи із платіжної можливості окремих дебіторів.

Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату.

Величина резерву визначається із застосуванням абсолютної суми сумнівної заборгованості

Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено, у разі визнання її безнадійною списується з балансу з відображенням у складі інших операційних витрат.

Частина довгострокової дебіторської заборгованості, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, відображається на ту саму дату в складі поточної дебіторської заборгованості.

Зобов'язання

4.5.1. Зобов'язання (обов'язок чи відповідальність діяти певним чином) визнавати лише тоді, коли актив отриманий, або коли підприємство має безвідмовну угоду придбати актив.

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

Зобов'язання в цілях бухгалтерського обліку діляться на: довгострокові; поточні; забезпечення; доходи майбутніх періодів.

Поточні зобов'язання включають кредити банків, короткострокові векселя видані, кредиторську заборгованість за товари, послуги, розрахунки по отриманим авансам, розрахунки з бюджетом, розрахунки по страхуванню, по оплаті праці.

Поточні зобов'язання відображаються в балансі по сумі погашення. Забезпечення формуються для забезпечення майбутніх витрат на виплату відпусток, трат матеріальних цінностей.

Зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, слід розглядати як довгострокове зобов'язання, якщо первісний термін погашення був більше ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

Довгострокове зобов'язання за кредитною угодою (якщо угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у разі порушення певних умов, пов'язаних з фінансовим станом позичальника), умови якої порушені, вважається довгостроковим, якщо:

- позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;
- не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання.

Поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення.

На підприємстві створюються наступні види резервів:

Резерв трат сировини у цеху виноматеріалів та ферментації;

Резерв відпускних;

Резерв за контрактами, судовими позовами.

Нарахування резерву трат виноматеріалів проводиться за рахунок собівартості продукції

Відрахування в резерв відпускних проводиться в сумі, яка обчислюється з кількості днів невикористаної відпустки по кожному працівнику на середньоденний заробіток, розрахований згідно законодавства. В суму резерву включено і величину єдиного соціального внесу, нарахованого на всі дні невикористаної відпустки згідно норм права.

Забезпечення (резерви) на а додаткове пенсійне забезпечення, на виконання гарантійних зобов'язань, на реструктуризацію, не створювати.

Витрати

4.6.1. Витрати в бухгалтерському обліку відображаються одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені.

4.6.2. Не визнаються витратами і не включаються до звіту про фінансові результати: платежі за договорами комісій, агентськими угодами; попередня оплата товарів (робіт, послуг); погашення одержаних позик; витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу.

4.6.3. Податок на прибуток визнаються витратами згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №17 «Податок на прибуток».

Доходи

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами: дохід від реалізації товарів; інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи.

Признання доходів від реалізації товарів відбувається при умові: відвантаження товарів; отримання товарів покупцем; вірогідності оплати.

Не признаються доходами такі надходження: суми податку на додану вартість, і інших платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету; сума попередньої оплати; надходження від первинного розміщення цінних паперів.

Дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається, виходячи зі ступеню завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.

Оцінка ступеня завершеності операції з надання послуг проводиться визначенням виконаної роботи.

Отримане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, в яких були зазанані витрати, пов'язані з виконанням умов щодо такого фінансування.

Дохід, який виникає в результаті використання активів іншими сторонами, визнається у вигляді роялті та дивідендів, якщо: імовірно надходження економічних вигод; дохід може бути достовірно оцінений.

Роялті визнаються за принципом нарахування, дивіденди визнаються у періоді прийняття рішення про їх виплату.

Сума доходу за бартерними контрактами визначається за справедливою вартістю активів, робіт, послуг, що одержані

Інвентаризація

1. Проводити інвентаризацію активів і зобов'язань відповідно до ст. 10 Закону про бухгалтерський облік та інших нормативних документів.

2. Склад постійно діючої інвентаризаційної комісії встановлюється Наказом керівника.

3. Проводити інвентаризацію активів і зобов'язань згідно наступного графіку:

- інвентаризація товарних складів проводиться один раз в рік станом на 01.10.,
- інвентаризація основних фондів - 01.11.,
- інвентаризація каси – кожен місяць.

4. У всіх інших випадках об'єкти і періодичність проведення інвентаризації визначаються керівником чи власниками підприємства на підставі чинного законодавства.

4.7. Операційна оренда

Об'єкт операційної оренди відображається в бухгалтерському обліку на за балансовому рахунку по вартості вказаній в угоді.

Витрати на поліпшення об'єкта оренди відображаються як капітальні інвестиції в складі інших необоротних активів.

Плата за використання об'єкту оренди признається витратами.

Дохід від операційної оренди признається іншим операційним доходом звітного періоду.

4.8. Інші активи та зобов'язання

Фінансові інвестиції оцінюються і відображаються в бухгалтерському обліку по собівартості. Собівартість складається із ціни покупки, митних зборів і інших витрат безпосередньо зв'язаних з покупкою інвестицій. Фінансові інвестиції на дату балансу враховуються по справедливій вартості, сума збільшення, зменшення балансової вартості показується в складі доходів чи витрат відповідно.

Розрахунок курсових різниць по монетарним статтям в іноземній валюті проводиться на дату проведення розрахунків і на дату балансу. (монетарні статті – це статті про грошові кошти), (немонетарні статті – це статті інші, ніж монетарні).

Поточний податок на прибуток і відстрочений податок на прибуток (Відстрочені податкові зобов'язання, відстрочені податкові активи) визнаються витратами або доходом. Поточний податок на прибуток визнається зобов'язанням у сумі ,що підлягає сплаті. Перевищення сплаченої суми податку на прибуток над сумою, що підлягає сплаті, визнається дебіторською заборгованістю.

Відстрочене податкове зобов'язання визнається у разі наявності тимчасових податкових різниць, що підлягають оподаткуванню.

Відстрочений податковий актив визнається в разі виникнення тимчасових податкових різниць, що підлягають вирахуванню, якщо очікується отримання податкового прибутку , з яким пов'язані ці тимчасові різниці.

Відстрочене податкове зобов'язання та відстрочений податковий актив розраховується за ставками ,що діятимуть протягом періоду, у якому будуть здійснюватися реалізація або використання активу та погашення зобов'язання.

Відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи відображаються в балансі окремими статтями довгострокових зобов'язань і оборотних активів.

Приклади податкових різниць: суми виданих авансів; витрати майбутніх періодів; позитивна різниця вартості основних засобів в бухгалтерському та податковому обліку.

Добуток тимчасових різниць і ставки податку на прибуток є відстроченим податковим зобов'язанням.

Приклади тимчасових податкових різниць, що в добутку із ставкою податку на прибуток складають відстрочений податковий актив: суми авансів отриманих; доходи майбутніх періодів; від'ємна різниця вартості виробничих фондів в бухгалтерському і податковому обліку.

Потім проводиться згортання відстрочених податкових активів і зобов'язань і відображається в балансі щось одне, чи відстрочені податкові зобов'язання , чи відстрочений податковий актив.

Виправлення помилок, допущених при складанні фінансових звітів у попередніх роках, здійснюється шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду, якщо такі помилки впливають на величину нерозподіленого прибутку.

Облікова оцінка може переглядатися , якщо змінюються обставини, на яких відбувалася оцінка, або отримана додаткова інформація.

Наслідки зміни в облікових оцінках слід включати до тієї статті звіту про фінансові результати, яка раніше застосовувалась для відображення доходів або витрат, пов'язаних з

об'єктом такої оцінки.

Облікова політика вступає в дію відповідним наказом керівника підприємства. Зміни в обліковій політиці повинні бути обґрунтованими, оформлені наказом і доведені до користувачів звітності. Наслідки змін облікової політики, не пов'язаних із змінами Законодавства України, повинні бути оцінені в вартісному показникові і відображені в звітності шляхом:

- коригування залишку нерозподіленого прибутку на початок звітного періоду;
- повторного відображення відповідної порівняльної інформації відносно попередніх звітних періодів;
- застосування інших вимог в відповідності з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №6 "Виправлення помилок і зміни в фінансових звітах".

Облікова політика може змінюватися тільки, якщо змінюються статутні вимоги, вимоги органу, який затверджує положення (стандарт) бухгалтерського обліку, або, якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Не вважаються зміною облікової політики встановлення облікової політики для:

- подій або операцій, які відрізняються за змістом від попередніх операцій або подій;
- подій або операцій які не відбувалися раніше.

Події після балансу можуть вимагати коригування певних статей. Коригування активів і зобов'язань здійснюється шляхом сторнування або додаткових записів в обліку звітного періоду, які відображають уточнення оцінки відповідних статей внаслідок подій після дати балансу.

Якщо події після балансу свідчать про наміри підприємства припинити діяльність або про неможливість її продовження, то фінансова звітність складається без застосування принципу безперервної діяльності.

Затвердити перелік осіб, уповноважених отримувати товарно-матеріальні цінності від імені підприємства, наведено в Додатку 8 до цього наказу

5. Заключні положення

1. Загальний контроль за виконанням вимог Положення залишаю за собою.
2. Безпосередній контроль за виконанням вимог Положення покладається на головного бухгалтера Підприємства.
3. У випадку зміни норм чинного законодавства щодо питань, які передбачені Положенням, перевагу мають норми законодавства. У такому разі у Положення повинні бути внесені відповідні зміни.
4. Внесення змін до даного Положення у зв'язку із зміною законодавства чи вступом у дію нових П(С)БО здійснюється шляхом викладення Положення у новій редакції та затвердження Наказом по Підприємству.

Додаток Е

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2017 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3962	3830
первісна вартість	1001	4561	4568
накопичена амортизація	1002	599	738
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6106	6014
Основні засоби	1010	113089	119440
первісна вартість	1011	421818	2457830
знос	1012	308729	2338390
Інвестиційна нерухомість	1015	130	127
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	433	470
Відстрочені податкові активи	1045	738	540
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	124458	130421
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	86690	64536
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	70536	99695
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	319	159
з бюджетом	1135	14	2773
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	2729
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	764	949
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	198	3538
Витрати майбутніх періодів	1170	119	86
Інші оборотні активи	1190	555	31
Усього за розділом II	1195	115846	139499
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	240304	269920

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72635	72635
Капітал у дооцінках	1405	46540	48984
Додатковий капітал	1410	17061	19517
Резервний капітал	1415	1997	2306
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	15226	19787
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	153459	163229
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520	139	138
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	139	138
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	17898	22200
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	63515	75668
розрахунками з бюджетом	1620	1222	3218
у тому числі з податку на прибуток	1621	20	0
розрахунками зі страхування	1625	1267	1785
розрахунками з оплати праці	1630	2630	3544
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	175	138
Усього за розділом III	1695	86706	106553
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	240304	269920

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток Ж

Підприємство	ТОВ «Техно-Базіс»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2017 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	292287	266018
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	240150	218707
Валовий: прибуток	2090	52137	47311
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	1866	3390
Адміністративні витрати	2130	33366	30277
Витрати на збут	2150	606	527
Інші операційні витрати	2180	6803	7199
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	13228	12698
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	72	117
Фінансові витрати	2250	2576	1377
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	520	186
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	10204	11252
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	4018	4772
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	6186	6480
збиток	2355		
ІІ. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	6186	6480
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	151477	143643
Витрати на оплату праці	2505	61896	64104
Відрахування на соціальні заходи	2510	23634	24613
Амортизація	2515	7932	6491
Інші операційні витрати	2520	18093	17056
Разом	2550	263032	255907
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток 3

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2016 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3710	3962
первісна вартість	1001	4178	4561
накопичена амортизація	1002	(468)	599
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6156	6106
Основні засоби	1010	100243	113089
первісна вартість	1011	382721	421818
знос	1012	(282478)	308729
Інвестиційна нерухомість	1015	133	130
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	433	433
Відстрочені податкові активи	1045	355	738
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	111030	124458
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	48362	86690
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	19359	70536
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1955	319
з бюджетом	1135	4	14
у тому числі з податку на прибуток	1136		0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	267	764
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	4252	198
Витрати майбутніх періодів	1170	63	119
Інші оборотні активи	1190	1005	555
Усього за розділом II	1195	75267	115846
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	186297	240304

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72635	72635
Капітал у дооцінках	1405	37107	46540
Додатковий капітал	1410	17061	17061
Резервний капітал	1415	1673	1997
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	11613	15226
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	140089	153459
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520	61	139
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	61	139
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		17898
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	35408	63515
розрахунками з бюджетом	1620	2131	1222
у тому числі з податку на прибуток	1621	18	20
розрахунками зі страхування	1625	1365	1267
розрахунками з оплати праці	1630	2389	2630
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	4854	175
Усього за розділом III	1695	46147	86706
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1700	186297	240304

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток И

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2016 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	266018	244687
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	218707	205509
Валовий: прибуток	2090	47311	39178
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	3390	5740
Адміністративні витрати	2130	30277	27930
Витрати на збут	2150	527	632
Інші операційні витрати	2180	7199	9206
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	12698	7150
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	117	218
Фінансові витрати	2250	1377	459
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	186	129
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	11252	6780
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	4772	2446
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	6480	4334
збиток	2355		
ІІ. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	6480	4334
ІІІ. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	143643	151465
Витрати на оплату праці	2505	64104	57551
Відрахування на соціальні заходи	2510	24613	22010
Амортизація	2515	6491	5672
Інші операційні витрати	2520	17056	13697
Разом	2550	255907	250395
ІV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток К

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2015 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3175	3710
первісна вартість	1001	3568	4178
накопичена амортизація	1002	(393)	(468)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	6072	6156
Основні засоби	1010	96317	100243
первісна вартість	1011	374094	382721
знос	1012	(277777)	(282478)
Інвестиційна нерухомість	1015	135	133
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		433
Відстрочені податкові активи	1045		355
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	105699	111030
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	33102	48362
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	18286	19359
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	475	1955
з бюджетом	1135	4	4
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	628	267
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	8562	4252
Витрати майбутніх періодів	1170	116	63
Інші оборотні активи	1190		1005
Усього за розділом II	1195	61173	75267
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	166872	186297

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72635	72635
Капітал у дооцінках	1405		37107
Додатковий капітал	1410	39019	17061
Резервний капітал	1415	1376	1673
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	8680	11613
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	121710	140089
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	11598	
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520	47	61
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	11645	61
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	28142	35408
розрахунками з бюджетом	1620	1976	2131
у тому числі з податку на прибуток	1621		18
розрахунками зі страхування	1625	994	1365
розрахунками з оплати праці	1630	2092	2389
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	313	4854
Усього за розділом III	1695	33517	46147
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	166872	186297

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток Л

Підприємство	ТОВ «Техно-Базіс»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2015 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	244687	183808
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	205509	154248
Валовий: прибуток	2090	39178	29560
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	5740	3419
Адміністративні витрати	2130	27930	18965
Витрати на збут	2150	632	417
Інші операційні витрати	2180	9206	5225
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	7150	8372
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	218	47
Фінансові витрати	2250	459	246
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	129	547
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	6780	7626
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	2446	3301
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4334	4325
збиток	2355		
ІІ. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	4334	4325
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	151465	102167
Витрати на оплату праці	2505	57551	42100
Відрахування на соціальні заходи	2510	22010	16134
Амортизація	2515	5672	5420
Інші операційні витрати	2520	13697	9705
Разом	2550	250395	175526
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток М

Підприємство	ТОВ «Техно-Базіс»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2014 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3463	3175
первісна вартість	1001	3722	3568
накопичена амортизація	1002	(259)	(393)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5938	6072
Основні засоби	1010	102323	96317
первісна вартість	1011	370876	374094
знос	1012	(268553)	(277777)
Інвестиційна нерухомість	1015		135
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	111724	105699
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	30598	33102
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	10723	18286
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	327	475
з бюджетом	1135	1	4
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	385	628
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	2215	8562
Витрати майбутніх періодів	1170	13	116
Інші оборотні активи	1190	120	
Усього за розділом II	1195	44382	61173
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	156106	166872

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72635	72635
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	38845	39019
Резервний капітал	1415	1157	1376
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	5396	8680
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	118033	121710
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	12904	11598
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520	12	47
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	12916	11645
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	6000	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	14401	28142
розрахунками з бюджетом	1620	1071	1976
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	869	994
розрахунками з оплати праці	1630	2364	2092
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	452	313
Усього за розділом III	1695	25157	33517
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1700		
	1900	156106	166872

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток Н

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2014 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	183808	156070
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	154248	124107
Валовий: прибуток	2090	29560	31963
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	3419	6347
Адміністративні витрати	2130	18965	17867
Витрати на збут	2150	417	1487
Інші операційні витрати	2180	5225	9692
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	8372	9264
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	47	200
Фінансові витрати	2250	246	501
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	547	192
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	7626	8771
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	3301	2158
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4325	6613
збиток	2355		
ІІ. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		

Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	4325	6613
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	102167	81374
Витрати на оплату праці	2505	42100	43452
Відрахування на соціальні заходи	2510	16134	16791
Амортизація	2515	5420	5348
Інші операційні витрати	2520	9705	13282
Разом	2550	175526	160247
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток II

Підприємство	ТОВ «Техно-Базис»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31 грудня 2013 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи		3587	
Нематеріальні активи	1000		3463
первісна вартість	1001	3794	3722
накопичена амортизація	1002	(207)	(259)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5950	5938
Основні засоби	1010	98711	102323
первісна вартість	1011	362538	370876
знос	1012	(263827)	(268553)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	108248	111724
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	20267	30598
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	10447	10723
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2031	327
з бюджетом	1135	243	1
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	307	385
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	1286	2215
Витрати майбутніх періодів	1170	92	13
Інші оборотні активи	1190	276	120
Усього за розділом II	1195	34949	44382
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	143197	156106

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	72635	72635
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	33732	38845
Резервний капітал	1415	826	1157
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3060	5396
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом I	1495	110253	118033
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	13943	12904
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520	3	12
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	13946	12916
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	3500	6000
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	9183	14401
розрахунками з бюджетом	1620	2016	1071
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	1272	869
розрахунками з оплати праці	1630	2856	2364
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	171	452
Усього за розділом III	1695	18998	25157
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	143197	156106

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток Р

Підприємство	ТОВ «Техно-Базіс»	за ЄДРПОУ	38914676
Територія	м. Київ	за КОАТУУ	8033800000
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240
Вид діяльності	Виробництво радіаторів і котлів центрального опалення	за КВЕД	25.21
Одиниця виміру	тис. грн.		
Адреса:	04114, м.Київ, Оболонський район, вул. Пріорська, буд. 21		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2013 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	156070	133531
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	124107	107796
Валовий: прибуток	2090	31963	25735
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	6347	6207
Адміністративні витрати	2130	17867	15354
Витрати на збут	2150	1487	1172
Інші операційні витрати	2180	9692	8842
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	9264	6574
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	200	192
Фінансові витрати	2250	501	152
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	192	30
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	8771	6588
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	2158	1944
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	6613	4644
збиток	2355		
II. СУКУПНИЙ ДОХІД			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		

Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	6613	4644
III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Матеріальні затрати	2500	81374	
Витрати на оплату праці	2505	43452	
Відрахування на соціальні заходи	2510	16791	
Амортизація	2515	5348	
Інші операційні витрати	2520	13282	
Разом	2550	160247	
IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ			
Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

Додаток С

Таблиця С.1

Розрахунок собівартості котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та STROPUVA S20 традиційним методом відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»

Витрати на одиницю	Розрахунок	STROPUVA S10	STROPUVA S20
Прямі витрати		1,000	1,000
Пряма заробітна плата		1,250	1,250
Накладні витрати на 1 машино-годину	$(1250000 / 650000) = 1,923$	1,923	1,923
Разом		4,173	4,173

Додаток Т

Таблиця Т.1

**Розрахунок собівартості котлів тривалого горіння STROPUVA S10 та
STROPUVA S20 за методом АБС-калькулювання**

Накладні витрати за видами діяльності	Ставка розподілу накладних витрат та алгоритм розрахунку	STROPUVA S10	STROPUVA S20
1. Налагодження обладнання	$(260000 / 500) = 520$		
	$(520 - 25) / 60000$	-0,22	
	$(520 - 2) / 15000$		-0,07
2. Замовлення матеріалів (закупка)	$(150000 / 2700) = 55,56$		
	$(35 - 55,56) / 60000$	-0,03	
	$(12 - 55,56) / 15000$		-0,04
3. Переміщення матеріалів	$(140000 / 10000) = 14$		
	$(200 - 14) / 60000$	-0,05	
	$(20 - 14) / 15000$		-0,02
4. Обладнання	$(700000 / 650000) = 1,08$	1,08	1,08
Разом накладних витрат		1,38	1,21
Прямі матеріали		1,00	1,00
Пряма заробітна плата		1,25	1,25
Всього виробнича собівартість		3,68	2,46

Аудиторський висновок

5 квітня 2017 року було проведено зовнішній аудит фінансової звітності, і зокрема, витрат виробництва підприємства ТОВ «Техно-Базіс» аудиторською фірмою „Аудит-сервіс” (свідоцтво Аудиторської палати України про внесення в Реєстр суб'єктів аудиторської діяльності №1869 (рішення №101 від 28.03.03 р.)).

Аудиторська перевірка проводилася аудитором аудиторської фірми „Аудит-сервіс” Трухановою Катериною Василівною, сертифікат №008429 виданий рішенням Аудиторської палати України № 54 від 11 березня 2000 року (рішенням № 191 від 17.01.2011 р. продовжено дію до 16.01.2018 р.), з 5 квітня 2017 року по 29 квітня 2017 року згідно з договором № 14 від 5 квітня 2017 року.

Аудитор провів аудит фінансової звітності ТОВ «Техно-Базіс» (далі - підприємство), балансу підприємства станом на 01.01.2017 р. та звіту про фінансові результати за 2016 р.

При проведенні перевірки аудитор діяв на підставі законодавства України в сфері господарської діяльності та оподаткування, встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності, прийнятими в Україні стандартами аудиту, національними (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні. Обов'язком аудитора є висловлення висновку стосовно цієї фінансової звітності на підставі проведеного аудиту.

Аудитор провів перевірку у відповідності з вимогами Закону України "Про аудиторську діяльність", який вимагає, щоб планування та проведення аудиту було спрямоване на одержання розумних підтверджень щодо відсутності у фінансовій звітності суттєвих помилок.

Під час аудиту зроблено дослідження шляхом тестування доказів на обґрунтування сум та інформації, розкритих у фінансовому звіті, а також оцінку відповідності застосованих принципів обліку нормативним вимогам щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні. Крім того, здійснено також оцінку відповідності даних звітності щодо оподаткування. Протягом перевірки аудитор використовував також принцип вибіркової перевірки інформації та брав до уваги тільки суттєві помилки.

Масштаб проведення аудиту – перевірка результатів фінансово-господарської діяльності підприємства за період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року з наданням висновку щодо повноти та достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності, реального фінансового стану підприємства; повноти та достовірності фінансової звітності встановленим нормативам бухгалтерського обліку, правильності класифікації та оцінки активів у бухгалтерському обліку; реальності розміру зобов'язань у фінансовій звітності,

правильності та адекватності визначення власного капіталу, його структури та призначення; реальності та точності фінансових результатів, відображених у фінансовій звітності; відповідності даних фінансової звітності даним обліку; аналіз показників фінансового стану.

Підстава для перевірки - законодавство України у галузі господарської діяльності та оподаткування, нормативний матеріал, що регулює порядок ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності, документообігу, НС(П)БО.

Методи перевірки - звірка первинних документів з даними синтетичного та аналітичного обліку, бухгалтерських регістрів; тестування інформації, яка підтверджує цифровий матеріал, покладений в основу складання звітності. Перелік документів, які були залучені в ході аудиторської перевірки - Установчі документи, касова книга, журнали-ордери, відомості, головна книга, виписки банку, рахунки-фактури, господарські договори, звітні форми бухгалтерської та податкової звітності.

Аудитор провів аудиторську перевірку фінансової звітності, складеної підприємством за формами, затвердженими в НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", і дійшов до висновку, що перевірка принципів бухгалтерського обліку, закріплених в НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", визначення прибутків і збитків забезпечує розумну основу для формування висновку. Фінансові результати відображені у фінансовій звітності – реальні та точні. Фінансова звітність повна та відповідає встановленим нормативам бухгалтерського обліку, складена відповідно до вимог НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Активи у бухгалтерському обліку класифіковані та оцінені правильно.

У фінансовій звітності відображено реальний розмір зобов'язань. Дані фінансової звітності відповідають даним обліку. Дані окремих форм звітності відповідають один одному. В ході перевірки проаналізовано фінансовий стан підприємства. Розрахунок показників платоспроможності та фінансової стабільності підприємства станом на 01.01.17 р. проводився з урахуванням активів та пасивів, відображених в формах звітності.

Таким чином, що під час перевірки зібрано достатньо інформації для висновку, яким підтверджується, що фінансова звітність, і зокрема, витрат виробництва підприємства ТОВ «Техно-Базіс» відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України та прийнятої облікової політики; в усіх суттєвих аспектах достовірно, реально та повно відображає фінансовий стан підприємства на 1 січня 2017 року; надає реальну інформацію згідно з нормативними вимогами щодо організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні про реальний склад активів та пасивів підприємства; господарсько-фінансова діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством; прийнята система бухгалтерського обліку в 2016 році відповідала законодавчо-нормативним вимогам.

Аудиторський звіт щодо витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс»

Мною проведена перевірка обліку витрат виробництва ТОВ «Техно-Базіс» станом на 31 грудня 2016 р., яка є невід'ємною частиною аудиторського висновку про проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства за 2016 рік. За правильність і достовірність підготовки відомості обліку несе відповідальність персонал підприємства. Моїм обов'язком є висловлення висновку про відомість обліку, який ґрунтується на результатах моєї перевірки.

Перевірка проводилася відповідно до Міжнародних аудиторських стандартів. За цими стандартами повинні планувати і проводити перевірку з метою отримання достатнього рівня впевненості в тому, що в обліку немає суттєвих перекручень. Перевірка включає вивчення (шляхом тестування) доказів, які підтверджують показники обліку, а також оцінку принципів бухгалтерського обліку і суттєвих оцінок, зроблених співробітниками підприємства, оцінку загального уявлення про рахунки витрат виробництва продукції. На мою думку, проведена перевірка забезпечує розумну основу для звіту.

На мою думку, облік правдиво і неупереджено відображає стан справ щодо витрат виробництва на підприємстві ТОВ «Техно-Базіс» у 2016 році.

Аудитор

Підпис